

Česká zemědělská univerzita v Praze
Provozně ekonomická fakulta
Katedra ekonomiky

Diplomová práce
Analýza spotřeby a spotřebního chování

Jáchym Čierný

© 2022 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Autor práce: Bc. Jáchym Čierný
Studijní program: Hospodářská politika a správa
Obor: Podnikání a administrativa
Vedoucí práce: Ing. Lenka Rumánková, Ph.D.
Garantující pracoviště: Katedra ekonomiky
Jazyk práce: Čeština

Název práce: **Analýza spotřeby a spotřebitelského chování**

Název anglicky: **Analysis of Consumption and Consumers' Behaviour**

Cíle práce: Cílem diplomové práce je zhodnocení vývoje spotřeby domácností v České republice ve zvoleném období. Pro naplnění hlavního cíle budou stanoveny dílčí cíle. Dále budou definovány pracovní hypotézy, které budou ověřovány a na jejich základě budou vyvozeny závěry a doporučení.

Metodika: Diplomová práce bude obsahovat jak teoretickou, tak empirickou část. Teoretická část bude obsahovat teoretické vymezení zkoumané problematiky včetně následně použitého metodického aparátu. Pro zpracování teoretické části bude použita odborná a vědecká literatura. V empirické části bude provedeno vlastní zhodnocení vývoje spotřeby domácností v České republice. Na základě vhodných metod bude vyhodnocena dlouhodobá tendence spotřeby domácností v ČR a na základě vlastního dotazníkového šetření bude dokreslena situace o jejich subjektivním citění současné ekonomické situace a jejího dopadu na životní úroveň a změny spotřebního chování. Pro naplnění cíle diplomové práce budou použity zejména následující metody:

- regresní analýza (trendové funkce)
- indexní analýza (bazický a řetězový index)

Analýza spotřeby bude provedena dle skupin spotřebního vydání domácností podle klasifikace CZ – COIPCOP a dále na základě vlastního dotazníkového šetření.

Doporučený rozsah práce: 60 - 80 stran

Klíčová slova: Spotřeba, spotřebitel, časová řada, regresní analýza, dotazníkové šetření.

Doporučené zdroje informací:

1. ARLT, J. -- ARLTOVÁ, M. *Ekonomické časové řady*. Praha: Professional Publishing, 2009. ISBN 978-80-86946-85-6.
2. FROST, J. *Regression analysis : an intuitive guide for using and interpreting linear models*. Pennsylvania: State College, 2019. ISBN 978-1-7354311-8-5.
3. HINDLS, R. *Statistika pro ekonomy*. Praha: Professional Publishing, 2007. ISBN 978-80-86946-43-6.
4. KOUDELKA, J. -- VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE. *PODNIKOHOSPODÁŘSKÁ FAKULTA. Spotřební chování*. Praha: Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1698-1.
5. ŠTIKOVÁ, O. *Spotřeba potravin a analýza základních faktorů, které ji ovlivňují*. Praha: Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, 1999. ISBN 80-85898-79-9.

Předběžný termín obhajoby: 2021/22 LS - PEF

Elektronicky schváleno: 28. 8. 2021
prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.
Vedoucí katedry

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Analýzu spotřeby a spotřebitelského chování" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 27.03.2022

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval své vedoucí práce, Ing. Lence Rumánkové, Ph.D., která mi poskytla cenné vedení a rady v průběhu vypracování diplomové práce.

Analýza spotřeby a spotřebitelského chování

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje problematice analýzy spotřeby a spotřebitelského chování na území České republiky v období 2004 až 2020. Diplomová práce obsahuje literární rešerši, která se zabývá hlavními teoriemi spotřební funkce, definuje roli domácností v ekonomice a vysvětluje spotřební chování. Analytická část práce navazuje na teoretickou část a v daném období analyzuje vývoj spotřeby domácností, hledá příčiny, které ovlivňují vývoj spotřeby domácností a jejich statistickou významnost. Je využita klasifikace vydání podle CZ – COIPCOP, která rozděluje spotřební vydání na 12 jednotlivých kategorií. Pro analýzu vývoje spotřeby byla využita indexní a regresní analýza, dále byly využity časové řady a jejich prognózy. Diplomová práce také obsahuje dotazníkové šetření, které má za cíl zhodnotit subjektivní názory populace České republiky na současnou ekonomickou situaci a jejich reakci na krizi způsobenou pandemií covidu-19 a změny, které tato krize způsobila.

Klíčová slova: Spotřebitelské chování, spotřeba, statistika rodinných účtů, dotazníkové šetření, časové řady, indexní analýza

Analysis of consumption and Consumers Behaviour

Abstract

The main point of the diploma thesis is dealing with analysis of consumption and consumers behaviour in the Czech Republic from 2004 to 2020. This thesis contains literature research, which contains the main theories of consumer function, defines the role of household in the economy and explains the consumers behaviour. The analytical part of the thesis follows up on the theory part a in the time periods analyses the house consumption, looking for causes that affect the development of household consumption and their statistical significance. The thesis uses the classification of expenditures based on CZ – COICOP, which divides the consumer expenditures into 12 individual categories. Index and regression analysis was used to analyse the development of consumption, as well as time series and their forecasts. The diploma thesis also contains a questionnaire survey, which aims to evaluate the subjective views of population of the Czech Republic on the current economic situation and their response to the crisis caused by the covid-19 pandemic and the changes caused by the crisis.

Keywords: Consumer behaviour, Consumption, Family accounts statistics, Household survey, Time series, Index analysis

Obsah

1	Úvod	11
2	Cíl práce a metodika	13
2.1	Cíl práce	13
2.2	Metodika	14
2.2.1	Regresní a korelační analýza.....	14
2.2.2	Testování statistických hypotéz	15
2.2.3	Časové řady	16
2.2.4	Indexní analýza	19
2.2.5	Metoda kvantitativního vývoje	20
2.3	Zprávy Českého statistického úřadu	21
2.3.1	Statistika rodinných účtů.....	21
2.3.2	Výběrové šetření příjmů a životních podmínek domácností	24
3	Teoretická východiska	26
3.1	Teorie spotřební funkce.....	26
3.1.1	Keynesiánská spotřební funkce.....	26
3.1.2	Hypotéza permanentního důchodu.....	29
3.1.3	Hypotéza životního cyklu	30
3.1.4	Model mezičasové volby	32
3.2	Sektor domácí ekonomiky.....	34
3.2.1	Spotřeba domácností	34
3.2.2	Příjmy domácností	35
3.2.3	Výdaje domácností.....	36
3.3	Spotřební chování.....	38
3.3.1	Užitek spotřebitele	38
3.3.2	Sledování spotřebního chování	39
3.4	Spotřební predispozice	40
3.4.1	České spotřební chování	41
4	Praktická část	43
4.1	Determinanty spotřeby domácností.....	43
4.1.1	Hrubý disponibilní důchod.....	44
4.1.2	Vývoj hrubého disponibilního důchodu.....	46
4.1.3	Bohatství domácností	47
4.1.4	Vývoj bohatství domácností.....	49
4.1.5	Úrokové sazby z vkladů domácností	51

4.1.6	Vývoj úrokové sazby z vkladů domácností.....	53
4.1.7	Objem úvěrů poskytnutých domácnostem	55
4.1.8	Vývoj výdajů na konečnou spotřebu domácností	57
4.2	Vývoj skupin spotřebního vydání.....	59
4.2.1	Potraviny, nealkoholické nápoje	61
4.2.2	Alkoholické nápoje, tabák.....	62
4.2.3	Odivání a obuv	62
4.2.4	Bydlení, voda, energie, paliva.....	63
4.2.5	Bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy	64
4.2.6	Zdraví	65
4.2.7	Doprava	66
4.2.8	Pošty a telekomunikace.....	67
4.2.9	Rekreace a kultura.....	67
4.2.10	Vzdělávání.....	68
4.2.11	Stravování a ubytování.....	69
4.2.12	Ostatní zboží a služby	70
5	Dotazníkové šetření	72
5.1	Cíl dotazníkové šetření	72
5.2	Respondenti	73
5.3	Dotazníkové šetření	76
5.4	Vyhodnocení dotazníkové šetření	89
6	Závěr	93
7	Seznam použitých zdrojů	95
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk	100
8.1	Seznam obrázků	100
8.2	Seznam tabulek.....	100
8.3	Seznam grafů.....	100
8.4	Seznam použitých zkratk.....	101
	Přílohy	102

1 Úvod

Spotřeba a spotřební společnost jsou dva pojmy, které si spojujeme s naší společností stále častěji. Spotřebu vyvíjí každý člověk ze svých potřeb, dříve se o spotřebu jednalo z důvodu potřeby, dnes se už spotřeba vyvíjí z důvodu chůtce. I proto se naše současná společnost označuje jako spotřební, lidé spotřebovávají statky a služby výrazně více než dříve a spotřebovávají statky a služby, protože chtějí, ne protože musí.

Spotřebu lze ovlivnit mnohými faktory, mezi nejzákladnější patří disponibilní důchod nebo cena statku, ale mezi sofistikovanější faktory se řadí například kulturní zvyklosti nebo pověst značky. Porozumění spotřebního chování a predikce jeho vývoje je důležité pro každého prodejce, který tak může zvýšit objem svého prodeje a připravit se na budoucí poptávku trhu. V posledních letech se více rozvíjí velké obchody, nebo online obchody, naopak malé obchody zanikají. To klade další nároky na porozumění zákazníka, se kterým se vytrácí osobní kontakt a klade se důraz na sbírání spotřebního chování z jiných zdrojů.

Velkou změnou prošla česká ekonomika v roce 1989 po Sametové revoluci, ekonomika přešla z plánovaného hospodářství, na hospodářství tržní. Změna zatřásla českou ekonomikou, která se musela vyrovnat s výrobou, která je tlačena poptávkou a ne plánováním. Změna přineslo velké zefektivnění výroby, protože výrobci spolu museli najednou soupeřit o zákazníka. Další velká změna proběhla v roce 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie. I když transformace české ekonomiky začala okolo roku 2000, kvůli normám pro vstup do EU, tak největší transformace proběhla až v roce 2004. Ekonomika České republiky se musela transformovat a v dalších letech se těšila velkému růstu.

Po roce 2004 se právě sleduje větší sklon ke spotřební společnosti, která se vyznačuje častějším nakupováním statků, které jsou levnější, ale na druhou stranu rychleji ztrácí svoji kvalitu. I když byl český spotřebitel převážně označován jako někdo, kdo chce hlavně slevy, v posledních letech dochází k vývoji. Český spotřebitel se zajímá o to, aby dané výrobky

měly kvalitu, jestli se například jedná o lokální surovinu, jaké je složení daného výrobku nebo jestli se jedná o BIO produkt a podobné.

Spotřeba domácností je jedna z hlavních složek HDP, podílí se i na ekonomickém růstu a na jejím vývoji se dá pozorovat ekonomický stav České republiky. I když se spotřeba domácností neustále zvyšuje, rok 2020 byl výjimečný, protože právě v tomto roce spotřeba domácností klesla, mohla za to pandemie způsobena covidem-19. Už teď lze pozorovat změny, která tato pandemie způsobila v ekonomice, ale zda budou tyto změny permanentní, nebo dojde k navrácení hodnot před pandemií je otázkou.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je analýza dat a zhodnocení spotřeby a spotřebitelského chování od roku 2004 do roku 2020. Budou identifikovány nejvýznamnější faktory ovlivňující úroveň spotřeby a faktory, které působí na změnu spotřebitelského chování domácností. Analýza spotřeby je provedena dle skupin spotřebního vydání domácností podle klasifikace CZ – COIPCOP. Vývoj spotřebních výdajů, příjmů a naturální spotřeby bude hodnocen pomocí indexní a regresní analýzy.

Vlastní část práce zpracovává období od roku 2004 do roku 2020, rok 2004 byl vybrán jako milník při přeměně české ekonomiky při vstupu ČR do Evropské unie. Data budou ovlivněna krizí z roku 2008 a budou končit krizovým rokem 2020, kde se promítla pandemie covidu-19. Pro analýzu časových řad je využit řetězový a bazický index.

Mezi vedlejší cíle patří ověření platnosti teoretických vztahů mezi spotřebou a vybranými determinanty. Hodnoty jsou získána z Českého statistického úřadu a z veřejné databáze České národní banky. Díky indexní analýze proběhne vyhodnocení vývoje spotřebních výdajů z hlediska jejich směru užití, aby se poznaly hlavní rozdíly mezi strukturou výdajů domácností. A dále bude provedeno zhodnocení vývoje příjmů a výdajů domácností pro účel rozeznání diferencí ve spotřebních výdajích domácností.

Dotazníkové šetření

- Pomocí dotazníků provést průzkum současné ekonomické situace a vlivu této situace na životní úroveň oslovených domácností a vyhodnocení výsledků dotazníkové šetření.
- Vyhodnocení změny spotřebního chování domácností vlivem hospodářské recese.

Hypotézy

Hypotézy budou ověřeny dle jejich pravdivosti a podle pravdivosti hypotéz budou utvořeny závěry a doporučení, které mohou více přiblížit dopady na chování spotřebitelů v České republice.

- Zvýšení příjmů domácností má vliv na zvýšení celkové spotřeby

- Změna cen ve spotřebních skupinách změní strukturu spotřebních výdaj
- Ekonomická krize, a tedy pokles hrubého domácího produktu vede ke změnám ve spotřebě domácností

2.2 Metodika

Teoretická část diplomové práce je zpracována s pomocí studia odborné literatury, která se zabývá problematikou spotřeby a spotřebního chování. Díky odborné literatuře budou popsány hlavní teorie spotřební funkce a upřesnění role domácností v národní ekonomice.

Vlastní část diplomové práce bude čerpat data z Českého statistického úřadu a České národní banky, které budou analyzována pomocí časových řad a indexní analýzy. Ve vlastní části diplomové práce bude také dotazníkové šetření, které má za cíl provést průzkum ekonomické situace České republiky a vliv současné ekonomické situace na životní úroveň domácností.

2.2.1 Regresní a korelační analýza

Metody regresní a korelační analýzy jsou statistické metody, ze kterých plyne matematický výstup. Týkají se kvantitativních statistických znaků. Regresní analýza zkoumá vztah mezi dvěma proměnnými, jedná o vysvětlující (nezávislou) x proměnnou, která způsobuje závislost a vysvětlovaná (závislá) y proměnná, která je závislá na x . Jedná se tedy o jednostrannou závislost. Cíl regresní analýzy je prozkoumat obecné tendence ve změnách závislé proměnné na změnách nezávislé proměnné. (Hindls a kol., 2018)

Korelační analýza zkoumá vzájemné závislosti, tedy oboustranné a závislosti bývají lineární. V korelační analýze se zkoumá především síla a intenzita vzájemné závislosti. Jeden z cílů korelační analýzy je zjištění kvality regresní funkce a posouzení těsnosti závislosti. (Hindls, 2006)

K výpočtu regresní a korelační analýzy slouží vzorce z tabulky 1. Na základně výpočtu regresní a korelační analýzy bude probíhat vyhodnocení. Regresní koeficient

znázorňuje sklon přímky, podle které se určí, zda existuje či neexistuje závislost. Koeficient korelace znázorňuje sílu závislosti daných hodnot. Koeficient determinace hodnotí z kolika procent je daná vysvětlovaná závislá na vysvětlující proměnné.

Tabulka 1 Vzorce pro výpočet regresní a korelační analýzy

Regresní rovnice	$\hat{y}_t = a + bx_i$
Regresní koeficient	$b = \frac{n \sum x_i y_i - \sum x_i \sum y_i}{n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2}$
Konstanta	$a = \bar{y} - b\bar{x}$
Koeficient korelace $ r \leq 0,3$ $0,3 < r < 0,8$ $0,8 \leq r $	$r_{yx} = b_{xy} \frac{S_y}{S_x}$
Koeficient determinace Může nabývat <0; +1>	$(r_{yx})^2$

Zdroj: vlastní zpracování dle Hindsl a spol. (1997)

2.2.2 Testování statistických hypotéz

Testováním statistických hypotéz se ověří správnost nebo nesprávnost hypotézy na základně výsledků, které získáme náhodným výběrem. Při testování volíme nulovou hypotézu H_0 , která předpokládá určitou charakteristiku nebo tvar rozdělení v základním souboru. Oproti tomu se staví alternativní hypotéza H_1 , která je opakem nulové hypotézy. (Hindls, 2006)

Cílem testování hypotéz je dospět k rozhodnutí o platnosti nulové hypotézy H_0 , rozhoduje se mezi zamítnutím a nezamítnutím H_0 . Hlavním výstupem ze zpracovaných hodnot je výpočet testového kritéria. Testové kritérium může nabývat různých hodnot v množině hodnot, tato hodnota se rozděluje na dva podprostory. Hodnoty pro prospěch nulové hypotézy H_0 obsahuje podprostor V , který se nazývá obor přijetí. Hodnoty pro

prospěch alternativní hypotézy H_1 obsahuje podprostor W , který se nazývá kritický obor. (Marek a kol., 2005)

Testování statistických hypotéz se skládá ze šesti kroků

1. Formulovat nulovou a alternativní hypotézu
2. Vybrat hladiny významnosti α (nejčastěji 5 % nebo 1 %)
3. Vybrat vhodné testovací kritérium
4. Vymezit kritický obor
5. Vypočítat hodnotu testovacího kritéria
6. Formulovat závěr testu

Test tedy může mít dva různé výsledky. Buďto hodnota testovacího kritéria spadá do oboru přijetí a nezamítá se nulová hypotéza H_0 . Nebo hodnota testovacího kritéria spadá do kritického oboru, tedy zamítá se nulová hypotéza H_0 a přijímá se alternativní hypotéza H_1 . Pro potřeby diplomové práce je využito testování statistických hypotéz v testu významnosti korelačního koeficientu, který se zjistil pomocí F-testu. Po výpočtu regresní a korelační analýzy se získají hodnoty korelačního koeficientu. Vzorce a podmínky, které jsou využity v rámci testování hypotéz, jsou uvedeny v tabulce č. 2. (Hindls a kol., 2018)

Tabulka 2 Vzorce a podmínky k testování významnosti korelačního koeficientu

H_0	H_1	Testovací kritérium	Kritický obor
$\rho_{yx} = 0$	$\rho_{yx} \neq 0$	$t = \frac{r_{yx}\sqrt{n-2}}{\sqrt{1-r_{yx}^2}}$	$W\alpha\{ t > t_{1-\alpha/2}\}$

Zdroj: vlastní zpracování dle Hindls a spol. (1997)

2.2.3 Časové řady

Časovou řadou se rozumí posloupnost věcně a prostorově srovnatelných dat, tyto data jsou uspořádána ve směru od minulosti do přítomnosti. Analýza a prognóza časových řad je soubor metod, které slouží k popsání těchto řad a také k předvídání budoucího chování. (Hindls, 2006)

Vizuální analýza chování ukazatelů využívající graf a určování statistických elementárních charakteristik je jedna ze základních metod časových řad. (Hindls. A kol, 2018)

Elementárními charakteristikami se rozumí rychlost změn neboli dynamický vývoj časových řad hodnot v závislosti na čase, který je určen statistickými charakteristikami a časové řady mají dynamický vývoj. Jedny z nejběžnějších statistických charakteristik jsou absolutní a relativní přírůstky nebo úbytky tempa, průměrná tempa růstu a průměrné hodnoty časových řad. (Kába, 2008)

Elementární charakteristiky časových řad

Elementární charakteristiky časových řad popisují rychlost změn neboli dynamický vývoj časových řad, změna hodnoty závislosti v čase, mezi nejčastější patří charakteristiky:

- **Absolutní charakteristiky** slouží k porovnání hodnot jednotlivých členů časových řad. Jedna z nejvíce využívaných charakteristik je absolutní přírůstek nebo úbytek, ta se označuje jako první diference.

První diference porovná jednotlivé členy časové řady a zjistí jejich přírůstek nebo úbytek daného ukazatele v daném okamžiku ve srovnání s předchozím okamžikem. (Souček, 2006)

$$dy_t = y_t - y_{t-1}, t = 2, 3, \dots, n$$

Druhá diference popisuje absolutní zrychlení nebo zpomalení vývoje v dané časové řadě. (Souček, 2006)

$$d^{(2)}y_t = dy_t - dy_{t-1} = y_t - 2y_{t-1} - y_{t-2}, t = 3, 4, \dots, n$$

- **Relativní charakteristiky** jsou charakteristiky růstu nebo poklesu a patří mezi bezrozměrné veličiny. Pro diplomovou práci byl vybrán koeficient růstu.

Koeficient růstu se charakterizuje jako postupná rychlost transformace všech hodnot v časových řadách. Koeficient růstu vyjádřený v procentech se

označuje jako tempo růstu a může vést k výpočtu průměrného tempa růstu.

$$K_t = \frac{y_t}{y_{t-1}}, t = 2, 3, \dots, n$$

Průměrné tempo růstu je geometrický průměr jednotlivých koeficientů.
(Kába, 2008)

$$\bar{k} = (k_2, k_3, \dots, k_n)^{\frac{1}{n-1}} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}}$$

Modely časových řad

Modely časových řad se skládají ze tří složek:

- **Trendová** – hlavní tendence a celkový vývoj dlouhodobých hodnot časového ukazatele. Trend může být rostoucí, konstantní nebo klesající. (Hindls, 2006)
- **Periodická** (sezónní, cyklická) – zachytává působení periodicky se opakujících faktorů na daný jev. Důležité je, že periodická složka se v intervalech opakuje a dá se předvídat. (Seger, 1993)
- **Náhodná** – je vyvolána působením faktorů náhodného charakteru. Oproti periodické složce je kolísání nepravidelné a způsobuje drobné výkyvy, které nejde předvídat. (Kába, 2008)

Složky tvoří vztah:

$$y_t = T_t + S_t + C_t + \varepsilon_t$$

T_t je složka trendová

S_t je složka sezónní

C_t je složky cyklická

ε_t je složka náhodná

(Souček, 2006)

Klasické modely trendu

Důraz je kladen především na to, aby trendové funkce byly jednoduché z matematického hlediska, to znamená:

- Omezit počet členů na minimum,
- Omezit mocninu v argumentu na minimum,
- Spojitost funkce,
- Omezit extrémy a inflexní body na minimum,
- Mít linearitu v parametrech. (Seger, 1993)

Díky těmto vlastnostem může být model trend: lineární, logaritmický, kvadratický, mocninný, odmocniný, exponenciální nebo logistický. (Lütkepohl, 2004)

Volba vhodného modelu trendu

Při rozhodování o správném modelu trendu musíme dbát především na tyto kritéria

- Index determinace,
- Vizuální grafická analýza,
- Střední absolutní procentuální chyba. (Kába, 2008)

Vhodný model se pozná především tím, že upřednostňuje model s nejnižšími hodnotami chyb a zároveň má nejvyšší hodnoty indexu determinace. (Hindls, 2006)

2.2.4 Indexní analýza

Indexní analýza v praxi znamená, že se snaží zjistit, jestli hodnota ukazatele vyjadřující ekonomickou skutečnost, porovnává nějakou změnu oproti jisté skutečnosti v minulém období, která se získá podílem těchto hodnot.

Pro potřeby diplomové práce byla indexní analýza omezena jen na individuální (jednoduché) indexy, které srovnají jen dvě hodnoty stejného ukazatele.

Individuální (jednoduché indexy) se většinou využívají při sdružení do delších časových řad, a proto se individuální indexy mohou počítat ke stejnému nebo naopak proměnlivému základu. Bazické indexy se označují takové indexy, které pro porovnání používají vždy stejný základ. Naopak když jde o porovnání po sobě jdoucích hodnot v časové řadě, tak se nazývají jako řetězové indexy. (Hindls, 2006)

2.2.5 Metoda kvantitativního vývoje

Kvantitativním výzkumem se rozumí metoda standardizovaného vědeckého výzkumu, která má za úkol popsat jevy pomocí proměnných, které se sestrojily za účelem měření dané vlastnosti. (Johnová, 2008)

Mezi kvantitativní výzkum se zařazuje i dotazníkové šetření. Dotazníky se chápou jako jeden z nástrojů, díky kterým se představí formuláře ve dvou podobách, mohou nabývat papírové nebo elektronické verze, dále mají sérii otázek, na které respondenti odpovídají, nebo mohou zaškrtnout už předem připravenou variantu odpovědi. Oproti pohovorům jsou dotazníky méně časově náročné a zároveň zajišťují rychlejší sběr dat od velkého počtu respondentů. (Kozel, 2011)

V širším měřítku je kvantitativní výzkum metoda dotazování, která se dá uskutečnit formou telefonických pohovorů, osobních pohovorů, anketního šetření nebo internetovým dotazníkem. (Machková, 2009)

V kvantitativním výzkumu se využívá typu otázek, které jsou uzavřené a sám respondent si pouze vybírá z předepsané varianty odpovědi. Díky předepsaným odpovědím jsou data jednodušší ke zpracování a jejich vyhodnocení. Dále se mohou využít k různým statistickým metodám. Na druhou stranu obsahují negativní stránku, protože vnucují odpověď respondentovi a tím mohou zkreslovat výstup z daného výzkumu. Dotazníky mohou obsahovat otázky otevřené, nad kterými musí respondent přemýšlet. (Machková, 2009)

Dotazníky se chápou jako jeden z nástrojů dotazování, mohou se objevovat v papírové, tak i elektronické podobě. Respondenti odpovídají na sérii otázek, nebo varianty odpovědi. Výhoda spočívá v menší časové náročnosti a rychlejším získání dat od většího počtu respondentů. Dotazník vyniká ve čtyřech oblastech:

1. Získání informací od respondentů,
2. Zajišťování standardních jednotných matric (šablon) pro zapisování dat (odpovědi),
3. Ulehčení zpracování dat
4. Poskytování struktury a usměrňování procesu rozhovoru. (Kozel, 2011)

2.3 Zprávy Českého statistického úřadu

V rámci diplomové práce byla využita sekundární data, která se využila k posouzení vývoje výdajů domácností. Data byla získána ze šetření, které provádí Český statistický úřad (dále jen „ČSÚ“).

2.3.1 Statistika rodinných účtů

Pomocí statistiky rodinných účtů (dále jen „SRÚ“) se zjišťují průřezové údaje, díky kterým lze zkoumat ekonomické a zároveň mimoekonomické vlivy na poptávku. (Tvrdoň, 2014)

SRÚ zajišťuje informace o vývoji životní úrovně domácností u různých skupin obyvatel. Skupiny obyvatel, které jsou rozdělené na zaměstnanecké nebo zemědělské, na domácnosti s jinými počty závislých dětí, nízkopříjmové domácnosti apod. Díky SRÚ se dokáže analyzovat struktura příjmů, jejich výdaje a zároveň i složení spotřeby v domácnostech, vypracovat krátkodobé prognózy uvedených souhrnných ukazatelů životní úrovně, odhadnout dopad změny příjmů, zvýšení cen produktů, úpravy výší podpory na dítě a také jiných ekonomických vlivů na strukturu spotřeby různých typů domácností a to dále použít pro orientaci sociálně-politických opatření v oblasti spotřeby a umožňuje získat informace o efektivní poptávce výrobců a obchodních podnikatelů (Tvrdoň, 2014)

V datech SRÚ rozlišujeme dva typy souborů, jedná se o základní a doplňkový soubor. Základní soubor znázorňuje 3 000 domácností, které jsou konstruované takovým způsobem, aby výběrové znaky odpovídaly struktuře domácností v ČR. 400 domácností tvoří doplňkový soubor, který shrnuje data pro domácnosti s minimálními příjmy.

Jiná metodika byla využívána do roku 2005, kde výběrové znaky byly čistý peněžní příjem na osobu, sociální skupina domácnosti, počet nezaopatřených dětí. Od roku 2006 nastala změna v metodice a SRÚ začala zahrnovat všechny skupiny domácností. Základem nové metodiky je skupina domácností, kde záleží na ekonomické aktivitě, postavení v zaměstnání osoby v čele domácnosti. Za osobu je v čele domácnosti se považuje muž, ale v neúplných rodinách je to většinou rodič a v případech nerodinné domácnosti se jako osoba v čele domácnosti bere osoba s nejvyšším příjmem.

SRÚ se využívá ke zjišťování příjmů, výdajů a spotřebu všech členů jednotlivých domácností, ale také zjišťuje údaje ohledně složení domácností, jaké je vybavení bytu nebo další ekonomické charakteristiky daných domácností. Po zařazení domácnosti do zpravodajského souboru se provádí zjišťování daného stavu každý měsíc, a to až do vyřazení domácnosti ze zpravodajského souboru.

V roce 1999 se jednotlivé výdajové položky začaly členit dle Klasifikace individuální spotřeby podle účelu. Tato klasifikace se vytvořila pro transformaci klasifikační soustavy, která kopíruje mezinárodní standard COICOP (Classification of Individual Consumption by Purpose)

Obsah Statistiky rodinných účtů

Při pravidelných zápisech o každém příjmu a výdaji můžeme získat:

1. **Ukazatelé o příjmech** – jedná se o peněžní, tak i naturální formu. Naturální příjmy se většinou využívají v domácnostech rolníků, ale může se také jednat o potraviny nebo jiné naturální formy darů od jiných osob.
2. **Ukazatelé o vydáních** – počítají se zde i poskytnuté potraviny a dary, které se dále člení na vydání za účelem:
 - a) výrobky potravinářské,
 - b) společné stravování,
 - c) výrobky průmyslové,
 - d) platby,
 - e) služby,
 - f) vydání na soukromé podnikání.

Výdaje na potravinářské výrobky se dále člení na výdaje za:

- a) masné výrobky a maso,
- b) rybí výrobky a ryby,
- c) tuky,
- d) vaječný výrobky a vejce,

- e) mléčné výrobky a mléko,
- f) pekárenské a mlýnské výrobky,
- g) brambory, zeleniny a výrobky z nich,
- h) ovocné výrobky a ovoce,
- i) ostatní potraviny,
- j) stravování mimo domácnost,
- k) nápoje,
- l) ostatní.

3. **Ukazatelé osobní spotřeby** – i ukazatelé osobní spotřeby existují jak v peněžní, tak naturální formě. Při určování velikosti spotřeby se vychází především ze sledování výdajů. Předpokládá se, že nákup potravinářských výrobků je přímo úměrný spotřebě, ale v tento předpoklad vede ke zkreslení, protože se výrobky také kupují do zásoby.
4. **Ukazatelé o složení a vybavení domácnosti** – tyto ukazatelé umožní vyjádřit působení jiných neekonomických činitelů, např. demografický nebo sociální činitel. (Tvrdoň, 2014)

CZ – COICOP klasifikace

Hlavním účelem klasifikace je rozřídění všech druhů individuální spotřeby, tedy služby, zboží apod., podle účelu. Klasifikaci CZ – COICOP využívají především tři sektory k identifikaci výdajů na individuální spotřebu. Tři sektory jsou domácnosti, neziskové instituce sloužící domácnostem (dále jen „NISD“) a vládní instituce.

Rozdělení CZ – COICOP

1. **Oddíly 01–12:** výdaje domácností na individuální spotřebu:
2. **Oddíl 13:** výdaje NISD na individuální spotřebu
3. **Oddíl 14:** výdaje vládních institucí na individuální spotřebu.

Dále má CZ – COICOP význam, protože je součástí národních účtů a také se používá ve třech dalších statistických oblastech: index spotřebitelských cen, přehled rozpočtu domácností, mezinárodní srovnání hrubého domácího produktu (HDP) a také součást výdajů (HDP). Klasifikace spotřebitelských výdajů definuje cíle tak, aby mohly dále sloužit pro různé analytické aplikace. Dále je CZ – COICOP vymyšlena tak, aby velmi odrážela rozdíly v důchodové pružnosti, a to i přesto, že klasifikace není spojená se žádným modelem chování spotřebitele.

CZ – COICOP dále dělí strukturu spotřebních výdajů do dvou nejdůležitějších skupin. Do první skupiny se řadí potraviny, nealkoholické nápoje a bydlení. Do druhé skupiny se řadí voda, energie a paliva. Zmíněné dvě skupiny mají největší podíl na spotřebě. (ČSÚ, 2014)

2.3.2 Výběrové šetření příjmů a životních podmínek domácností

ČSÚ také zjišťuje životní podmínky v České republice, šetření životních podmínek je pravidelné od roku 2005. Šetření ČSÚ je v podstatě modifikací celoevropského šetření European Union – Statistic on Income and Living Conditions (EU – SILC). Po vstupu České republiky do Evropské unie v roce 2005 se stalo šetření životních podmínek závazné.

Významné výsledky šetření je získání reprezentativních dat o velikosti a rozdělení příjmů v různých typech domácností, ale také sběr informací o kvalitě, způsobu a finanční náročnosti bydlení, také o vybavení domácností předměty dlouhodobého užívání, ale i zdravotních, pracovních a hmotných podmínkách dospělých osob, které žijí v domácnosti. Data z toho šetření se využívají především v souvislosti s ohrožením chudobou a také úrovně peněžní chudoby.

V tomto výběrovém řízení se používání základní jednotka byt. Další jednotkou pro výběrové šetření je hospodařící domácnost, tedy domácnost, která je utvořena osobami, které společně hradí náklady na své potřeby a které v bydlí v daném bytě.

Jiná metoda se používá při šetření Životní podmínky, kde se používá metoda rotačního panelu. V rotačním panelu se vybrané domácnosti opakovaně navštěvují po dobu čtyř let. Návštěvy probíhají v ročním intervalu a v každém roce proběhne výměna čtvrtiny domácností. Tato metoda umožňuje sledovat dané domácnosti dlouhodobě a pozorovat jejich změny a vývoj ekonomické a sociální situace.

Výběrové šetření má tři tematické a stále části a stále části, které se skládají z dotazníku za byt, za domácnost a osoby starší 16 let. A dále obsahuje měnicí modul, který se každoročně mění a má na starosti rozšíření nějaké oblasti, která je zaměřená na šetření z EU – SILC (bydlení, sociální nebo materiální vyloučení, finanční situace nebo peněžní chudoba). (ČSÚ, 2021)

3 Teoretická východiska

Dnešní společnost se popisuje jako společnost konzumní. Zvláště ve státech bývalého komunistického bloku v posledních letech prochází spotřebitel větším vývojem. Už neplatí pravidlo, že spotřebitel kouká po výrobcích s nejnižší cenou, ale začíná se zajímat i o kvalitu, zemi výroby nebo zda bylo zboží vyrobeno ekologicky. Proto je důležité znát spotřebitele, jejich požadavky a jejich rozhodování.

3.1 Teorie spotřební funkce

Pochopení spotřební funkce se bere jako první krok k pochopení fungování trhu, zboží a služeb. Obecně velikost spotřeby závisí přímo úměrně na disponibilním důchodu, a nepřímo úměrně na úrokové míře. (Holman, 2018)

Spotřební funkce se může chápat jako nejdůležitější vztah v celé ekonomii. Spotřební funkce se chápe jako vztah mezi disponibilním důchodem a spotřebou a od tohoto vztahu se odvozuje mnoho definic spotřební funkce. (Samuelson, 2013)

Samotný základ keynesiánské spotřební funkce stojí na vztahu mezi dvěma faktory, a to výdaje domácností a disponibilním důchodem. To vede odborníky k otázce, na čem přesně závisí spotřeba? Podklad pro studie se stala právě Keynesiánská spotřební funkce, ale ukázalo se, že Keynesiánská spotřební funkce platí pouze pro krátké období. Problém s dlouhodobým vývojem spotřeby se zabývá teorie permanentního důchodu nebo hypotéza životního cyklu. S dalším vývojem spotřební funkce se začaly objevovat vztahy mezi vývojem spotřeby a demografickými a sociálními faktory, mezi disponibilním důchodem a spotřebními výdaji nebo i korelace s úrokovou mírou. (Brčák a Sekerka, 2010)

3.1.1 Keynesiánská spotřební funkce

Keynesiánská spotřební funkci je spojována se svým zakladatelem Johnem Maynardem Keynesem. Keynes popsal svoji teorii agregátní poptávky, která zkoumala závislost míry spotřeby na disponibilním důchodu. Pro svoji teorii vymyslel funkci:

$$C = C_A + c * Y_d$$

C - znázorňuje konečnou spotřebu,

C_a – znázorňuje autonomní spotřebu, která není závislá na velikosti důchodu,

c – znázorňuje mezní sklon ke spotřebě,

Y_d – znázorňuje disponibilní důchod domácností.

Celkovou spotřebu tvoří dvě základní složky: a to je složka C_a , která není závislá na důchodu, to znamená, že i s nulovým důchodem musí domácnost konat nějakou spotřebu. Autonomní spotřebu znázorňují výdaje např. na nájem nebo základní potraviny a finance na tuto spotřebu bere z úspor. Oproti tomu $c * Y_d$ závisí na velikosti disponibilního důchodu, tedy důchod, který má domácnosti k dispozici. (Soukup, 2018)

Keynes dále popisuje spotřební funkci sklonem ke spotřebě. Rozlišuje v ní průměrný a mezní sklon ke spotřebě. Průměrný sklon se vyjádří jako podíl spotřeby na disponibilním důchodu a mezní sklon ke spotřebě, který je vyvolán zvětšením disponibilního důchodu o jednotku. Pomocí rovnic se vyjádří vztahy:

$$a = \frac{C}{Y_d}$$

$$c = \frac{\Delta C}{\Delta Y_d}$$

a – průměrný sklon ke spotřebě,

c – mezní sklon ke spotřebě, nabývá hodnot $0 < c < 1$.

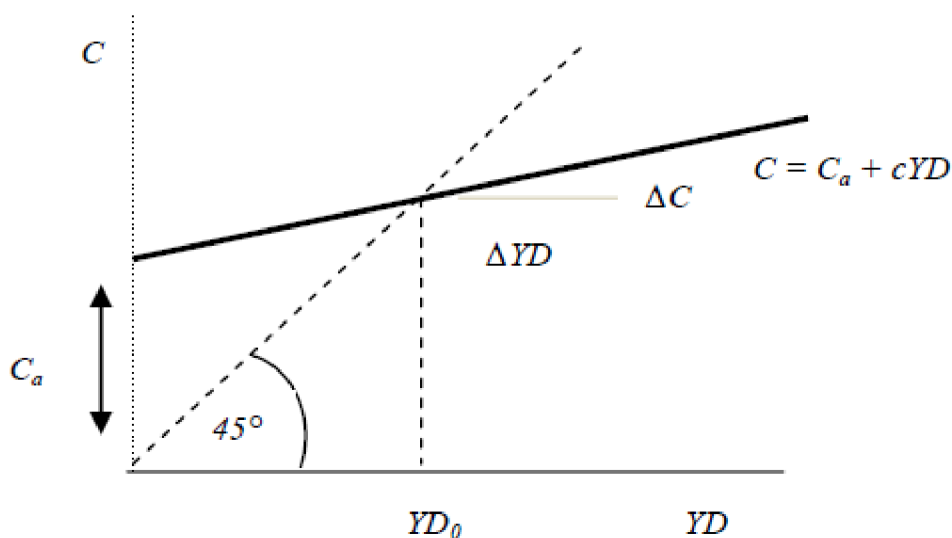
Ze zápisu průměrného sklonu ke spotřebě a mezního sklonu ke spotřebě vyplývá, že když se změní důchod, tak změna spotřeby vždy míří stejným směrem, jen má menší rozsah. (Samuelson, 2013)

Za situace, kdy domácnost neutratí nic z dodatečného důchodu, ale všechno dodatečný důchod uspoří, bude mezní sklon ke spotřebě 0. Naopak, když nastane situace, že domácnost dodatečný důchod utratí a nic neušetří, mezní sklon nabude hodnoty 1. (Soukup, 2007)

Na grafu se může vidět keynesiánská spotřební funkce. Sklon se udává mezním sklonem ke spotřebě, jinak je spotřební křivka lineární. Dále graf obsahuje křivku 45° , která

spojuje body, ve kterých se spotřební výdaje rovnají disponibilnímu důchodu. V bodě YD_0 tedy nastává situace, kdy celá výše důchodu je vydána na spotřebu. Ale v ostatních případech si domácnosti buďto tvoří úspory, nebo úspory spotřebovává. Když se funkce spotřeby nachází pod osou 45° , tak je disponibilní důchod větší než spotřeba a domácnosti si tvoří úspory. V opačném případě se přímka spotřeby nachází nad přímkou 45° a domácnosti spotřebovávají více než je jejich disponibilní důchod a dochází ke spotřebě úspor. (Brčák, 2010)

graf 1 Keynesiánská spotřební funkce

Zdroj: Soukup (2007)

Keynes vysvětloval svoji spotřební funkci i jako spotřební funkci agregátní, tedy že při zvyšování národního důchodu má klesat procentuální zastoupení spotřeby. Ale toto tvrzení roku 1942 vyvrátil Simon Kuznets, který pomocí svých výzkumů dokázal pravý opak. To tedy znamená, že Keynesova teorie platí jen pro krátké období, ale musela se nalézt teorie i pro dlouhé období. (Holman, 2018)

Teorie, které se zabývají dlouhodobým obdobím:

- Friedmanova hypotéza permanentního důchodu,
- Modiglianiho-Brumbergová hypotéza životního cyklu,
- Fischerův model mezičasové volby. (Brčák, 2010)

3.1.2 Hypotéza permanentního důchodu

Teorie vypracovaná Miltonem Friedmanem z roku 1957, která se považuje za další milník ve vývoji v ekonomickém vývoji teorie spotřeby. Základ Friedmanovi teorie spočívá v tom, že spotřebitel mění spotřebu jen podle toho, co považuje za svůj permanentní důchod. Tedy když nastane změna důchodu, kterou spotřebitel považuje za přechodnou, tak nemění spotřebu, ale přebytečný důchod našetří pro případ, že nastane výpadek v příjmu důchodu. Dá se tedy tvrdit, že změna ve spotřebě bude velice malá, nebo žádná. (Brčák, 2010)

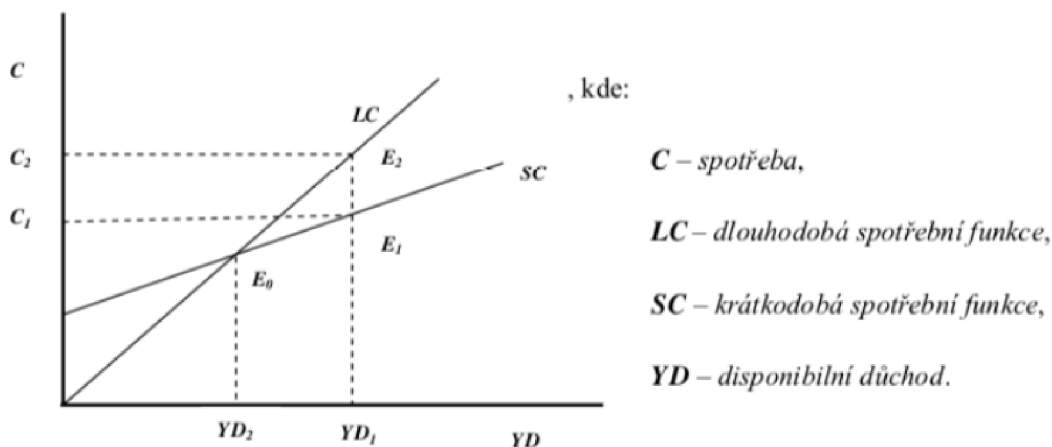
Teorie je založena na předpokladu, že důchod se stává ze dvou částí, jedna část se nazývá permanentní důchod (Y^P) a druhá část se nazývá přechodný důchod (Y^T). Permanentní důchod se chápe jako průměrný očekávaný dlouhodobý důchod, který není pouze závislý na očekávaném důchodu ze zaměstnání, ale i na celkovém bohatství a očekávaných příležitostech z pracovních zkušeností. (Soukup, 2018)

Funkce hypotézy permanentního důchodu se vyjádří jako:

$$C = cY^p$$

Daná rovnice vyjadřuje, že spotřeba je funkcí permanentního důchodu. Dále se hypotéza permanentního důchodu snaží objasnit krátkodobou a dlouhodobou spotřební funkcí. V krátkodobém období popisuje vztah mezi úrovní spotřeby a výší běžného důchodu. V krátkém období také výše spotřeby nereaguje na změnu výše běžného důchodu, ale pouze na změnu výše permanentního důchodu. V případě zvýšení běžného důchodu spotřebitel nezvýší spotřebu, ale místo toho volí ušetření, které by mohl využít v případě výpadku běžného důchodu. Pokud jsou ale změny ve výši důchodu stálými vlivy, spotřebitel je začne chápat jako stále změny a uzpůsobí tomu svoji výši spotřeby. Tímto se dá vysvětlit jev, kdy je v krátkém období klesající sklon ke spotřebě, ale v dlouhém období je sklon ke spotřebě stálý. V dlouhodobém období bere spotřebitel změnu jako stálou a uzpůsobí tomu svoji výši spotřeby. (Holman, 2010)

graf 2 Krátkodobá a dlouhodobá funkce teorie permanentního důchodu

Zdroj: Soukup (2018)

Z grafu 2 se dá vyčíst, že spotřeba reaguje na změnu v důchodu silněji v dlouhém období než v období krátkém. Dále se dá vyčíst důvod, proč je v krátkém období klesající sklon ke spotřebě, a v dlouhém období nastává naopak stálý sklon ke spotřebě. (Holman, 2010)

3.1.3 Hypotéza životního cyklu

V roce 1954 přišla reakce v podobě hypotézy životního cyklu, která reagovala na Keynesovu teorii spotřeby. Autoři této nové teorie byli F. Modigliani, R. Brumberg a F. Ando. Pilíř hypotézy životního cyklu spočívá v tom, že spotřebitel nebere v potaz pouze současnou výši důchodu, ale i výši důchodu, kterou bude mít v budoucnosti. S tímto pracuje i hypotéza mezi časové volby, ale na rozdíl od hypotézy mezičasové volby, hypotéza životního cyklu obsahuje myšlenku, že člověk by měl mít rovnoměrnou úroveň spotřeby po celý život. Tato spotřeba je určena několika faktory:

- Rokem začátku práce,
- Rokem nástupu do důchodu,
- Předpokládaným věkem dožití,
- Výší čisté mzdy při nástupu do zaměstnání,
- Výší čisté mzdy při odchodu do důchodu,

- Meziročním vzrůstem mzdy. (Brčák, 2010)

Teorie životního cyklu se dá vyjádřit pomocí rovnice:

$$C_t = \frac{1}{L}(Y_t + (P - 1)Y^e + W_t)$$

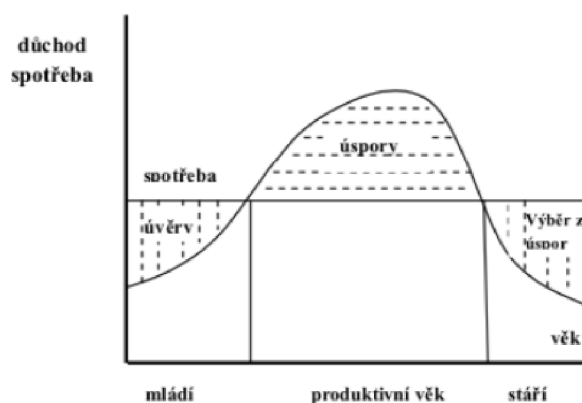
C_t – spotřeba v roce t ,

Y_t – důchod v roce t ,

Y^e – očekávaný důchod,

W_t - majetek na začátku roku. (Samuelson, 2013)

graf 3 Vývoj spotřeby v průběhu života spotřebitele

Zdroj: Soukup (2018)

Graf 3 popisuje hypotézu životního cyklu. Graf popisuje, jak se vyvíjí výše spotřeby v životě člověka. Vyplývá, že mladí lidé vydělají méně peněz, než je jejich spotřeba a na svou hodnotu spotřeby se musí peníze půjčit. V dospělosti lidé vydělají více peněz, než je jejich hodnota spotřeby a přebytek peněz využijí pro splácení úvěrů a šetření na dobu stáří. A staří lidé se zase vrací k tomu, že spotřebovávají více, než vydělají a na svoji hodnotu spotřeby získávají finance z našetřené části za dospělou část života. Zároveň graf popisuje, že výše spotřeby zůstává po celý život na stejné úrovni, ale mění se výše důchodu. (Soukup, 2007)

3.1.4 Model mezičasové volby

Irving Fisher jako první zpracoval svoji myšlenku modelu mezičasové volby v roce 1930. Jeho model vyšel v knize Teorie úroku a snaží se vysvětlit důvody rozhodnutí spotřebitele mezi přítomnou a budoucí spotřebou. Spotřebitel si rozdělí svoje fáze života na aktivní věk a stáří. Předpokládá, že ve svém aktivním věku vydělá důchod ve výši m_a ročně, ale ve stáří vydělá důchod v menší výši $m_D < m_a$. (Hřebík, 2010)

Ale rozhodovací proces spotřebitele nezáleží jen na přítomném a budoucím důchodu, ale i na úrokové míře. Každý spotřebitel má svoje preference, jak přítomné, tak i budoucí a ty se znázorňují pomocí indifferenční křivky. Tyto indifferenční křivky představují pro spotřebitele kombinace přítomné i budoucí spotřeby, kterou on považuje za uspokojivé. Pro indifferenční křivku také platí, že čím výše je položena, tím vyšší je uspokojení pro spotřebitele. (Holman, 2018)

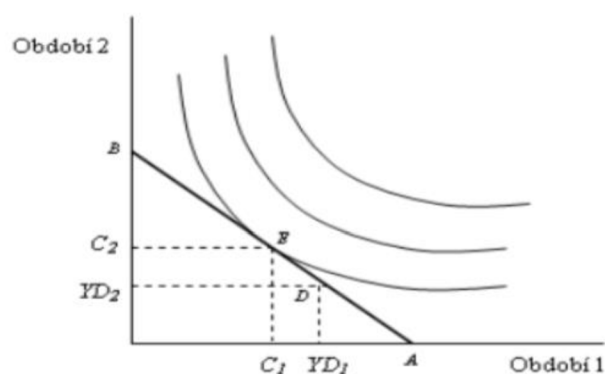
Celkový užitek se v modelu mezičasové volby vyjádří jako:

$$U = f(C_1, C_2)$$

V prvním a druhém období má spotřeba pro spotřebitele pozitivní preferenci. Celkový užitek má pozitivní vliv na velikost prvního období C_1 a druhého období C_2 . Spotřebitelé by preferovali vyšší spotřebu, ale jsou limitováni jejich disponibilním důchodem.

Graf znázorňuje mezičasové omezení spotřebitele, kde body A a B spojují maximální kombinaci spotřeby v prvním a druhém období. Neoptimálnější kombinace přítomné a budoucí spotřeby se nalezne v bodě E, kde se nejvýše dosažitelná indifferenční křivka dotýká rozpočtového omezení. (Soukup, 2018)

graf 4 Model mezičasové volby spotřebitele

Zdroj: Soukup (2018)

Dále model mezičasové volby počítá s tím, jaký má vliv úrokové míry na změnu spotřeby. Změna v úrokové míře zde ovlivňuje spotřebu přítomnou. Na spotřebu působí dvěma způsoby: substituční a důchodový. (Brčák, 2010)

Při důchodovém efektu se platí podmínka, že úrok je důchod. Je zde tedy předpoklad, že při zvýšení úrokové míry se zvýší i důchod a spotřebitel bude reagovat zvýšením spotřeby. Zvýší spotřebu přítomnou i budoucí. (Brčák, 2010)

Při substitučním efektu platí předpoklad, že úrok je zde náklad příležitosti. Když tedy spotřebitel vykonává přítomnou spotřebu, tak tím obětuje úrok, který by mohl využít na tvorbu úspor. Proto zde platí, že při zvýšení úrokové míry dojde ke zdražování přítomné spotřeby. Proto spotřebitel bude reagovat snížením přítomné spotřeby, aby tím zvýšil svoje úspory. (Soukup, 2007)

Ale důchodový efekt může být i záporný, protože u dlužníků placení úroků snižuje důchod, a to způsobí snížení spotřeby v prvním období. Naopak u lidí, kteří spoří, je důchodový efekt kladný a jejich spotřeba roste v prvním období. Substituční efekt působí jen záporně, ať už se jedná o dlužníky nebo spořicí lidi. (Soukup, 2007)

Důchodový a substituční efekt na spotřebu působí protichůdně. V momentě zvýšení úrokové míry důchodový efekt motivuje spotřebitele na zvýšení přítomné spotřeby, a naopak substituční efekt motivuje spotřebitele na snížení přítomné spotřeby. Když po zvýšení úrokové míry převládne substituční efekt, tak u spotřebitele dojde ke snížení přítomné spotřeby. Proto nejde jistě předpokládat, jestli změna v úrokové míře zvýší nebo naopak sníží přítomnou spotřebu. (Jurečka, 2018)

3.2 Sektor domácí ekonomiky

Sektor domácností se skládá převážně z fyzických osob, které se sdružují do jednotek a tyto jednotky se charakterizují jako samostatně rozhodující, stejně jako spotřebitelé. Díky této charakteristice se můžou označovat za institucionální jednotky. (Hindls, 2006)

Domácnosti mají určitý příjem, kterým zajišťují svůj chod. Příjem získává stát buďto ve formě transferů nebo prodejem výrobních faktorů. Domácnosti formují hospodářské jednotky, které se řídí principem ekonomické racionality. (Hindls, 2006)

Domácnosti jsou součástí ekonomického trhu a zauímají na něm velice významné místo. Především tedy spotřebitelé, kteří tvoří domácnosti, protože výdaje domácností na konečnou spotřebu jsou jedny ze složek výkonu ekonomiky. Při výpočtu HDP je spotřeba domácností nejvýznamnější složka ve struktuře HDP a tvoří až 70 % celkových výdajů. (Samuelson, 2013)

3.2.1 Spotřeba domácností

Podle organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj se spotřebou domácností rozumí nákup, použití, výběr, opravy, udržování nebo vyhození produkty nebo služby. Ale není v něm zahrnuta spotřeba veřejného sektoru nebo mezi spotřeba služeb a produktů produkčním sektorem. Ale základem potřeb trhu a uvedením trhu do pohybu jsou spotřebitelé, kteří nákupem uspokojují své potřeby. (Grešlová, 2009)

Spotřebu vykonávají domácnosti, které spotřebu konají za účel uspokojení svých potřeb. Spotřeba se dá chápat jako souhrn výdajů domácností za konečné služby a statky. Statky a služby se dělí na dvě skupiny, existují statky krátkodobé, pro které platí, že se spotřebují v rámci jednoho roku a statky dlouhodobé, které mají spotřebu delší jak jeden rok. (Mrháková, 2004)

Potřebu chápeme jako určitý nedostatek, nebo pocit nedostatku, touhu po něčem, co nám chybí. Pocit nedostatku se uspokojí spotřebou statků a služeb, které vznikají z podnikání. Takové potřeby se nazývají ekonomické potřeby. Dále se ekonomické potřeby dělí na základní a luxusní. Základní potřeby se chápou jako biologické potřeby spotřebitele, potřeby jako je jídlo, oblečení, bydlení a další. Naopak potřeby luxusní se odvíjejí od civilizační a kulturní úrovně společnosti, do této kategorie se řadí například umění nebo sport. (Vlček, 1998)

Obecně můžeme spotřebu chápat jako výdaj domácností na netrvanlivé výrobky jako potraviny a nápoje, nebo trvanlivé výrobky jako jsou auta, elektronika, nábytek, dále výdaje na předměty střednědobé a dlouhodobé spotřeby, a v neposlední řadě výdaje na služby. (Soukup, 2018)

Při uspokojení potřeby se spotřebitel rozhoduje mezi dvěma možnostmi:

- Omezí spotřebu,
- Nakoupí předmět, kterým uspokojí potřebu. (Kotler, 2007)

3.2.2 Příjmy domácností

Příjmy domácností se chápou jako součet všech běžných příjmů domácností – mzda, přijaté úroky, sociální dávky a další. Příjmy se dále redukuje o běžné výdaje domácností do jiného sektoru, například daně nebo odvody na sociální a zdravotní pojištění. Jednotlivé domácnosti poté samy rozhodují, jak budou hospodařit se svým důchodem, tedy jaké množství důchodu vynaloží na spotřebu a kolik budou schopny ušetřit. (Vladová, 2005)

V České republice Ministerstvo práce a sociálních věcí rozděluje příjmy domácnosti do tří skupin – sociální, pracovní nebo ostatní.

Mezi sociální příjmy patří příjmy, které vydá stát, aby mohl pomoci zlepšit životní podmínky jednotlivým domácnostem. Podmínkou zde ale je, že tyto domácnosti musí být nějak společensky znevýhodněny. Mezi nejznámější podpory patří dávky nemocenského pojištění, starobní důchod, hmotné zabezpečení pro uchazeče o zaměstnání, dávky státní sociální podpory.

Pracovní příjmy si zajišťuje sám občan, které mu poskytne zaměstnavatel za vykonanou práci v pracovněprávním vztahu. Nebo to mohou být příjmy plynoucí z podnikání.

Mezi ostatní příjmy se řadí především příjmy z pronájmu nebo prodeje nehmotného dlouhodobého, hmotného dlouhodobého majetku nebo pozemku. Do ostatních příjmů se také řadí příjmy z prodeje akcií nebo úrokové výnosy ze spoření. (MPSV, 2019)

Ale příjmy domácností se dají rozdělit podle jiných kritérií, a to na příjmy pravidelné a mimořádné.

Zde se do pravidelných příjmů zařadí pevná složky mzdy, kterou zaměstnanec získá v rámci pracovněprávního vztahu, dále příjmy ze živnosti, příjmy z podnikání, příjmy od státu, ale v příjmech od státu platí, že se o nich rozhoduje složitě a opakovaně, dá se sem zařadit invalidní důchod a penze.

Jak už napovídá název, tak příjmy mimořádné jsou opak. U mimořádných příjmů existuje riziko, že se stanou opakujícími a daná domácnost je začne brát za pravidelné. Jako mimořádné příjmy bereme prémie, bonusy, dividendy, prodej akcií, tantiémy, dědictví. U mimořádných příjmů se dá říct, že je nerozumné jejich utrácení, a dokonce může být i škodné z dlouhodobého hlediska. (Dvořáková a Smrčka, 2011)

3.2.3 Výdaje domácností

Jak už bylo zmíněno, tak spotřeba domácností, respektive tedy výdaje domácností se velkým dílem podílí na hrubém domácím produktu, dokonce tvoří tu nejpodstatnější část HDP, protože tvoří více jak 50 % HDP. To nese svoje riziko, když z nějakého důvodu

klesnou budoucí příjmy domácností, tak to bude nést velký dopad na HDP. (Dvořáková a Smrčka, 2011)

Výdaje domácností se můžou členit na autonomní a indukované spotřební výdaje. Indukované výdaje jsou závislé na velikosti disponibilního důchodu a představují zvětšení výdajů domácností, když se zvýší výše disponibilního důchodu o jednotku. Naopak autonomní spotřební výdaje nezávisí na změnách disponibilního důchodu a musí se platit neustále, do autonomní spotřeby se řadí například nájemné nebo výdaje na základní potraviny. Když nastane zmenšení nebo výpadek disponibilního důchodu, tak se autonomní výdaje platí pomocí úspor, úvěru nebo jiného zdroje. (Helísek, 2002)

Ale výdaje domácností se můžou dělat i na mandatorní a zbytné výdaje. Pro mandatorní výdaje je specifické, že se jejich plnění vztahuje ke splácení smluv nebo jiných závazků jako například nájemné, splátky hypotéky a nutné výdaje. Nutné výdaje představují platby, které jsou ekonomicky výhodnější než jejich nenaplnění, dále se sem řadí výdaje na základní životní minimum. Druhá kategorie jsou zbytné výdaje, které slouží k uspokojení potřeb nad rámec základních životních potřeb a tento nákup není nutné uskutečňovat. (Dvořáková a Smrčka, 2011)

Faktory ovlivňující výši spotřebních výdajů

Nejdůležitější faktor, který ovlivňuje výši spotřebních výdajů je důchod, ale nejedná se pouze o disponibilní důchod, ale permanentní důchod, který se představuje jako důchody minulé a očekávané, ale i dlouhodobý důchodový trend. Ale jediný faktor není pouze důchod, ale existují jich víc. (Fuchs a Tuleja, 2003)

Kromě důchodu se mezi další determinanty řadí úroková míra, bohatství domácností, míra inflace nebo úroveň sociálního zabezpečení. Zde je důležitá úroková míra, protože pomocí půjček se může krýt část spotřeby. (Hřebík, 2010)

Výši spotřebních výdajů také ovlivňují neekonomické faktory, řadí se sem například věková struktura obyvatelstva, předpoklad budoucí ekonomické situace v zemi, nebo postoj domácností k zadlužení.

3.3 Spotřební chování

Jedna definice spotřební chování popisuje spotřebitele, kteří kupují produkty za účelem uspokojení jejich potřeb. Spotřební chování zahrnuje také jak a kdy spotřebitel přestane používat výrobek a jak ho odloží. (Hawkins, 2012)

Pro spotřebitele je hnacím motorem uspokojení potřeb, k tomu se váže jejich užívání a očekávání produktů. Ve své podstatě se spotřební chování popíše jako styl získávání, užití a odkládání produktů. (Koudelka, 2018)

3.3.1 Užitek spotřebitele

V rozhodování o užitku spotřebitel řeší, který statek nejlépe vyřeší jeho potřeby. V ekonomickém slova smyslu se spotřebitel musí rozhodnout, zda si koupí daný statek a jestli je ochotný obětovat část svého důchodu na uspokojení své potřeby. (Soukupová, 1999)

Spotřebitel chce maximalizovat svůj užitek, který získá ze spotřeby statků a služeb. Každý spotřebitel má svoje tržní preference, kterým se říká spotřební koš. Ve spotřebním koši si volí dvě volby, první je kvalitativní a druhá kvantitativní. Kvalitativní volba představuje volbu mezi druhy ekonomických statků. Kvantitativní volba představuje volbu v množství daných ekonomických statků. (Vlček, 2005)

Celková velikost užitku daného spotřebitele záleží na mnoho faktorech. Tím největším faktorem je množství spotřebovaných produktů a služeb. Překvapivě platí, že čím více se daného statku spotřebuje, tím se statek stane pro spotřebitele běžnější a tím méně mu přinese užitku. Z hlediska kvalitativní platí, že kvalitnější produkty přinesou spotřebiteli větší užitek než produkty méně kvalitní. Faktor, který má každý spotřebitel jiný, je faktor subjektivní, ten zobrazuje vztah spotřebitele k dané službě nebo statku. Čím víc spotřebitel touží po daném statku, tím větší mu přinese užitek. Bod nasycení znázorňuje bod s nejvyšším možným nasycením, po bodu nasycení další spotřeba statku nebo služby už jen bude zmenšovat celkový užitek z daného statku nebo služby. (Hřebík, 2010)

Každý spotřebitel si při sestavování svého spotřebního koše musí posoudit obsah a velikost koše, aby mu přinesl co největší užitek. Při zkoumání chování spotřebitele se řídí třemi základními axiomy, které zobrazují dané preference k uměle vytvořeným druhům statků a služeb. Axiomy jsou následující:

1. Axiom nepřesycení, pro který platí, že spotřebitel preferuje větší množství statku před menším.
2. Axiom tranzitivity, pro který platí, že v případě spotřební situace A, B a C musí platit, že když A preferuje před B, tak zároveň musí preferovat B před C a z toho musí platit, že preferuje A před C.
3. Axiom srovnání, ve kterém platí, že když se spotřebitel nachází ve dvou spotřebních situacích, tak mohou být porovnány z hlediska spotřebitele. Pro spotřební koš A a B tedy musí vždy nastat jedna z možností:
 - Spotřební koš A je preferován před košem B
 - Spotřební koš B je preferován před košem A
 - A i B jsou indiferentní neboli stejně atraktivní. (Soukupová, 1999)

3.3.2 Sledování spotřebního chování

Sledovat spotřební chování můžeme z několika úhlů. Známe racionální úhel, sociologický úhel a psychologický úhel. Racionální úhel se snaží popsat spotřební chování z pohledu ekonomické racionality. Spotřebitele zde vnímáme jako racionálně chovající osobu, která se rozhoduje na základně ekonomické výhodnosti. (Jasson – Boyd, 2010)

Racionální modely se snaží vysvětlit chování spotřebitelů za předpokladu, že spotřebitel je informován o všech parametrech daného produktu a daných variant produktu, sám spotřebitel si dokáže vytvořit vlastní systém rozhodování a ten dodržuje. V modelu racionálního chování se výzkum především zajímá o vazbu mezi příjmem, příjmovou pružností, cenou, cenovou pružností, křížovou pružností, marginálním užitek, indifferenční křivkou apod. (Koudelka, 2018)

Psychologické modely se zaměřují především na vliv psychických procesů spotřebitele a vlivů těchto procesů na jeho spotřební chování. Zde se především sleduje

psychicky podmíněné spotřební chování. Příkladem psychického podmíněného chování může být situace ve které spotřebitel reaguje na podmínky z vnějšího prostředí, jak jeho motivy můžou ovlivnit hluboko skryté motivy a další. (Schiffman, 2004)

V sociologických modelech se převážně zkoumá, jaký vliv má sociálního prostředí na rozhodovací proces spotřebitele. Chování spotřebitele je z velké části ovlivněno sociální normou daného sociálního prostředí. Jedná se zde o sociální pravidla, vztahy, projevy nebo sociální srovnání. V sociálních modelech se nejvíce promítne vliv primární skupiny, tedy rodiny a sekundární skupinou, tedy sociální třídou. Zkoumá se, do jaké sociální skupiny spotřebitel spadá, jakou roli si v nich drží, jaký má daná skupina pro něj význam, jak členové skupiny posuzují spotřebitele, jak se spotřebitel dokáže vyrovnat s požadavky a tlaky, které na něj vyvíjí sociální prostředí. (Koudelka, 2018)

3.4 Spotřební predispozice

Ve spotřebních predispozicích se pracuje s teorií, že každý spotřebitel je předurčen k nějakému spotřebnímu chování. Toto předurčení spotřebnímu chování platí jen do určité míry. (Koudelka, 2018)

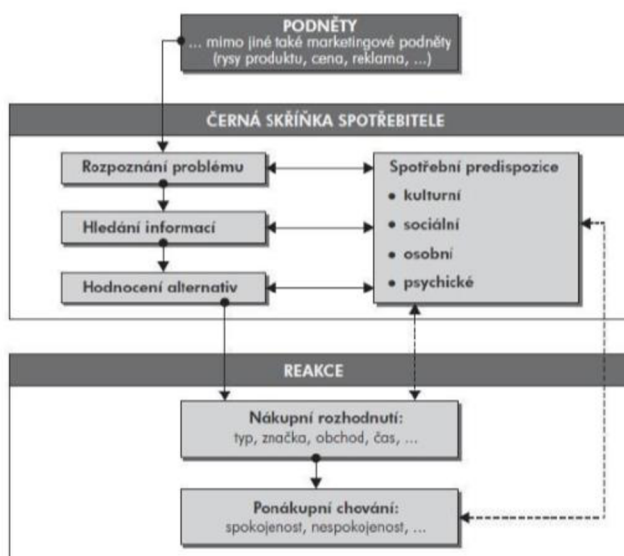
Jedná se tzv. černou skříňku spotřebitele, která obsahuje faktory, které pomáhají ovlivňovat chování spotřebitele. Prvním krokem černé skřínky je uvědomění potřeby pro nákup statku. Tato potřeba je nadále ovlivněna další řadou faktorů, které mohou působit přímo nebo nepřímo. První z faktorů, které působí na chování spotřebitele je kultura, ve které spotřebitel žije. Kulturou se rozumí základní rámec pro spotřební rozhodování v konkrétním kulturním prostoru. (Macinnis, 2010)

Po kulturním vlivu nastávají další vlivy, které taky jistou měrou mění rozhodování a chování spotřebitele, jedná se zde především o vliv sociální. Nejbližší je pro spotřebitele rodina, která působí nejsilněji. Dále na něj působí sekundární skupiny, tedy sociální třídy, do kterých se řadí zaměstnanecké skupiny, politické strany nebo společenská hnutí. Vlivem

sociálního prostředí se spotřebitel drží jednotlivých skupin a vybírá si svůj životní styl. (Stávková a kol., 2005)

Dále existuje třetí spotřební predispozice a ta se nazývá osobní predispozice. Osobní predispozice zahrnuje mysl a psychiku, které představují takový filtr, přes který spotřebitel přijímá, přetváří nebo přizpůsobuje vnější podnět. Může se jednat i o marketingové aktivity nebo sociální a kulturní prostředí. Všechny tyto podněty se snaží zachytit černá skříňka, znázorněná je na obrázku 1. (Koudelka, 2018)

Obrázek 1 Černá skříňka spotřebitele

Zdroj: Koudelka (2010)

Spotřebitel vyhodnocuje stimuly, se kterými dále pracuje a tyto stimuly mohou ovlivnit jeho hodnocení příznivě i nepříznivě. Tohoto využívá často marketing, který se zaměřuje na motivaci spotřebitele, osobnost, vnímání, učení a postoj spotřebitele, které se dále propojují do rysů daného spotřebitele. Spotřebitel má svoji charakteristiku demografických rysů, kam patří pohlaví, věk, příjem, bydliště, povolání, majetek, velikost rodiny. (Koudelka, 2010)

3.4.1 České spotřební chování

Trendy ve spotřebě v České republice se stále více přibližují těm evropským. Sleduje se, že se stále méně tráví časem aktivitou jako je vaření, a naopak se zvyšuje množství času

stráveným jinými volnočasovými aktivitami. Tento posun a zvýšení úrovně spotřeby jsou důsledkem zvyšování příjmů, klesáním cen komodit a růstem nabídky zboží. (Grešlová, 2009)

Spotřebitelé v České republice stále nejvíce nakupuje v hypermarketech, a to vede k trávení velkého množství času v nákupních centrech, kde se také nachází další maloobchodní řetězce. (Vysekalová, 2011)

George Katom byl zakladatelem americké ekonomické psychologie a popsal masově spotřební společnost, tato masivně spotřební společnost začíná platit i v České republice. Masivní spotřební společnost má tyto znaky:

- **Vliv:** v dřívějších dobách patřila kupní síla jen vyšší společnosti, nebo pár jedincům, dnes má volnou kupní sílu většina domácností a ty stále nahrazují a zvyšují množství svého spotřebního zboží.
- **Spotřební síla:** momentálně spotřebitelé do nějaké míry ovlivňují inflaci nebo deflaci, cyklické fluktuace a růst nebo pokles ekonomiky
- **Spotřebitelova psychologie:** spotřebitel se již řídí svými spotřebními motivy, postoji nebo očekáváním a nezáleží jen na spotřební funkci peněz. (Grešlová, 2009)

4 Praktická část

Praktická část diplomové práce se zabývá analýzou vývoje spotřeby domácností ve vybraném období 2004–2020. V praktické části budou identifikovány faktory, které ovlivňují výši spotřeby domácností a bude provedeno zhodnocení jejich statistická významnost. Skupiny primárního souboru Statisticky rodinných účtů se využijí pro analýzu časových řad, indexní a regresní analýzy. Statistické analýzy jsou zhodnoceny dle směru jejich užití, vývoje příjmů a vydání domácností.

4.1 Determinanty spotřeby domácností

Za pomoci teoretické části, kde byly rozebrány ekonomické teorie spotřební funkce, lze identifikovat mnohé ekonomické faktory, které mají vliv na vývoj spotřeby domácností. Mezi identifikovatelné determinanty se dá zařadit disponibilní důchod z keynesiánské teorie, úrokovou míru z teorie mezičasové volby, hodnota majetku domácností z teorie životního cyklu a také objem úvěrů, které byly poskytnuté domácnostem.

V následující části diplomové práce je pomocí korelační analýzy zkoumáno, jestli v období 2004 až 2020 existovala závislost mezi danými determinanty a spotřebou domácností. Jestliže se dokázala prokázat závislost mezi danými determinanty a spotřebou domácností, následoval výzkum síly dané závislosti. Pomocí regresní analýzy se dále analyzuje průběh závislosti daných determinantů a spotřeby domácností. Regresní i korelační analýza zpracovávají data z období 2004 až 2020, které se získaly z institucionálního sektoru S 14 Domácnosti národních sektorů a databáze ARAD České národní banky.

Po výpočtu regresní a korelační analýzy pro vývoj vybraných determinantů spotřeby domácností bude proveden vývoj těchto determinantů a jejich prognózy na následující 3 časové období pomocí predikce z programu MS Excel.

4.1.1 Hrubý disponibilní důchod

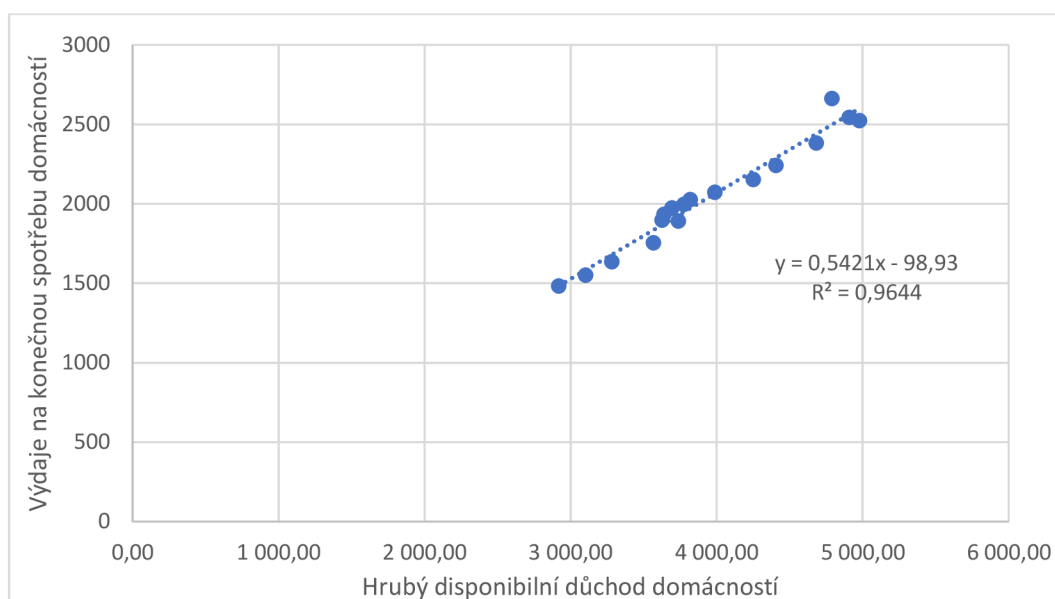
Hrubým disponibilním důchodem se rozumí důchod po uhrazení daní a normálních výdajů. Je to částka, jejíž účelem je pokrytí spotřeby a tvorba úspor. Výše a vývoj disponibilního důchodu jsou jeden z nejvýznamnějších determinantů pro ovlivnění spotřeby domácností.

Před samotným provedením regresní a korelační analýzy je důležité představit dané vstupní veličiny. Hodnoty y představují závislou proměnou, nebo tzv. ovlivňovanou proměnou, hodnoty y představují výši výdajů na konečnou spotřebu domácností. Hodnoty x představují nezávislou proměnou, nebo tzv. ovlivňující proměnou, hodnoty x představují hodnoty hrubého disponibilního důchodu domácností, tedy se sem počítá i spotřeba fixního kapitálu.

Analýza byla podložena pozorováním za pomoci empirických dat, které jsou představeny v grafu 5. Za předpokladu modelového vztahu mezi disponibilním důchodem a výdaji na spotřebu domácností můžeme předpokládat, že výsledný vztah by měl mít podobu přímkové regrese a mezi oběma zkoumanými veličinami pozorujeme silnou přímou závislost.

Při tvorbě diplomové práce ještě nebyla k dispozici data o roce 2020, ale proběhlo dopočtení daného roku pomocí MS Excel.

Graf 5 Vývoj hrubého disponibilního důchodu domácnosti s výdaji na konečnou spotřebu domácností

Zdroj: ARAD, vlastní zpracování

Díky softwaru MS Excel se vypočítala regresní přímka, která znázorňuje závislost výdajů finální spotřeby domácností na hrubém disponibilním důchodu domácností. Byly využity hodnoty z Přílohy 1.

$$y_i = -98,93 + 0,5421x_i$$

Po výpočtu regresní přímky vyšel regresní koeficient 0,5421. Regresní koeficient vyjadřuje závislost mezi výdaji finální spotřeby domácností na hrubém disponibilním důchodu domácností. Znamená to, že když vzroste disponibilní důchod o jednu jednotku, tak výdaje na konečnou spotřebu domácností vzrostou o 0,5421 jednotky, tedy když vzroste disponibilní důchod o jednu miliardu, tak výdaje na konečnou spotřebu domácností vzrostou o 0,542 miliard

Při další práci s regresním koeficientem se musí zjistit, zda se jedná o silnou přímou lineární závislost výdajů na finální spotřebu domácností na hrubém disponibilním důchodu domácností. V tomto případě je korelační koeficient 0,982 viz. příloha 2.

Pomocí testování hypotéz za pomoci F-testu můžeme verifikovat, jestli se jedná o významnou závislost mezi konečnými výdaji na spotřebu domácností a hrubým disponibilním důchodem. Výpočet proběhl v programu Gretl.

V grafu 5 ještě můžeme pozorovat koeficient determinace, který vyhodnotí kvalitu modelu jako celek. V uvedeném modelu vyšel koeficient determinace 0,9644, toto číslo tedy udává závislost mezi dvěma zkoumanými a to 96,44 %.

F-test se provede za ověřením, jestli se jedná o významnou závislost mezi výdaji na konečnou spotřebu a hrubým disponibilním důchodem. Hodnoty jsou převzaty z Přílohy 3 a hodnota byla vypočtena pomocí softwaru Gretl.

1. H_0 Neexistuje závislost mezi výdaji na konečnou spotřebu domácností a disponibilním důchodem.
 H_1 Existuje závislost mezi výdaji na konečnou spotřebu domácností a disponibilním důchodem.
2. Hladiny významnosti je $\alpha = 5\%$
3. Výpočet hodnoty F-test v softwaru Gretl
4. $F = 406,4106$
5. $0,000 < 0,05, p < \alpha$
6. Zamítnutí H_0 , takže můžeme konstatovat, že existuje závislost mezi výdaji na konečnou spotřebu domácností a disponibilním důchodem.

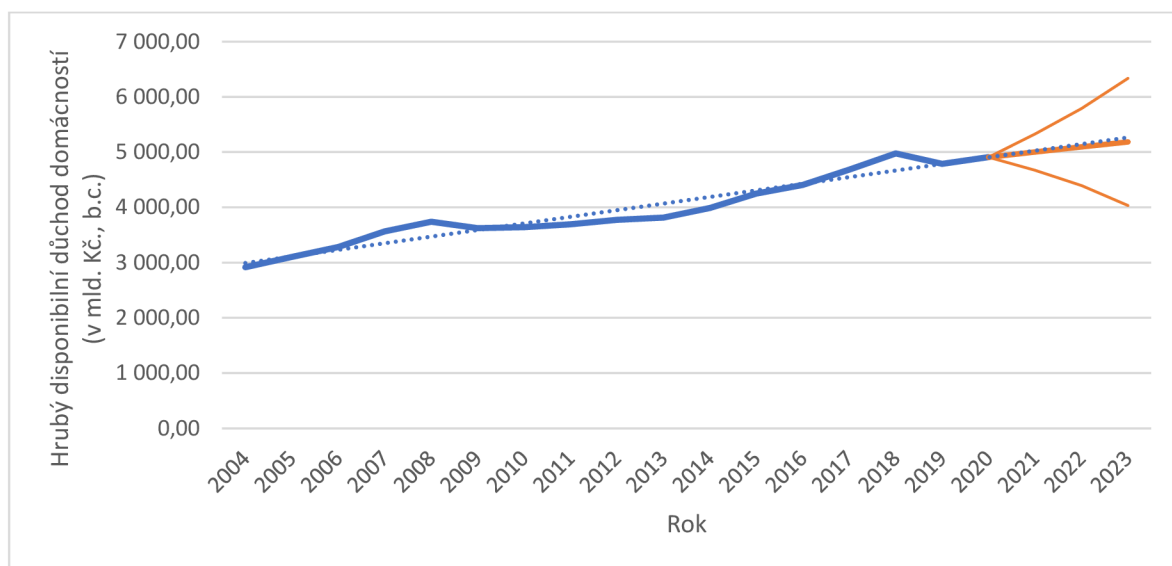
4.1.2 Vývoj hrubého disponibilního důchodu

Nejvíce vypovídají je průměrný koeficient růstu hrubého disponibilního důchodu domácností, který činí 1,034 a to tedy znamená, že průměrný meziroční přírůstek činí 3,4 %. Průměrný roční přírůstek byl 124,41 miliard korun.

Vývoj hrubého disponibilního důchodu má tendenci zvyšující, výjimky jsou v letech 2009 a 2019, protože byl nedostupný údaj z roku 2020, lze přepokládat, že i v roce 2020 došlo meziročnímu snížení vlivem pandemie covidu-19. Nejvyšší meziroční přírůstek byl zaznamenán v roce 2007, který činil 8,7 %.

Výpočet předpovědi na následující období se nachází v příloze 5.

Graf 6 Prognóza vývoje hrubého disponibilního důchodu domácností (v mld. Kč, b.c.)

Zdroj: ARAD, vlastní zpracování

Na základě lineární trendové funkce byla provedena prognóza:

$$y_{2021} = 4999,47$$

$$y_{2022} = 5092,08$$

$$y_{2023} = 5184,68$$

Předpověď vývoje hrubého disponibilního důchodu má stále zvyšující tendenci a hrubý disponibilní důchod by se měl tedy nadále zvyšovat. Následující roky předpověď sice predikuje zvyšování, ale v rámci stagnace ekonomiky po pandemii covidu-19 by mohlo vést ke snížení disponibilního důchodu. Ale po zotavení ekonomiky by se měla vrátit zpět tendence růst hrubého disponibilního důchodu.

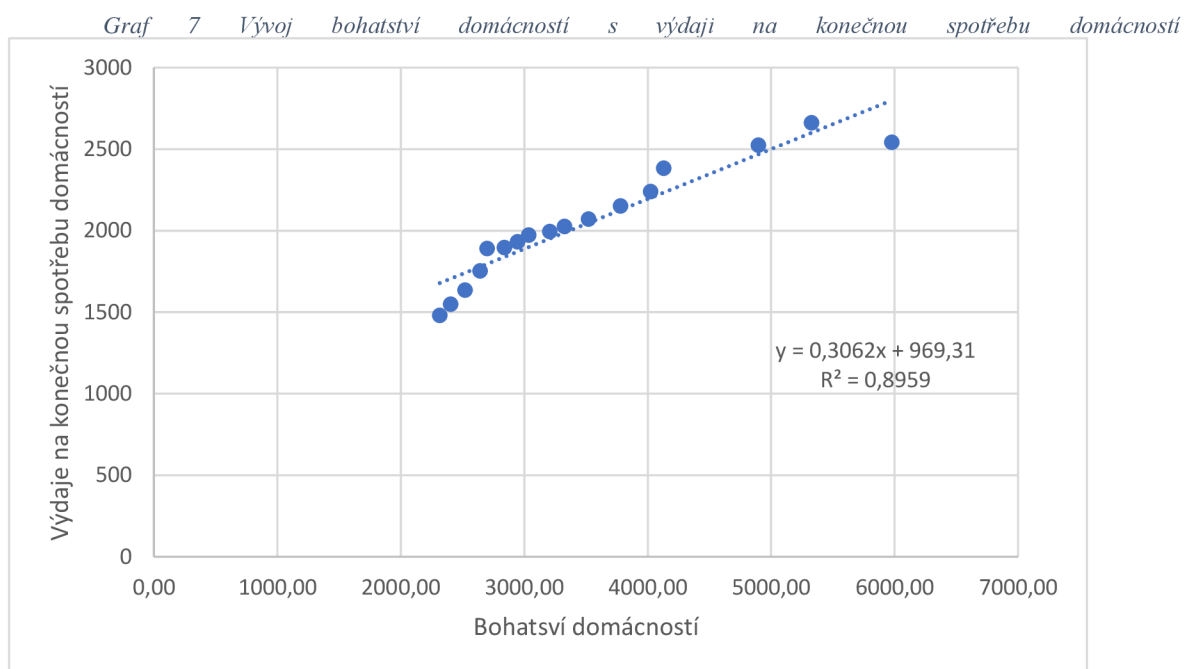
4.1.3 Bohatství domácností

Bohatství domácností je další z významných ukazatelů životní úrovně a jeden z významných faktů, díky kterým se ovlivňuje vývoj spotřeba domácností. Bohatství

domácností se chápe jako čistý majetek domácností. Podle ČNB se aktiva domácností skládají z dvaceti pěti položek, patří sem například oběživo, vklady, dluhové cenné papíry, půjčky, účasti a akcie a další. Závazky se podle ČNB skládají z jedenácti položek a řadí se sem například dluhové cenné papíry, půjčky, finanční deriváty, ostatní pohledávky a další.

Graf č. 7 zachycuje vývoj bohatství domácností. V grafu se sleduje vývoj bohatství domácností a výdajů na konečnou spotřebu domácností ve sledovaném období. Závislou proměnou zde představuje výdaje na konečnou spotřebu domácností a nezávislou proměnou zde představuje bohatství domácností.

Data pro výpočet bohatství domácností se nachází v příloze 6.

Zdroj: ARAD, vlastní zpracování

Po výpočtu regresní analýzy z hodnot příloze 6 byla nalezena regresní přímka, která popisuje závislost výdajů na konečnou spotřebu a bohatství domácností. Regresní přímka je ve tvar:

$$y_i = 969,31 + 0,3062x_i$$

Regresní koeficient v tomto případě vyšel 0,3062, jedná se tedy o slabou závislost mezi výdaji na spotřebu a bohatstvím domácností. Koeficient tedy představuje situaci, kdy bohatství domácností vzroste o 1 miliardu korun, tak vzrostou výdaje na konečnou spotřebu o 306 200 tisíc korun.

Korelační koeficient vyšel 0,9465 a značí silnou závislost výdajů na konečnou spotřebu domácností na jejich bohatstvím. Korelační koeficient se interpretuje tak, že závislost výdajů na konečnou spotřebu domácností je ze 94,65 % ovlivněna změnou v bohatství domácností.

Koeficient determinace 0,8959 vyjadřuje, že v tomto případě je závislost mezi proměnnými vysvětlena z 89,59 %.

F-test se provede za ověření, jestli se jedná o významnou závislost mezi výdaji na konečnou spotřebu a bohatstvím domácností. Hodnoty jsou převzaty z Přílohy 8 a hodnota byla vypočtena pomocí softwaru Gretl.

1. H_0 Neexistuje závislost mezi výdaji na konečnou spotřebu domácností a bohatstvím domácností.
 H_1 Existuje závislost mezi výdaji na konečnou spotřebu domácností a bohatstvím domácností
2. Hladiny významnosti je $\alpha = 5\%$
3. Výpočet hodnoty F-test v softwaru Gretl
4. $F = 129,1178$
5. $0,000 < 0,05$, $p < \alpha$
6. Zamítáme H_0 a můžeme konstatovat, že existuje závislost mezi výdaji na konečnou spotřebu domácností a bohatstvím domácností.

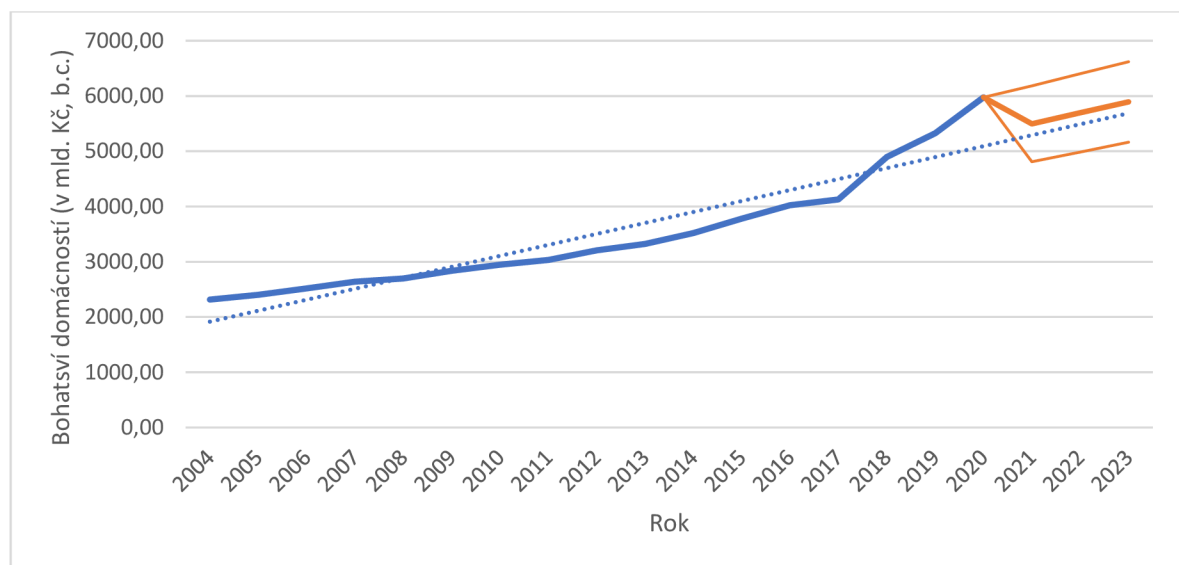
4.1.4 Vývoj bohatství domácností

Data pro vývoj bohatství domácností jsou v příloze 9. Bohatství domácností se průměrně zvyšovalo o 6,2 % ročně, o tom svědčí průměrný koeficient růst, který vyšel 1,062, což se dá předpokládat jako skvělá zpráva pro domácnosti. Průměrně se tedy bohatství

domácností zvýšilo o 228,799 miliard korun za rok. Za sledované období dokonce nedošlo k meziročnímu poklesu a maxima dosáhlo bohatství domácností v roce 2020, kdy činilo 5976,23 miliard korun. Nejvyšší meziroční přírůstek nastal v roce 2018, který činil 18,6 %, vyjádřeno v miliardách, tak se jednalo o nárůst 767,121 miliard korun. Je zajímavé, že i v roce 2020 vzrostlo bohatství domácností o 12,2 %, tedy o 649,709 miliard korun i přes probíhající pandemii covid-19.

Výpočet pro predikci vývoje bohatství domácností je v příloze 10.

Graf 8 Predikce vývoje bohatství domácností (v mld. Kč)

Zdroj: ARAD, vlastní zpracování

Na základě lineární trendové funkce byla provedena prognóza:

$$y_{2021} = 5496$$

$$y_{2022} = 5693,89$$

$$y_{2023} = 5891,78$$

Z predikce je zřejmé, že se bohatství domácností bude nadále zvyšovat, v roce 2023 by mělo dosáhnout hodnoty 5891,78 miliard korun. Jak jde vyčíst z grafu 8, rychlost růstu bohatství domácnosti se po roce 2009 snížilo, ale po roce 2017 začalo naopak velmi rychle

růst. Otázka je, jestli se toto rychlé tempo podaří udržet, nebo naopak rok 2020 bude zlomový a tempo růst bohatství domácností se zpomalí kvůli krizi způsobené pandemií covidu-19.

4.1.5 Úrokové sazby z vkladů domácností

Další z důležitých determinantů pro spotřebu domácností jsou reálné úrokové sazby. Výše úrokové sazby z vkladů bank slouží jako motivace pro domácnosti k tvorbě úspor, přičemž platí, že s růstem úrokové sazby by se měla snižovat výše spotřeby domácností.

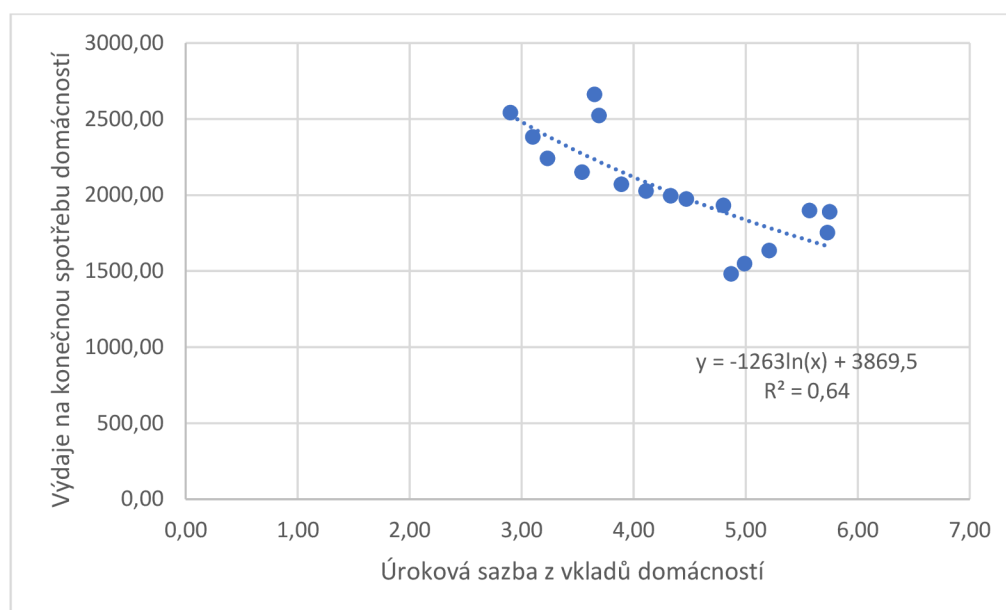
Platí, že základní úrokovou sazbu stanovuje Česká národní banka a od této sazby se dále vyvíjejí úrokové sazby, které přímo ovlivňují výnosy z vkladů domácností, ale spadají sem i platby za úvěry poskytnuté domácnostem. Bohužel vliv úrokových sazeb na spotřebu není zcela jednoznačný. Pro úrokové sazby je důležité, jestli jsou domácnosti věřitelé nebo dlužníci. V případě, že domácnosti jsou věřitelé, tak vyšší úroková sazba z vkladů spíše motivuje k vyšším vkladům, ale naopak odrazuje od dalšího spoření. Dá se tedy předvídat, že v případě zvýšení úroků z úvěrů dojde ke snížení výše spotřeby domácností.

Protože existuje mnoho produktů s vlastní úrokovou sazbou, pro účely diplomové práce se využily roční průměry dostupných dat z let 2004 až 2020, data byla čerpána z databáze časových řad České národní banky ARAD.

Průměrné úrokové sazby jsou uvedené v příloze 11. Pro práci s daty byla zvolena závislá proměnná konečné výdaje na spotřebu domácností a nezávislá proměnná byl zvolena úroková sazba z vkladů domácností. Vývoj úrokových sazeb na konečné spotřebě domácností je znázorněn v grafu 9.

Data pro výpočet vývoje úrokových sazeb z vkladů domácností jsou v příloze 11.

Graf 9 Vývoj úrokových sazeb domácností s konečnými výdaji na spotřebu

Zdroj: ARAD, vlastní zpracování

Nejvyšší index index determinace v tomto případě vykazovala logaritmická funkce, která nabývá tento tvar:

$$y = 3869,5 - 1263\ln(x)$$

Korelační koeficient vychází 0,786 a vyjadřuje střední závislost konečných výdajů na spotřebu domácností na úroku z vkladů domácností. Korelační koeficient se dá interpretovat, že výdaje na konečnou spotřebu domácností jsou ovlivněny ze 78,6 % úrokovou mírou z vkladů domácností.

Hodnota koeficientu determinace je v tomto případě 0,64, to znamená, že v daném modelu je závislost mezi proměnnými 64 %.

F – test byl využit pro zjištění, jestli existuje závislost mezi konečnými výdaji na spotřebu domácností a úrokovou sazbou z vkladu domácností. Hodnota F – testu byla vypočítána pomocí softwaru Gretl.

1. H_0 Neexistuje závislost mezi konečnými výdaji na spotřebu domácností a úrokovou sazbou z vkladů domácností

H_1 Existuje závislost mezi konečnými výdaji na spotřebu domácností a úrokovou sazbou z vkladů domácností

2. Hladina významnosti je $\alpha = 5\%$
3. Výpočet hodnoty F-test v softwaru Gretl
4. $F = 24,27486$
5. $000 < 0,05, p < \alpha$
6. Zamítáme H_0 a můžeme konstatovat, že existuje závislost mezi konečnými výdaji na spotřebu domácností a úrokovou sazbou z vkladů domácností.

4.1.6 Vývoj úrokové sazby z vkladů domácností

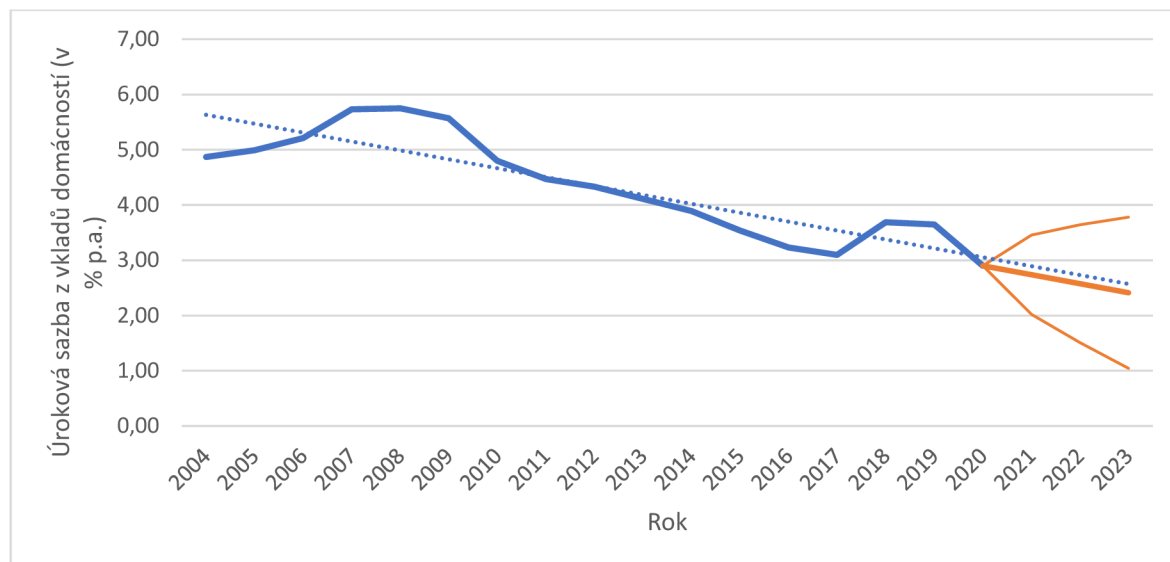
V době sestavování diplomové práce nebyla k dispozici data za rok 2020, proto byla dopočítaná prognózou. Vývoj a prognóza úrokové sazby z vkladů domácností je v příloze 14. Na rozdíl od předchozích determinantů, úrokové sazby z vkladů domácností mají tendenci se snižovat. Tomu odpovídá průměrný koeficient růstu, který činí 0,972, tedy v průměru se jedná o meziroční pokles o 2,8 %. V průměru se úroková míra snižuje z vkladů domácností o 0,12 %.

Růst úrokové míry se dá pozorovat od začátku období do roku 2008 a od roku 2009 se kromě jedné výjimky úroková míra každý rok snižuje. Maximální růst úrokové míry je v roce 2018, kdy Česká národní banka po dlouhé době zvyšovala úrokovou míru, chtěli tím docílit posílení české koruny oproti euru. V roce 2018 rostly mzdy, firmám se tudíž zvyšovaly náklady a rostla inflace.¹

Snižování po roce 2009 je výsledkem monetární politiky, která má za cíl bojovat s ekonomickou krizí a udržet co nejlepší ekonomický výsledek. I proto je největší snížení v roce 2020 a to o relativních 20,5 %, v reálných číslech spadla úroková sazba z 3,65 % na 2,9 %. Otázka zůstává, jak se povede české ekonomice v příštích letech a jestli se úroková sazba bude nadále snižovat, nebo se naopak začne zvyšovat.

¹ <https://www.spcr.cz/muze-vas-zajimat/ekonomika-v-cislech/12319-cnb-znovu-zvysila-urokove-sazby>

Graf 10 Predikce vývoje úrokové sazby z vkladů domácností (v % p.a.)

Zdroj: ARAD, vlastní zpracování

Na základě lineární trendové funkce byla provedena prognóza:

$$y_{2021} = 2,74$$

$$y_{2021} = 2,58$$

$$y_{2022} = 2,41$$

Pomocí predikce bylo vypočítáno, že by se následující 3 roky měla úroková měla snižovat, v roce 2020 byla se dokonce měla dostat na 2,41 %. Ovšem s momentální krizí, která začala v roce 2020 se predikce může mýlit, Českou republiku momentálně trápí vysoká inflace a může se očekávat zvýšení úrokové míry.

Velikost úrokové míry je určovaná národní bankou a je jednou z důležitých součástí monetární politiky, která slouží k udržování ekonomické stability, nízké hladiny inflace, udržení měnového kurzu a další. Když ekonomika vzkvétá, tak se úroková hladina zvyšuje, aby se předešlo přehřátí ekonomiky, naopak když dojde k ekonomické krizi, tak se centrální banka snižuje úrokovou míru. Na grafu 7 je patrné zvyšování v úrokové míry v době ekonomického růstu do roku 2008 a roku 2018. Ovšem neustále snižování úrokové

míry po roce 2010 nechalo horší možnosti pro boj s pozdější ekonomickou krizí, protože už tak byla úroková míra na nízké úrovni.

4.1.7 **Objem úvěrů poskytnutých domácnostem**

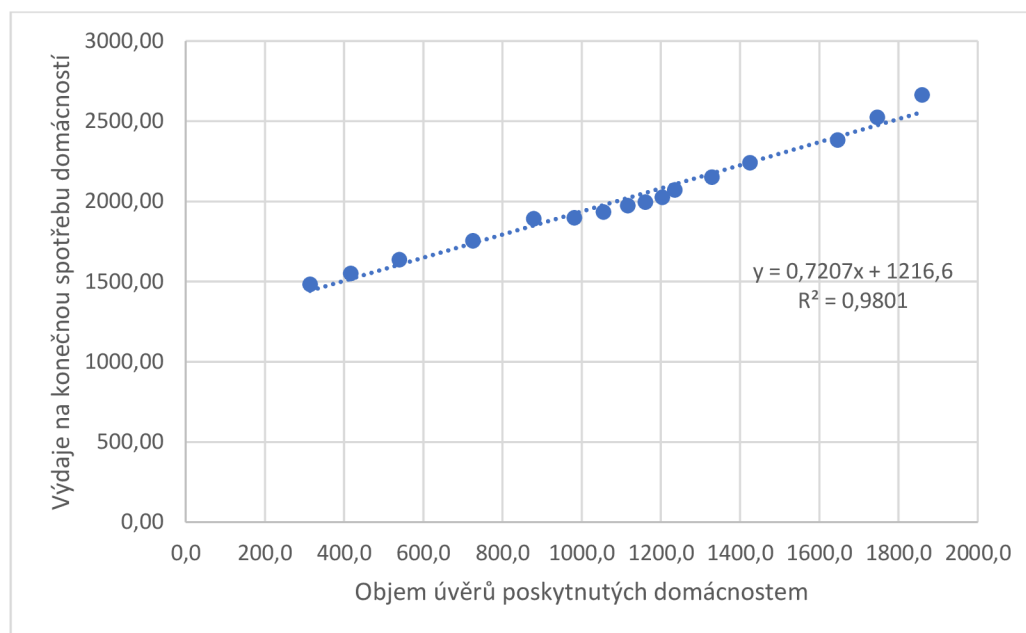
Spotřebu si domácnosti mohou financovat buďto z vlastních zdrojů nebo z cizích zdrojů, mezi cizí zdroje se řadí především úvěry poskytované domácnostem. Samotné úvěry poskytnuté domácnostem nezvýší disponibilní důchod na spotřebu, ale zvýší samotnou spotřebu a tím pádem se snižují úspory, které domácnosti dokážou tvořit.

Cizí zdroje se chápou jako vyrovnávací síla při výpadku, nebo snížení disponibilního důchodu a zajišťují tedy neustálou spotřebu domácností. Dá se tedy tvrdit, že při zvýšení objemu úvěrů poskytnutých domácnostem se zvýší i výdaje na konečnou spotřebu domácností.

V případě objemu úvěrů poskytnutých domácnostem nebyla k dispozici data za rok 2020, takže v tomto případě budou sledované hodnoty v období 2004 až 2019. V grafu 11 je zaznamenán vývoj výdajů na konečnou spotřebu domácností a objem úvěrů poskytnutých domácnostem.

Data pro výpočet vývoje objemu úvěrů poskytnutých domácnostem jsou v příloze 16.

Graf 11 Vývoj objemu úvěrů poskytnutých domácnostem a výdaji na konečnou spotřebu domácností

Zdroj: ARAD, vlastní zpracování

Pro dané hodnoty byla nalezena regresní přímka v programu MS Excel, která vyjadřuje závislost mezi objemem úvěrů poskytnutých domácnostem a výdaji na konečnou spotřebu domácností. Regresní přímka má tvar:

$$y_i = 1216,6 + 0,7207x_i$$

Regresní koeficient v tomto případě vyšel 0,7207. Koeficient se dá interpretovat, že při zvýšení objemu úvěrů poskytnutých domácnostem o 1 miliardu korun, se výdaje na konečnou spotřebu domácností zvýší o 720,7 milionů korun.

Koeficient korelace vyšel 0,989 a znamená, že existuje silná závislost mezi objemem úvěrů poskytnutých domácnostem a výdaji na konečnou spotřebu domácností. Koeficient

korelace dále vypovídá o tom, že výdaje na konečnou spotřebu domácností jsou z 98,9 % ovlivněny objemem úvěrů poskytnutých domácnostem.

Hodnota koeficientu korelace v tomto modelu vyšla 0,9801. To znamená, že se prokázala závislost mezi proměnnými na 98,01 %.

F – test se využije pro ověření, že existuje závislost mezi konečnými výdaji na spotřebu domácností a objemem úvěrů poskytnutých domácnostem.

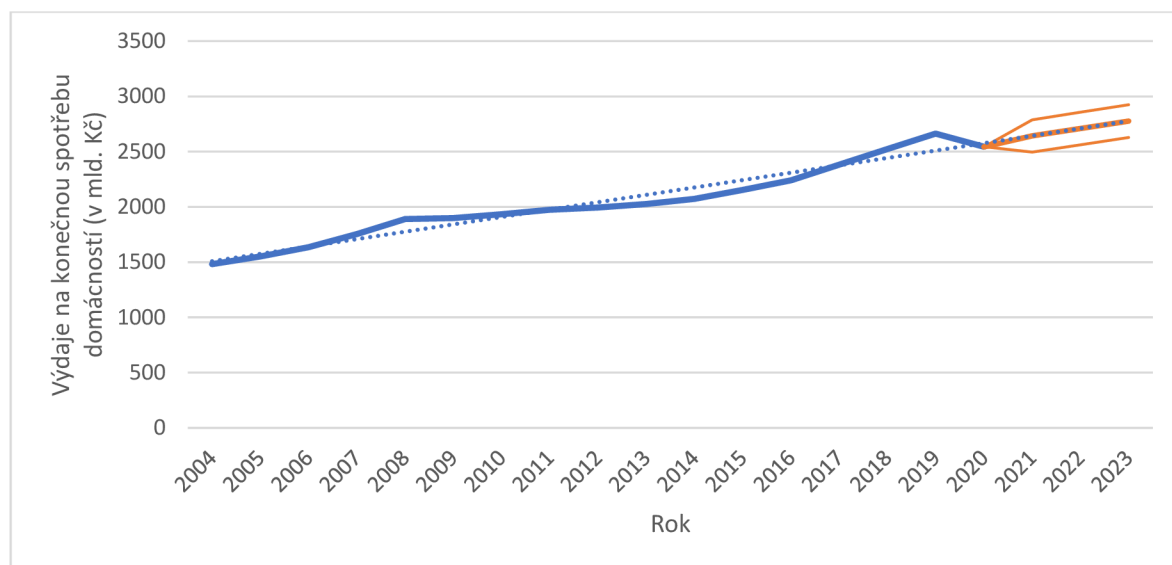
1. H_0 Neexistuje závislost mezi konečnými výdaji na spotřebu domácností a objemem úvěrů poskytnutých domácnostem
 H_1 Existuje závislost mezi konečnými výdaji na spotřebu domácností a objemem úvěrů poskytnutých domácnostem
2. Hladina významnosti je $\alpha = 5\%$
3. Výpočet hodnoty F-test v softwaru Gretl
4. $F = 687,9040$
5. $000 < 0,05$, $p < \alpha$
6. Zamítáme H_0 a můžeme konstatovat, že existuje závislost mezi konečnými výdaji na spotřebu domácností a objemem úvěrů poskytnutých domácnostem.

4.1.8 Vývoj výdajů na konečnou spotřebu domácností

Údaje pro vývoj s výpočtem první diference a koeficientu růstu jsou uvedeny v příloze 21. Jak jde vidět z koeficientu růstu, tak výdaje na konečnou spotřebu domácností mají tendenci růst, průměrný koeficient růstu je 1,035, to znamená, že se výdaje za rok zvýší průměrně o 3,5 %, průměrný meziroční přírůstek činí 66,31 miliard korun. Jak vyplývá z první diference, největší nárůstky ve výdajích na konečnou spotřebu domácností se odehrály v letech 2007, 2008 a 2017 až 2019, které byly způsobené růstem HDP, a tedy většími důchody a domácnosti mohly více utrácet. Největší relativní přírůstek byl v roce 2008 o 7,8 %, reálný přírůstek činil 137,09 miliard korun. Největší reální přírůstek byl zaznamenán v roce 2017 a jednalo se o 142,33 miliard korun, relativně vyjádřeno nárůst činil 6,4 %.

Jediný meziroční pokles ve výdajích na konečnou spotřebu domácností ve sledovaném období se odehrál v roce 2020, který činil reálně 120,08 miliard korun, relativně vyjádřeno se jednalo o pokles 4,5 %. Pokles v tomto roce byl způsoben krizí vyvolanou pandemií covidu-19, kde nejenže lidé přišli o práci a v rámci šetření museli více šetřit, ale zároveň byla spousta služeb zavřená, nebo omezená, a tudíž lidé nemohli utrácet za věci, za které by normálně utráceli. Co je zajímavé, tak v roce 2009 nedošlo k meziročnímu snížení výdajů, ale pouze k růstu 0,4 %, který se dá spíše označit za stagnaci. Oproti roku 2020 byla krize v roce 2009 čistě ekonomická, nedocházelo k zavřením nebo omezením služeb a spotřebitelé mohli nadále utrácet za dané služby. Také se nabízí otázka, zda tehdejší vláda nezvládla krizi lépe než současná a lépe ubrdila ekonomický propad.

Graf 12 Predikce vývoje výdajů na konečnou spotřebu domácností (v mld. Kč.)

Zdroj: ARAD, vlastní zpracování

Na základě lineární trendové funkce byla provedena prognóza:

$$y_{2021} = 2642,143$$

$$y_{2022} = 2709,152$$

$$y_{2023} = 2776,161$$

Jak už je patrné z trendu, predikce předpokládá na následující období další růst výdajů na konečnou spotřebu domácností. Minimálně na rok 2021 by nemělo být překvapením,

kdyby výdaje na konečnou spotřebu domácností neustále klesaly. Může za to lockdown spojený s pandemií covidu-19, který způsobil, že většina služeb byla první měsíce zavřená, služby jako kadeřnictví, sportovní centra, restaurace a další.

I když se výdaje na konečnou spotřebu domácností neustále zvyšovaly a ani krize z roku 2009 je nedokázala srazit ale pouze jen zpomalit, rok 2020 už zaznamenal první meziroční snížení a jen budoucnost ukáže, jestli se roku 2020 na pár let podaří trend obrátit a snížit výdaje na konečnou spotřebu i do dalších let, nebo tento rok bude jen výjimka v jinak jasném trendu.

4.2 Vývoj skupin spotřebního vydání

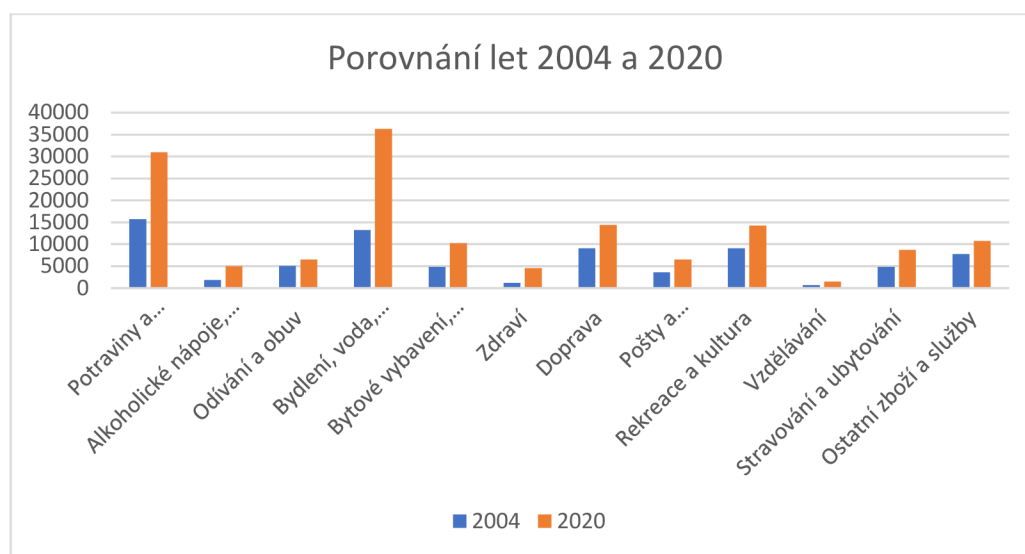
V rámci spotřební klasifikace COICOP byly sledovány položky od roku 2004 do roku 2020. Spotřební klasifikace COICOP dodává informace o struktuře a výši výdajů na spotřebu domácností. V datech by měl být vidět růst české ekonomiky, ekonomické krize z roku 2008,2009 a také covidová krize z roku 2020. Klasifikace COICOP se dělí na 12 skupin viz tabulka š. V průběhu výzkumu proběhlo několik změn v rámci sběru informací i struktuře základního souboru, tyto změny budou jasně vidět ve změnách meziročních údajů.

Tabulka 3 rozdělení klasifikace COICOP

1. Potraviny, nealkoholické nápoje	2. Alkoholické nápoje, tabák	3. Odívání a obuv
4. Bydlení, voda, energie a paliva	5. Bytové vybavení, zařízení domácnosti	6. Zdraví
7. Doprava	8. Pošty a telekomunikace	9. Rekreace a ubytovací služby
10. Vzdělávání	11. Stravovací a ubytovací služby	12. Ostatní zboží a služby

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Graf 13 Srovnání spotřebního vydání COICOP

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Graf 13 zachycuje spotřební vydání dle klasifikace COICOP v roce 2004 a 2020, pozorovat se dají změny, které za tu dobu uběhly. V roce 2004 byly největší výdaje na potraviny a nealkoholické nápoje a druhé největší výdaje připadaly na bydlení, vodu, energii a paliva. V roce 2020 už dosáhly největších výdajů výdaje na bydlení, vodu, energii a paliva a výdaje na potraviny a nealkoholické nápoje se propadly na druhou příčku. Velice podobné jsou výdaje na dopravu a výdaje na rekreaci a kulturu, které zaujímají třetí a čtvrté místo. V roce 2004 zaujímaly třetí místo výdaje na rekreaci a kulturu a čtvrté místo výdaje na dopravu, v roce 2020 si příčky prohodily, ale rozdíl ve výši spotřeby je velice malý. Nejmenší výši spotřeby naopak zaujímají výdaje na vzdělávání a druhou nejmenší příčku si drží výdaje na zdraví.

Jak už bylo zmíněno v teoretické části, od roku 2006 proběhla změna v systému zpracování dat, do roku 2005 byly výběrové znaky čistý peněžní příjem na osobu, sociální skupina domácností a počet nezaopatřených dětí. Od roku 2006 se začaly zahrnovat všechny skupiny domácností, ve kterých se rozlišuje na základě ekonomické aktivity, postavení v zaměstnání osoby v čele domácnosti. I když tato změna mohla přinést jistou neshodu v datech, tak v rámci sledování kategorií v diplomové práci je tato neshoda velice malá.

Naopak změna v roce 2017 přinesla větší změny v datech pro dané kategorie. Do roku 2016 se údaje zjišťovaly na vybraném kvótním výběru domácností, ale od roku 2017

je výběr do tohoto šetření náhodný. I když se tato změna zdá nevýrazná, tak většina dat vykazuje v roce 2017 rekordní změnu v řetězovém indexu, která může být způsobena právě změnou ve výběru domácností, ale samozřejmě se do dat mohly promítnout i jiné vlivy, v roce 2017 byl například mnohem větší růst HDP oproti letům ostatním.²

4.2.1 Potraviny, nealkoholické nápoje

V příloze 24 jsou uvedena data pro výdaje na potraviny a nealkoholické nápoje s indexní analýzou, byly zde vypočteny bazické a řetězové indexy. Podle bazického indexu vzrostly výdaje na potraviny a nealkoholické nápoje za sledované období na 197,65 %, tedy na konci sledovaného období byly výdaje na potraviny a nealkoholické nápoje vyšší o 197,65 % oproti začátku sledovaného období.

Z údajů řetězového indexu lze vyčíst, že výdaje na potraviny a nealkoholické nápoje se meziročně zvyšovaly, výjimku můžeme pozorovat pouze v letech 2009 a 2015. Pokles v roce 2009 je zapříčiněn světovou krizí, která začala v roce 2008 a nejvíce dopadla právě v roce 2009. Naopak pokles v roce 2015 je mnohem těžší zdůvodnit, HDP rostlo, průměrná mzda také rostla, nebyl důvod snižovat výdaje na potraviny a nealkoholické nápoje. Ale v roce 2015 spadly spotřebitelské ceny určitých potravin jako je mléko, mléčné výrobky, mouka a výrobky z mouky, šunka, vepřové maso, okurky a další, a to přispělo k tomu, že výdaje domácností mohly být ušetřeny, protože spotřebitel mohl nakoupit levněji a zároveň rok předtím určité potraviny více zdražovaly.

Naopak největší meziroční růst byl v roce 2005, hned po vstupu do Evropské Unie, který činil 19,76 % a druhý největší přírůstek v roce 2017 o 13,1 %. Jak už bylo zmíněno, výdaje na potraviny a nealkoholické nápoje rostly každý rok kromě dvou, důvod tohoto růstu je jedna růst spotřebitelských cen, tak růst reálných mezd.

² <https://www.czso.cz/csu/czso/spotrebni-vydaje-domacnosti-2017>

4.2.2 Alkoholické nápoje, tabák

V příloze 25 jsou uvedena data pro výdaje na alkoholické nápoje a tabák s indexní analýzou, byly zde vypočteny bazické a řetězové indexy. Výdaje na alkoholické nápoje a tabák v letech rostly, bazický index stoupl za sledované období na 268,5 %, což je skoro o 80 % více než u potravin a nealkoholických nápojů, znamená to, že v tomto období se výdaje českých domácností na alkoholické nápoje a tabák se skoro zdvojnásobili, což je obrovské zvýšení.

Co se týká meziročních růstů, tedy řetězového indexu, největší růst můžeme pozorovat v roce 2005, tedy rok po vstupu do Evropské Unie, což je stejné jako u potravin a nealkoholických nápojů, zde bylo meziroční zvýšení o 40,4 %, další velké zvýšení bylo také v roce 2017 o 24,11 %. Oba tyto roky kopírují největší zvýšení u potravin a nealkoholických nápojů. Zvýšení výdajů má mnoho faktorů, mezi jeden z nich se může zahrnout zvyšování daní jak u alkoholických nápojů, tak u tabáku, mezi další bude patřit růst kupní síly a zvyšování spotřebitelských cen.

Naopak meziroční snížení výdajů se týká pouze roku 2010, 2012 a 2019. Zajímavé je, že meziroční snížení výdajů není patrné v roce 2009, ale naopak se výdaje zvýšili o 5,32 %. Ve všech třech případech je ale meziroční snížení menší než jedno procento, tedy se nejedná o žádné velké změny, které by měly jednoznačnou příčinu. Může se jednat o změnu chování spotřebitelů, kteří hledají zdravější životní styl, nebo nepatrnou změnu v cenách či zásahem státního aparátu, jako je například zákaz kouření v restauracích.

4.2.3 Odívání a obuv

Zpracovaná data s výpočtem řetězových a bazických indexů se naleznou v příloze 26. I když se bazický index zvyšuje, na konci sledovaného období dosáhl bazický index pouze 129,88 %, oproti začátku sledovaného období stoupl pouze o 30 % a maxima dosáhl bazický index v roce 2018 s hodnotou 143,33 %. Při porovnání bazického indexu odívání a obuvi s bazickými indexy potravin, nealkoholických nápojů a alkoholických nápojů, tabáku můžeme pozorovat, že nárůst výdajů na odívání a obuv malý.

V porovnání s předchozími výdaji i řetězový index více klesal. Klesal v roce 2009, 2011, 2012, 2019 a 2020. Když se vynechá rok 2020, tak maximální meziroční pokles byl o pouhých 2,6 % v roce 2011, tedy se dá konstatovat, že jde o malé meziroční úbytky, které se dají přičíst například změnám v chování spotřebitele nebo změně v kupní síle. Naopak velký propad je zaznamenán v roce 2020, meziroční propad zde činí 8,56 %. V roce 2020 je vidět závislost s lockdowny spojené s pandemií covid-19, kdy lidé nemuseli utrácet za odívání a obuv, protože trávili mnohem více času doma.

Co se týče meziročních přírůstků, ty se také pohybují maximálně do výše 5 % za rok, jedinou výjimku zde pozorujeme v roce 2017, kde meziroční přírůstek vystoupal na 10,45 %. Tento největší přírůstek zřejmě souvisí s velkým růstem HDP v roce 2017 nebo se změnou výběru souboru domácností. Obecně se po roce 2008 dá pozorovat nižší hodnota meziročního růstu, důvodem může být příklon k více spotřební společnosti, a tedy zlevnění odívání a obuvi.

4.2.4 **Bydlení, voda, energie, paliva**

Data pro bydlení, vodu, energie a paliva jsou spolu s výpočtem bazických indexů a řetězových indexů uvedeny v příloze 27. Tato kategorie začala jako druhá nejvyšší v roce 2004 a v roce 2020 dokonce převýšila výdaje na potraviny a nealkoholické nápoje a je nyní největším výdajem pro domácnosti. Bazický index tomu odpovídá, který se za sledované období dostal na 274,12 %. Jedná se tedy o nejvyšší zvýšení sledovaných produktů za dané období.

Co se týče meziročních přírůstků, ty překvapivě nejsou tak velké. Nejvyšší meziroční přírůstek je hned na začátku sledovaného období v roce 2005, kdy výdaje meziročně stouply o 38,53 % a druhý vrchol nastal v roce 2017 se zvýšením 26,76 %. Rekordní zvýšení v roce 2005 se dá přičíst transformaci české ekonomiky na standardy Evropské Unie. V roce 2017 proběhlo rekordní zvyšování cen bytů, které bylo a je především způsobené nedostatkem stavby nových bytů v rámci pomalého vydávání

stavebních povolení, ale nárůst může být způsoben i změnou ve výběrovém souboru šetření.

Meziroční poklesy proběhly pouze v letech 2011, 2014 a 2015, ale jedná se o úbytky v rámci procent, které nemají větší význam. Protože tato kategorie v sobě nemá pouze cenu za bydlení, ale i cenu za energii a paliva, v letech 2011 až 2016 docházelo k poklesu cen za energii, a tudíž v tomto ohledu mohlo docházet k ušetření výdajů na tuto kategorii.³

Výdaje na bydlení, vodu, energii a paliva za sledované období prošly velkou změnou, staly se největšími výdaji pro českou domácnost a vzhledem k bytové krizi se tyto výdaje budou stále navyšovat. Zdá se, že se Česká republika ubírá směrem západních zemí, kde se cena bydlení neustále zvyšuje a představuje největší výdaje pro domácnosti, tomuto v České republice přispívá komplikovaný stavební zákon, který brzdí výstavbu nových bytových jednotek, dalším dílem jsou byty, které neslouží k dlouhodobému bydlení, ale jsou zařízené pro turismus v rámci Airbnb, nebo slouží jen jako investice bohatých investorů.

4.2.5 Bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy

V příloze 28 jsou uvedena data pro bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy spolu s výpočtem bazických a řetězových indexů. Výdaje na tuto kategorii za sledované období výrazně rostly, ale nerostly tak výrazně jako výdaje na bydlení, vodu, energii a paliva. Za sledované období bazický index vzrostl na 211,08 %.

Kategorie zažívá větší a větší meziroční nárůst výdajů, jediné roky, kdy se výdaje meziročně snížily byly roky 2010, 2012, 2014 a 2015. Největší pokles byl v roce 2010, tedy rok po krizovém roce 2009. V tomto roce byl meziroční pokles o 6,35 % a je způsoben dobíhající krizí, která začala předchozí rok a domácnosti neměly potřebu kupovat nové

³ <https://www.kurzy.cz/komodity/cena-elektřiny-graf-vyvoje-ceny/1MWh-eur-30-let>

domácí vybavení. Pokles z roku 2012 a 2013 má na svědomí nepříznivý vývoj české ekonomiky.

Co se týče růstu, kopíruje nárůsty ostatních kategorií, největší meziroční nárůstek je v roce 2005 o 25,92 % a poté v roce 2017 o 22,01 %. Rekordní zvýšení v roce 2005 je opět následkem vstupu České republiky do Evropské Unie a transformace českého průmyslu. Nárůst v roce 2017 má příčinu v rekordním růstu české ekonomiky, a tedy měly domácnosti větší disponibilní důchod a mohly více nakupovat, také může být ovlivněný změnou v šetření výběrovém souboru.

Meziroční nárůst výdajů na tuto kategorii má příčinu v transformaci tohoto zboží na zboží spotřební. Toto zboží se v průběhu let stávalo stále levnější a levnější, na druhou stranu jsou domácí spotřebiče stavěny tak, aby fungovaly pár let a je potřeba je nakupovat častěji. To samé platí pro nábytek, kdy se stává levnější, ale je vyráběn z levnějších materiálů, které se rychleji opotřebí.

4.2.6 **Zdraví**

Data s výpočtem indexní analýzy se naleznou v příloze 29. Výdaje na zdraví se za sledovaného období zvýšily enormně, bazický index se zvýšil na 385,2 %. I přes tento obrovský nárůst zůstávají druhé nejmenší, menší jsou pouze výdaje na vzdělávání. Ale díky rostoucí tendenci by v budoucnu měly přeskočit výdaje na alkoholické nápoje a tabák a možná i výdaje na odívání, obuv nebo výdaje na pošty, telekomunikace.

Meziročně proběhl pokles výdajů pouze v roce 2013 a 2015, v roce 2015 byl pokles téměř 5 %. Výdaje na zdraví jsou přes 80 % hrazené zdravotní pojišťovnou ze zdravotního pojištění a v roce 2015 klesly výdaje zdravotních pojišťoven oproti minulému roku. Výdaje na zdraví nejvíce putují za léky a poté na stomatologickou péči.⁴

⁴ <https://www.czso.cz/documents/10180/122362658/26000520k3.pdf/8d83356c-dda0-4e99-9f0f-e1b87e973895?version=1.1>

Nejvyšší meziroční přírůstek výdajů na zdraví byl v roce 2005 s nárůstem 50,97 %, poté rok 2008 s 29,51 %. Rok 2005 je spojen s příchodem České republiky do Evropské Unie a v roce 2008 proběhla reforma zdravotnictví, která upravila cenu regulačních poplatků, ceny léků a také zvýšila cenu za služby v nemocničních zařízeních, které měly snížit rozdíl mezi cenou a skutečnou hodnotou těchto úkonů. Zajímavé je, že není žádná výrazná změna v roce 2020, která by měla být způsobena pandemií covid-19, ale možné je, že větší změna nastane v roce 2021, kdy dopady pandemie byly mnohem větší na celkový život a zdravotní péči v České republice.

Výdaje na zdraví za sledované období se rekordně zvýšily, nejvíc výdajů je pokryto zdravotními pojišťovnami, které čerpají zdroje ze zdravotního pojištění. Zvyšující výdaje souvisí se stárnutím populace, kde stále starší lidé potřebují více zdravotní péče a více léků. Současně je stále větší zájem o prevenci chorob a zdravý životní styl. Příkladem mohou být preventivní prohlídky proti rakovině tlustého střeva nebo prsu.

4.2.7 **Doprava**

Data jsou v příloze 30, kde jsou i vypočítané hodnoty bazického a řetězového indexu. Výdaje na dopravu se sice zvýšily, ale ne tak výrazně, bazický index v roce 2020 dosáhl 158,69 %, roku 2019 dosáhl svého maxima 170,95 %.

Meziroční snížení výdajů na dopravu sledují ekonomické krize, kdy se lidé uchylují více k šetření. V roce 2009 klesly výdaje o 2,54 %, podepsalo se na tom jak šetření domácností, tak i ztráta zaměstnání, takže lidé méně cestovali. V roce 2020 bylo meziroční snížení větší, snížilo se o 7,17 %, lidé se snažili šetřit na výdajích, ale především nemuseli cestovat z důvodu lockdownů, home office či zamezení cestování obecně. Díky tomu neměli lidé tendenci utrácet za věci, které nemohli využít.

Nejvyšší meziroční nárůst výdajů proběhl v roce 2005 o 11,93 %. Druhý největší meziroční nárůst výdajů na dopravu byl v roce 2008, který činil 11,01 %, v tomto roce cena ropy vystoupila na svůj rekord, a to způsobilo zvětšení výdajů. Velikost výdajů na dopravu záleží právě na ceně ropy nebo ceně MHD.

I když se výdaje na dopravu poslední roky zvyšují, pandemie covidu-19 by mohla situaci trochu zamíchat. Spousta důležitých věcí se začala více řešit online a méně osobně, jako příklad se dá uvést zavedení home office, a tedy méně dojíždění do práce, nebo online škola či online kurzy. Spousta lidí si zvykla pracovat z domova a objevuje se nechuť k navrácení do starých kolejí, a to by mohlo měnit návyky v dopravě v budoucnu. Samozřejmě se objevují nové alternativy oproti naftě, elektrické motory, nebo motory na zemní plyn by mohly přinést další zlevnění z hlediska dopravy.

4.2.8 Pošty a telekomunikace

Data a výpočty indexní analýzy jsou uvedeny v příloze 31. Za sledované období stoupl bazický index na 181,24 %, jedná se tedy o zvýšení 81,24 % oproti prvnímu roku, ale není to takové rapidní zvýšení jako například u výdajů na zdraví nebo výdajů na alkoholické nápoje a tabák.

I když je trend výdajů na pošty a telekomunikaci rostoucí, tak v letech 2011, 2013, 2014, 2015, 2018 došlo k meziročnímu poklesu. Meziroční pokles nikdy nebyl nijak výrazný, nejednalo se ani o 2 %. Největší meziroční zvýšení proběhlo v letech 2017 o 24,41 % a roku 2005 o 15,13 %. Od roku 2004 došlo k obrovským změnám na poli telekomunikace a pošty. Od roku 2004 se naprosto rozvinul internet a celá infrastruktura pro domácí připojení, v posledních letech se zlepšovala infrastruktura znovu, tentokrát pro mobilní připojení k internetu. Spolu s výstavbou infrastruktury byla cena za připojení k internetu vysoká, ale postupem času se začala snižovat. Jak se vyvíjela cena dolů, tak rostl zájem o lepší připojení k internetu a samozřejmě i na jiný tarif k telefonu. To vysvětluje rostoucí výdaje na telekomunikace a zároveň i malé snížení, které kopíruje vývoj a snižování ceny.

4.2.9 Rekreační a kultura

Data výdajů na rekreaci a kulturu jsou uvedené v příloze 32 spolu s výpočtem bazických a řetězových indexů. Bazický index se v posledním sledovaném roce vyšplhal na 157,3 %, ale maximální byl v roce 2019, kde dosáhl 178,57 %. Když se pomine poslední rok, který je velice ovlivněn krizí, tak výdaje na rekreaci a kulturu mají zvyšující tendenci.

Meziroční přírůstky nejsou v této kategorii extrémní, jediný větší meziroční přírůstek jde vidět v roce 2017, kde meziroční nárůst činil 26,41 %, jak už bylo dříve zmíněno, rok 2017 byl rok ekonomického růstu a lidé mohli utrácet více za luxus jako je rekreace a kultura, zároveň jsou data ovlivněna změnou ve výběrovém souboru. Co je překvapivé, tak v roce 2005 nebyl obrovský nárůst jako u ostatních kategorií, zde nárůst činil pouze 6,55 %.

Co se týče propadů, tak ty vždy souvisí s finanční krizí. Po roce 2009 přichází celkem dlouhodobý úpadek výdajů, v roce 2010, 2011, 2012, 2013 a 2015 řetězový index klesá. Domácnosti se vzpamatovávaly z ekonomické krize z roku 2009. Ale mnohem větší propad se odehrál v roce 2020, kde meziroční úpadek činil téměř 12 %. A je to logické, kvůli vládním opatřením byla omezena jak rekreace, tak i kultura. Zavřená kina, divadla i zavřené hotely nebo omezení cestování. A to ještě nebyly cítit nejhorší dopady ekonomické krize, která teprve přijde.

I když se výdaje na rekreaci a kulturu v letech neustále zvyšovaly, pandemie covidu-19 zamíchala a překazila tento trend, další snížení nebo stagnaci výdajů na rekreaci a kulturu můžeme čekat i v roce 2021. Otázka je, jestli pandemie změní návyky konzumentů i do budoucna nebo jestli se bude jednat pouze o přechodnou změnu. Nástup online technologií a služeb by mohl vytlačit zaběhnutá kulturní místa. Jako příklad se dá uvést rozvoj online streamovacích služeb typu Netflix nebo HBO Go, které začaly vysílat i premiéry filmů, takže nové filmy nejsou už nejsou dostupné pouze v kinech, ale i doma na počítači či chytré televizi.

4.2.10 Vzdělávání

Zpracovaná data s výpočtem indexové analýzy jsou v příloze 33. Výdaje na vzdělávání jsou za celé sledované období nejmenší ze sledovaných údajů. I tak v roce 2019 činil bazický index 260,2 %, ale o rok později spadl na 207,12 %. I přes tento vysoký bazický index byl vývoj výdajů na vzdělávání velice nekonzistentní a veliké zvýšení se dá pozorovat až v roce 2017. V České republice je školství veřejné, to znamená, že naprostou většinu

výdajů za vzdělávání se získává z daní. Pokud se bavíme o přímých výdajích na domácnost, tak se dají zařadit soukromé školy, nebo doplácení dalších ročníků na vysoké škole, dále sem patří například výdaje na učebnice a jiné pomůcky, které škola sama nezařídí. Tímto se dají vysvětlit nízké výdaje na kategorie vzdělávání.

Protože převážná část školství je placena z daní a přímo se platí nepatrná část, tak meziroční výkyvy se dají vysvětlit novelou zákonů o školství. Například novela z roku 2004 má za následek snižování výdajů na další roky. Extrémní zvýšení z roku 2017 má několik důvodů. Jeden z důvodů je zrušení dětských jeslí, které byly nahrazeny dětskými skupinami. Tento krok byl velice kritizován a v průběhu dalších let se mají dětské jesle vrátit. Celkově bylo změněno předškolní vzdělávání, je možnost dávat dvouleté děti do školky, je povinný poslední rok předškolní docházky a toto se dá nahradit individuálním vzděláním dítěte. V roce 2016 také přišla nová novela zákona o vysokých školách, v soukromých školách vznikla pozice asistent pedagoga. V roce 2017 se také změnil přístup ve výběrovém souboru, který mohl zkreslit změnu v údajích.⁵

4.2.11 Stravování a ubytování

Data pro výdaje na stravování a ubytování jsou uvedena v příloze 34, spolu s výpočtem bazického a řetězového indexu. Výdaje na stravování a ubytování mají zvyšující tendenci, svého maxima dosáhly v letech 2018 a 2019, kde dosáhly 218 % bazického indexu. V roce 2020 bazický index klesl na 180,87 %, na vině je pandemie covidu-19.

Co se týče meziročního růstu výdajů na stravování a ubytování, největší nárůst je v roce 2017, který je způsoben zvýšením české ekonomiky, a tedy mohly domácnosti více utrácet za rekreaci jako je stravování a ubytování, ale změna také mohla být způsobena ve změně výběrového souboru. Další větší skoky jsou v letech 2007 a 2008, tedy těsně před krizovým rokem 2009. Tyto roky se ekonomice dařilo a lidé si tudíž mohly více užívat a utrácet. Výdaje na tuto kategorii mají tendenci se zvyšovat, samozřejmě se zvyšují v rámci

⁵ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-178>

zvyšování spotřebitelských cen, ale také se za sledované období více rozšiřuje zájem o cestování, lidé znovu objevují krásy České republiky, zároveň se zvyšuje popularita stravování v restauracích, ať už na oběd v práci, tak i jako náhrada domácího vaření.

Co se týká meziročního poklesu, větší pokles je v roce 2005 skoro o 4 %, který souvisí se vstupem České republiky do Evropské Unie. Ale mnohem větší meziroční pokles je v roce 2020, který je způsoben pandemií covidu-19. V tomto roce docházelo k omezení provozu jak ubytovacích, tak stravovacích zařízení. Obzvláště toto odvětví ekonomiky utrpělo těžkou ránu, mnoho hotelů či restaurací zkrachovalo nebo se rozhodli opustit tuto část ekonomiky. I po znovu otevření restaurací a ubytovacích restaurací se nevrátilo vše do svých kolejí, lidé si odvykli chodit do restaurací na oběd, začali si více vařit. Restaurace se proti ztrátě rozhodly bojovat zvyšováním cen, ale to pouze odradilo lidi více. Do budoucna se uvidí, jestli se lidé vrátí do restaurací, nebo si naopak začnou hledat jiné alternativy. S ubytováním také souvisí větší úpadek cestovního ruchu, kdy lidé méně utrácejí a nejezdí na dovolené.

4.2.12 Ostatní zboží a služby

Výpočet bazických a řetězových indexů je uveden v příloze 35 spolu s daty pro dané roky. Kategorie ostatní zboží a služby je taková doplňková kategorie, do které se zahrnují výdaje na zboží nebo služby, které nemají vlastní kategorii. Z toho důvodu je těžké určit, co by mohlo způsobit vývoj daných výdajů. Maxima svého vydání dosáhla kategorie roku 2016, kde bazický index nabyl hodnoty 190,68 %, v roce 2020 byl bazický index pouhých 138,43 %. Výdaje na tuto skupinu tedy za sledované období výrazně nevzrostly. Ale v roce 2017 došlo ke změně sbírání dat, které mohla mít za následek naprostý propad výdajů na tuto kategorii, kdyby se data zastavila v roce 2016, tak by bazický index byl 190,68 % a rostoucí tendence výdajů by byla mnohem vyšší.

I když se nedá s jistotou tvrdit, že nějaká událost ovlivnila tuto kategorii, tak do roku 2017 se každý rok výdaje zvyšují, na vině bude zřejmě zvýšení spotřebitelských cen a obecně zvýšený zájem o služby typu kadeřnictví nebo kosmetické služby. Data po roce 2017 mohou být pod vlivem změny výběrového souboru. V roce 2020 došlo k meziročního poklesu

výdajů, na vině může být šetření na zmíněných službách. Tato kategorie také zahrnuje výdaje, na kterých se šetřit nedá, patří sem například pojištění nebo správní poplatky.

5 Dotazníkové šetření

Dotazník pro zjištění momentálního je sestaven z devatenácti otázek viz příloha č. 36. Bylo sesbíráno 105 respondentů, z toho prvních 5 respondentů byl předvýzkum, ve kterém měli respondenti za úkol podat zpětnou vazbu, jestli jsou otázky srozumitelné, zda by chtěli doplnit nějaké odpovědi, jestli dotazník funguje, jak je zamýšleno apod. Po prvních pěti respondentech byl odeslán dotazník elektronicky, zúčastnilo se 100 respondentů napříč Českou republikou.

Byla zvolena pouze elektronická forma dotazníku utvořena v Google Forms. Elektronická forma byla zvolena proto, aby se mohla rozšířit po různých místech České republiky, a nikoliv pouze jedno město nebo kraj, zároveň byla zohledněna situace spojená s covidem-19 a bylo zamezeno osobnímu styku, dále mohli respondenti vyplnit dotazník kdykoliv ve svém volnu a v online formě byl dotazník anonymní. Odeslání online dotazníku probíhalo přes sociální síť.

Sbírání respondentů pro dotazník probíhalo v září 2021 a dotazník nejvíce cílil na osoby v čele domácnosti. Pro dosažení většího průřezu domácností byl dotazník zaslán obyvatelům různých krajů České republiky, byly zapojeny osoby s různými druhy zaměstnání, vyskytli se zaměstnanci v oblasti IT, stavebnictví, lékařství, vysokoškoláci, administrativy, státní i soukromí zaměstnanci nebo osoby samostatně výdělečně činné. Jelikož je dotazník online, bylo těžší nalézt osoby starší, ale některým starším osobám pomohl s vyplněním jejich potomek.

5.1 Cíl dotazníkové šetření

Cíl dotazníkové šetření je zjištění subjektivního vnímání vývoje ekonomické situace v České republice, jaké dopady tento vývoj měl na jejich životní úroveň a jestli vnímají změny ve svém spotřebním chování i v souvislosti s krizí vyvolanou pandemií covidu-19.

Z pouček, které vyplývají z analýzy spotřeby domácností a jejich determinantů byly vytvořeny 3 výzkumné hypotézy, který by dotazníkové šetření mohlo potvrdit, nebo naopak vyvrátit.

Hypotéza 1: Domácnosti, které svoji životní úroveň hodnotí nadprůměrně, nebo až výborně, budou spíše předpokládat zlepšení ekonomické situace v budoucnu a budou plánovat větší investici do budoucna.

Hypotéza 2: Předpoklad, že zvyšování životní úrovně je spojeno se zvyšováním míry uspokojování materiálních potřeb, bude platit že domácnosti s vyšším příjmy, které jsou způsobené především vysokoškolským vzděláním, jsou více spokojené se svojí stávající životní úrovní.

Hypotéza 3: Za předpokladu, že se domácnosti musely v období ekonomické krize sáhnout do svých úspor, protože nadešel výpadek, nebo omezení disponibilního důchodu, změni svoje spotřební chování, dá se předpokládat, že dojde k omezení spotřeby nebo omezení určitého produktu nebo služby.

5.2 Respondenti

V dotazníkovém šetření by se měly sociodemografické znaky respondentů zařadit do posledních otázek, ovšem při vyhodnocování daného dotazníkové šetření by se měly tyto sociodemografické znaky zařadit do přední části, aby došlo k představení daných respondentů. (Malý, 2008)

Věk respondentů

Tabulka 4 zachycuje věk zkoumaných respondentů. Věkové kategorie byly vybrány na základě dosaženého vzdělání, kde kategorie 15-19 zachycuje středoškolské studenty, 20-25 studenty vysokých škol, nebo pracující se středoškolským vzděláním, 26-35 zachycuje prvotní zaměstnání vysokoškoláků, 36-65 většinu pracujících, kteří již mají pracovní

zkušenosti a posunuli se ve svém odboru do vyšších pozic a 66 a více zachycuje důchodce. Nejpočetnější skupinou jsou lidé ve věku 20-25 lety, kteří se řadí do věkové skupiny autora diplomové práce. Ale zastoupeny jsou všechny skupiny obyvatel České republiky, i když je v důchodovém věku zachycen pouze jeden respondent.

Tabulka 4 Věk respondentů

Věk	Počet	Procentuální vyjádření
15-19	12	11,4 %
20-25	40	38,1 %
26-35	32	30,5 %
36-65	20	19 %
66 a více	1	1 %

Zdroj: vlastní zpracování

Pohlaví respondentů

Tabulka 5 znázorňuje rozložení pohlaví uvedených respondentů. Ze sto pěti respondentů bylo 70 mužů, 33 žen a 2 respondenti nechtěli uvést pohlaví. Větší zastoupení mužů je způsobeno tím, že dotazníkové šetření mířilo na osobu v čele domácnosti, ale i tak větší zastoupení mužů neškodí, protože by měli vyplňovat dotazník za celou domácnost, ne za svoji osobu.

Tabulka 5 Pohlavní respondentů

Pohlaví	Počet	Procentuální vyjádření
Muž	70	66,7 %
Žena	33	31,4 %
Nechci uvést	2	1,9 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Vzdělání respondentů

Tabulka 6 zachycuje nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. 43,8 % respondentů dokončilo vysokou školu, ti zastupují nejpočetnější skupinu respondentů, druhá největší skupina respondentů dokončila střední školu s maturitou, těch bylo 40 %. Stejně množství respondentů dosáhlo pouze základního vzdělání nebo výučního listu, obě skupiny mají 7,6 % a jeden respondent dosáhl vyššího odborného vzdělání. Rozdělení skupin podle nejvyšší dosaženého vzdělávání neodpovídá rozdělení obyvatel České republiky, ale při sběru dat mohlo dojít ke zkreslení, které způsobilo sbírání respondentů přes sociální sítě.

Tabulka 6 Vzdělání respondentů

Nejvyšší dosažené vzdělání	Počet	Procentuální vyjádření
Základní	8	7,6 %
Střední s maturitou	42	40 %
S výučním listem	8	7,6 %
Vyšší odborné	1	1 %
Vysokoškolské	46	43,8 %

Zdroj: vlastní zpracování

Bydliště respondentů

V tabulce 7 je zaznamenán typ bydliště respondentů. Většina respondentů žije ve městě, zde jich žije 71, tedy celých 67,6 % respondentů, 28 respondentů žije ve vesnici a 6 respondentů žije střídavě ve městě a ve vesnici. Toto rozložení souhlasí s mírou urbanizace v České republice.

Tabulka 7 Bydliště respondentů

Místo bydliště	Počet	Procentuální vyjádření
Město	71	67,6 %
Vesnice	28	26,7 %
Střídavě	6	5,7 %

Zdroj: vlastní zpracování

Typ domácnosti respondentů

Tabulka 8 zaznamená výsledky pro typ domácnosti respondentů. Nejvíce respondentů žije v domácnosti s dítětem nebo dětmi, jedná se o 46 respondentů, druhá největší domácnost zaujímá vícegenerační domácnosti s 20 respondenty, 21 respondentů žije v manželském nebo partnerském vztahu bez dětí, 13 respondentů žije v domácnosti samo a 5 respondentů žije jinak.

Tabulka 8 Typ domácnosti respondentů

Typ domácnosti	Počet	Procentuální vyjádření
Sám/a	13	12,4 %
Rodič/e s dítětem/děťmi	46	43,8 %
Vícegenerační domácnost	20	19 %
Manželé/partneři bez dětí	21	20 %
Jiné	5	4,8 %

Zdroj: vlastní zpracování

5.3 Dotazníkové šetření

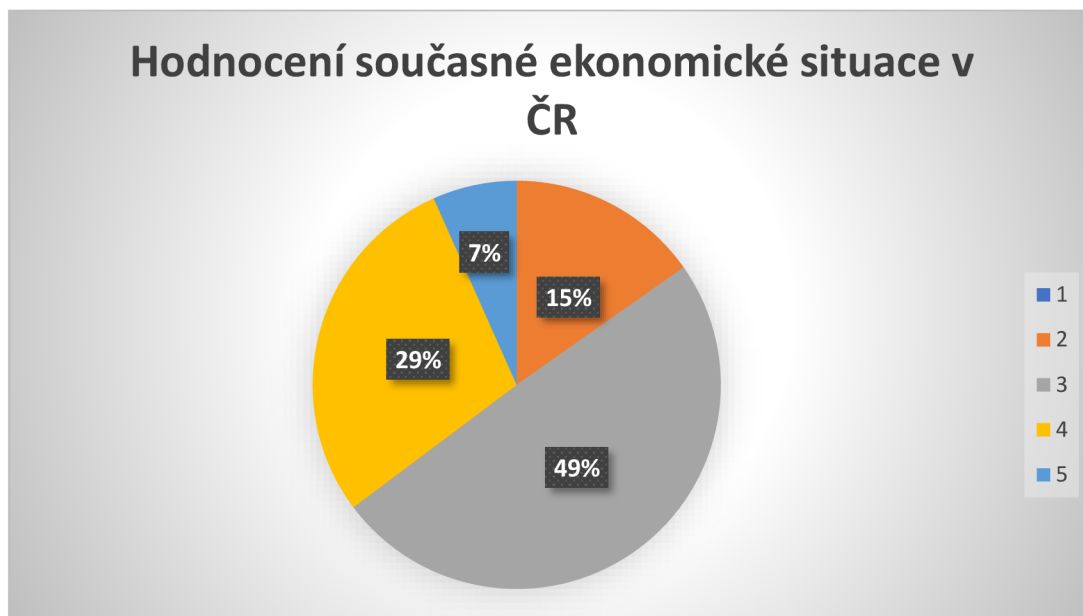
Všechny otázky v dotazníku jsou zobrazeny v příloze 36. Samotný dotazník slouží k potvrzení nebo vyvrácení dříve zmíněných hypotéz.

1) Jak hodnotíte současnou ekonomickou situaci v ČR? (1 – nejlepší, 5 – nejhorší)

Rozložení odpovědí respondentů je zaneseno v grafu 14. První otázka v dotazníkovém šetření mířila na subjektivní hodnocení současné ekonomické situace v ČR. Nejvíce respondentů zvolilo hodnocení 3, tedy průměr, tuto možnost zvolilo 52 respondentů, druhá nejvíce vybraná odpověď byla za 4, tedy spíše špatné zvolilo 30 respondentů, 16 respondentů hodnotilo situaci více optimisticky a zvolilo číslo 2, a 7 respondentů zvolilo odpověď 5, tedy nejhorší možnou

variantu. Většina respondentů tedy vnímá současnou ekonomickou situaci průměrně, ani dobře ani špatně.

Graf 14 Hodnocení současné ekonomické situace v ČR

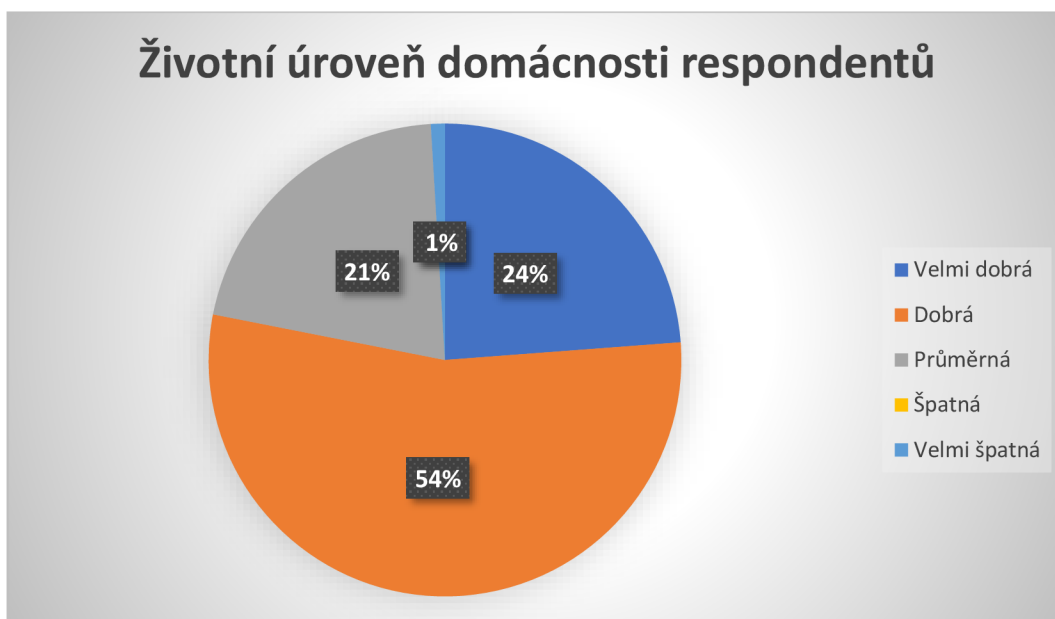

Zdroj: vlastní zpracování

2) Jak vnímáte životní úroveň Vaší domácnosti?

Graf 15 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, jak vnímají životní úroveň jejich domácností. I když většina respondentů vnímá ekonomickou situaci jako průměr, tak vnímají životní úroveň jejich domácnosti jako dobrou, tuto odpověď zvolilo 57 respondentů, 25 respondentů dokonce zvolilo situaci jako velmi dobrou, 22 respondentů vnímá situaci své domácnosti jako průměrnou a 1 respondent vnímá životní situaci jejich domácnosti jako velmi špatnou.

Graf 15 Životní úroveň domácnosti respondentů

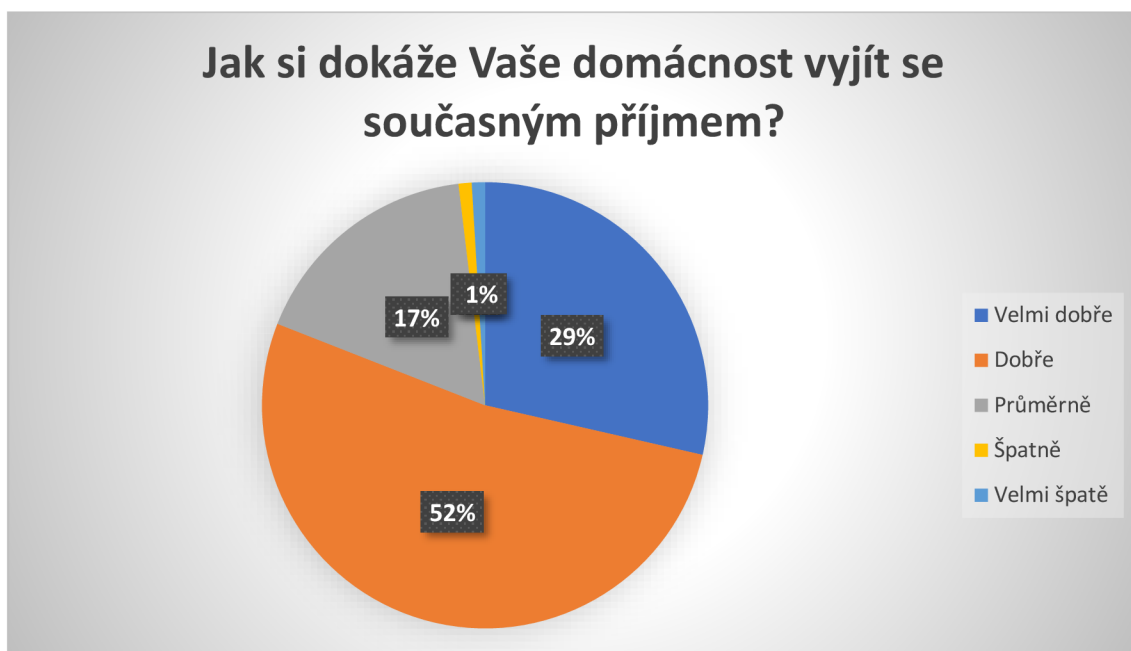

Zdroj: vlastní zpracování

3) Jak si dokáže Vaše domácnost vyjít se současným příjmem?

Graf 16 zachytává odpovědi respondentů na otázku 3. Na otázku 3 většina respondentů odpověděla kladně a dokážou vyjít se současným příjmem. 55 respondentů dokáže vyjít se svým příjmem dobře, 30 respondentů dokonce hodnotí, že dokáže vyjít velice dobře, 18 respondentů hodnotí, že dokáže vyjít průměrně, naopak jeden respondent dokáže vyjít špatně a jeden respondent dokonce velmi špatně.

Graf 16 Jak si dokáže Vaše domácnost vyjít se současným příjmem?

Zdroj: vlastní zpracování

4) Jestliže chcete zvýšit svoji životní úroveň, jak toho chcete docílit

První a jediná otevřená odpověď, kde respondenti mohou uvést, jak plánují zvýšit svoji životní úroveň, zároveň tato otázka nebyla povinná a respondenti nemuseli uvést žádnou odpověď, z toho důvodu odpovědělo pouze 52 respondentů ze všech. Respondenti mohli být spokojeni se svou stávající životní úrovní a nehledají způsob, jak si zvýšit životní úroveň, nebo také nevědí, jak docílit vyšší životní úrovně.

Většina respondentů uvedla, že zamýšlí zvýšení vlastní kvalifikace nebo zvýšení vzdělání za cílem nalezení lepšího pracovního poměru. Další velkou skupinou byla změna povolání.

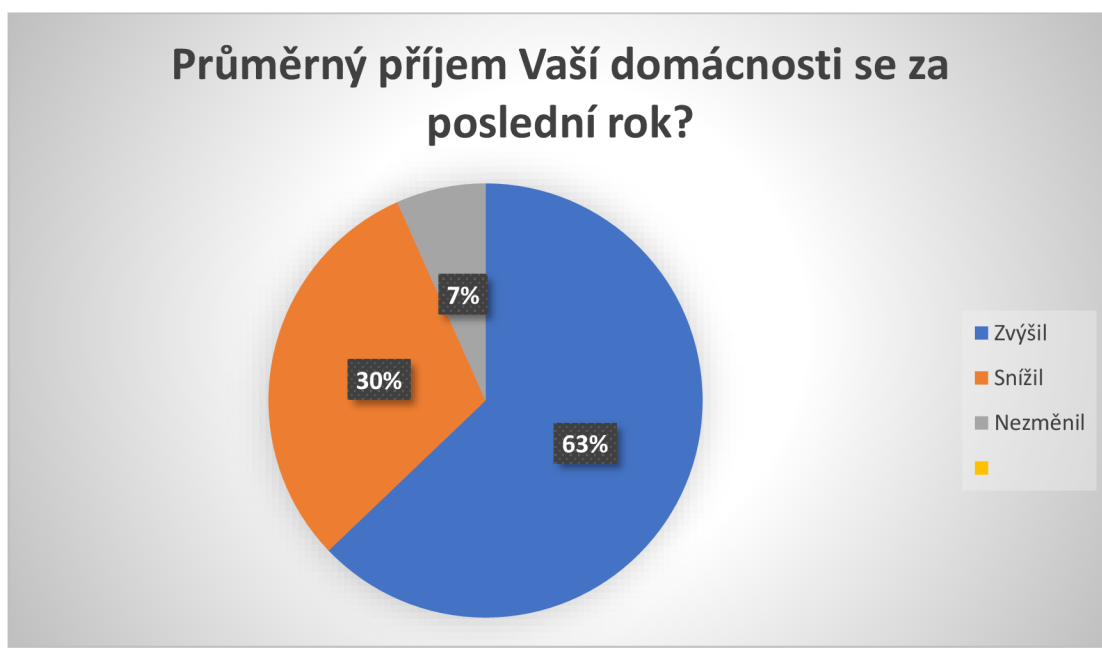
Další konkrétní odpovědi se týkaly investování, ať už klasického nebo investování do kryptoměn. Další respondent uvedl, že plánují zvýšit svoji životní úroveň tím, že jeho manželka nastoupí do zaměstnání po mateřské dovolené. Dva respondenti uvedli, že chtějí omezit konzumaci alkoholických nápojů. Jiný respondent uvedl, že plánuje přijít

s originálním nápadem a založit vlastní firmu, protože mu přijde, že je to momentálně mnohem jednodušší než kdykoliv předtím.

5) Průměrný příjem Vaší domácnosti se za poslední rok?

Graf 17 zachycuje odpovědi respondentů na otázku 5. I zde platí, že odpověď je spíše kladná. 66 respondentům se za poslední rok zvýšil průměrný příjem, 32 se průměrným příjmem nezměnil a bohužel 7 respondentů odpovědělo, že se průměrný příjem domácnosti snížil. I když poslední rok byl ve znamení pandemie covid-19, tak většina respondentů uvedla, že se příjem jejich domácnosti zvýšil, nebo alespoň nezměnil.

Graf 17 Průměrný příjem Vaší domácnosti se za poslední rok?

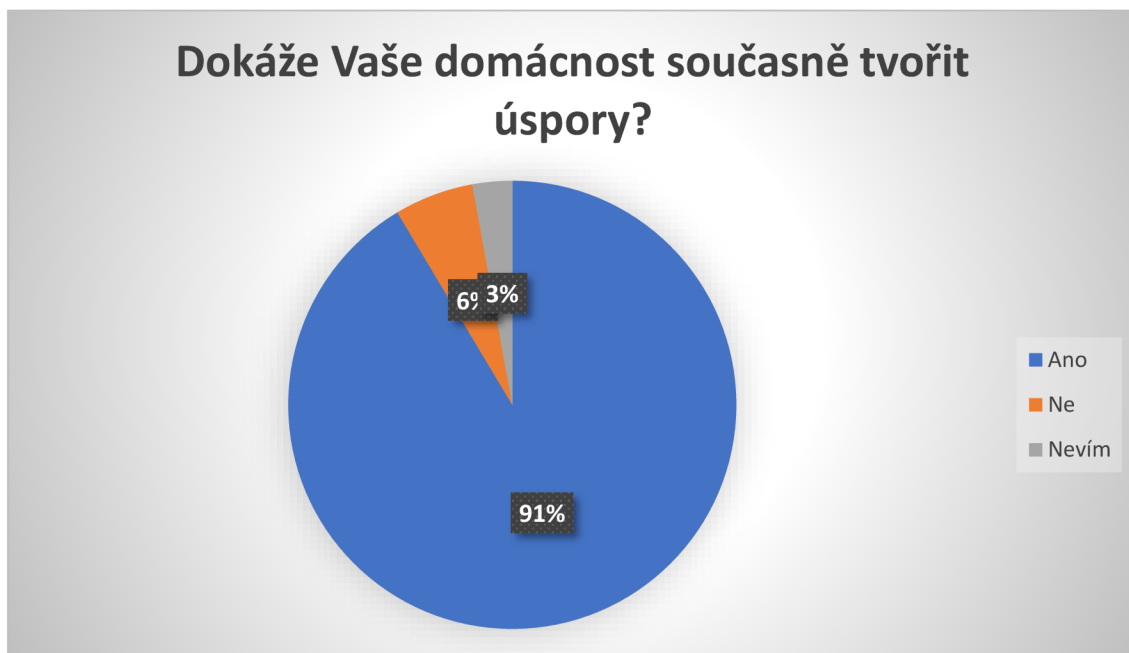
Zdroj: Vlastní zpracování

6) Dokáže Vaše domácnost současně tvořit úspory?

Graf 18 znázorňuje odpověď respondentů na otázku číslo 6. Zde dokonce 96 respondentů uvedlo, že v momentální situaci dokáže jejich domácnost tvořit

úspory, pouze 6 respondentů uvedlo, že jejich domácnost nedokáže tvořit úspory a tři respondenti uvedli, že neví.

Graf 18 Dokáže Vaše domácnost současně tvořit úspory?

Zdroj: vlastní zpracování

7) Změnily se Vaše spotřební návyky v reakci na pandemickou krizi?

Graf 19 zachycuje odpovědi respondentů na otázku, jestli se změnili jejich spotřební návyky v reakci na pandemickou krizi. Schválně byla zvolena pandemická krize z roku 2020 a 2021, protože si ji lidé lépe pamatují svoji reakci na tuto krizi než ekonomickou krizi z roku 2008. 52 respondentů zde uvedlo, že změnili svoje spotřební návyky, 34 uvedlo, že nezměnilo svoje spotřební návyky a 19 respondentů si nevšimlo změny.

Graf 19 Změnili se Vaše spotřební návyky v reakci na pandemickou krizi?

Zdroj: vlastní zpracování

8) Pokud se změnilo Vaše spotřební chování, v čem se změnilo?

Graf 20 ukazuje odpovědi respondentů na to, jak se změnilo jejich chování. I když pouze 52 respondentů uvedlo, že změnilo svoje spotřební návyky v reakci na pandemickou krizi, tak otázku číslo 8 vyplnilo 59 respondentů. Respondenti si mohli vybrat více možností a sami doplnit svoji změnu ve spotřebním chování. Nejvíce se změnilo, že respondenti nákupy více plánují a omezili vybrané služby, tyto odpovědi zvolilo 19 respondentů. 17 respondentů uvedlo, že omezili vybranou službu, 16 respondentů nakupuje méně zboží. Nakupování levnějšího zboží a šetření energiemi a vodou uvedlo 11 respondentů. Naopak 10 respondentů momentálně více utrácí za energii a vodu, 9 respondentů začalo více využívat služeb, 7 respondentů momentálně více nakupuje zboží, a 6 respondentů uvedlo, že zvolili levnější dopravu, nakupují dražší zboží, více utrácí za dopravu. Respondenti měli možnost uvést vlastní změnu spotřebního chování, jeden respondent uvedl, že více vaří a více nakupuje lokální potraviny, další uvedl, že

přestal chodit do restaurace, a jiný respondent uvedl, že se změnila struktura výdajů v domácnosti, začal méně utrácet za oblečení, více za nábytek atd.

Graf 20 Pokud se změnilo Vaše spotřební chování, v čem se změnilo?

Zdroj: vlastní zpracování

9) Ocitl/a jste se někdy v situaci, kdy jste musel/a šetřit?

Na grafu 21 lze vidět odpověď respondentů na otázku číslo 9. 73 respondentů uvedlo, že se ocitli v situaci, kdy museli šetřit, 23 respondentů uvedlo, že se nikdy neocitli v situaci, kdy museli šetřit a 9 respondentů odpovědělo, že neví, jestli se v takové situaci někdy ocitli.

Graf 21 Ocitl/a jste se někdy v situaci, kdy jste musel/a šetřit?

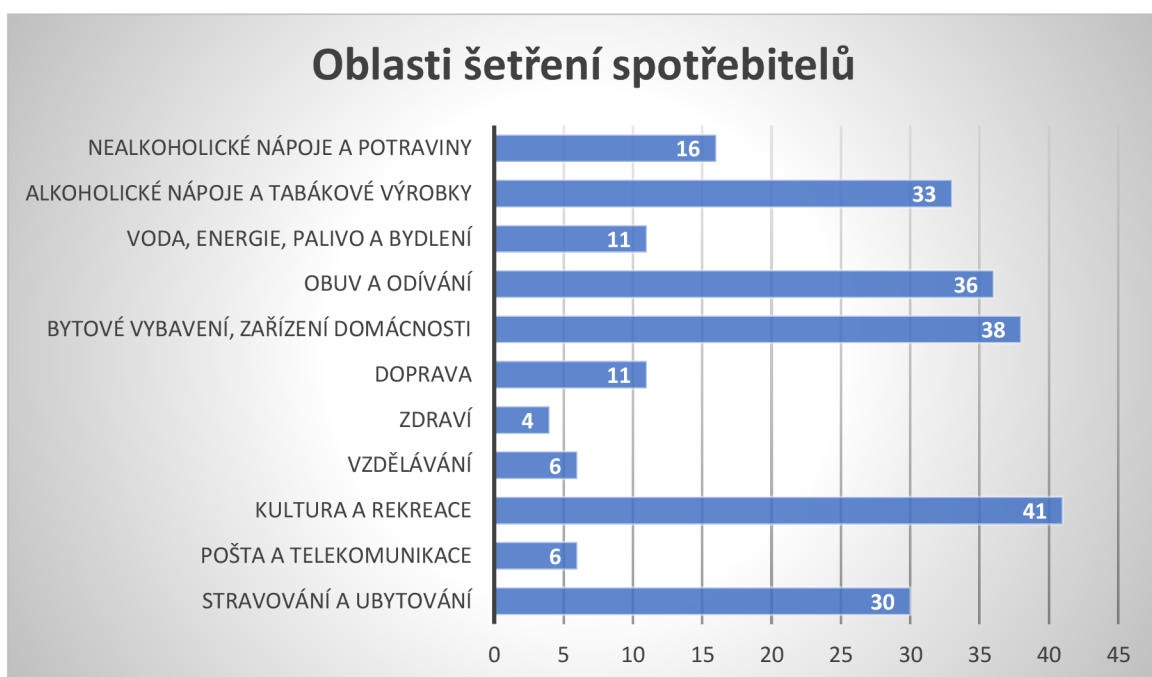

Zdroj: vlastní zpracování

10) Pokud ANO, v jakých oblastech se šetření týkalo?

V grafu 22 jsou zachyceny odpovědi respondentů na otázku 10, respondenti na tuto otázku nemuseli odpovídat, proto jich odpovědělo 75, i když pouze 73 předtím respondentů uvedlo, že se ocitli v situaci, kdy museli šetřit. Respondenti mohli uvést více odpovědí v jakých ohledech museli šetřit. Nejvíce odpovědí obdržela kultura a rekreace a to 41 odpovědí, druhá kategorie, na které lidé nejvíce šetřili je bytové vybavení, zařízení domácnosti, tato kategorie obdržela 38 odpovědí. Další v pořadí je obuv a odívání, která obdržela 36 odpovědí, následují alkoholické nápoje a tabákové výrobky se třiceti třemi odpověďmi. Stravování a ubytování obdrželo 30 odpovědí, ostatní zboží a služby obdrželo 21 odpovědí. Další kategorie obdržely už pod 20 odpovědí. 16 odpovědí dostaly nealkoholické nápoje a potraviny, 11 odpovědí dostala doprava a také voda, energie, paliva a bydlení. Po šesti odpovědích dostalo vzdělávání a pošta a telekomunikace. A nejméně odpovědí dostalo zdraví se čtyřmi odpověďmi.

Graf 22 Oblasti šetření spotřebitelů

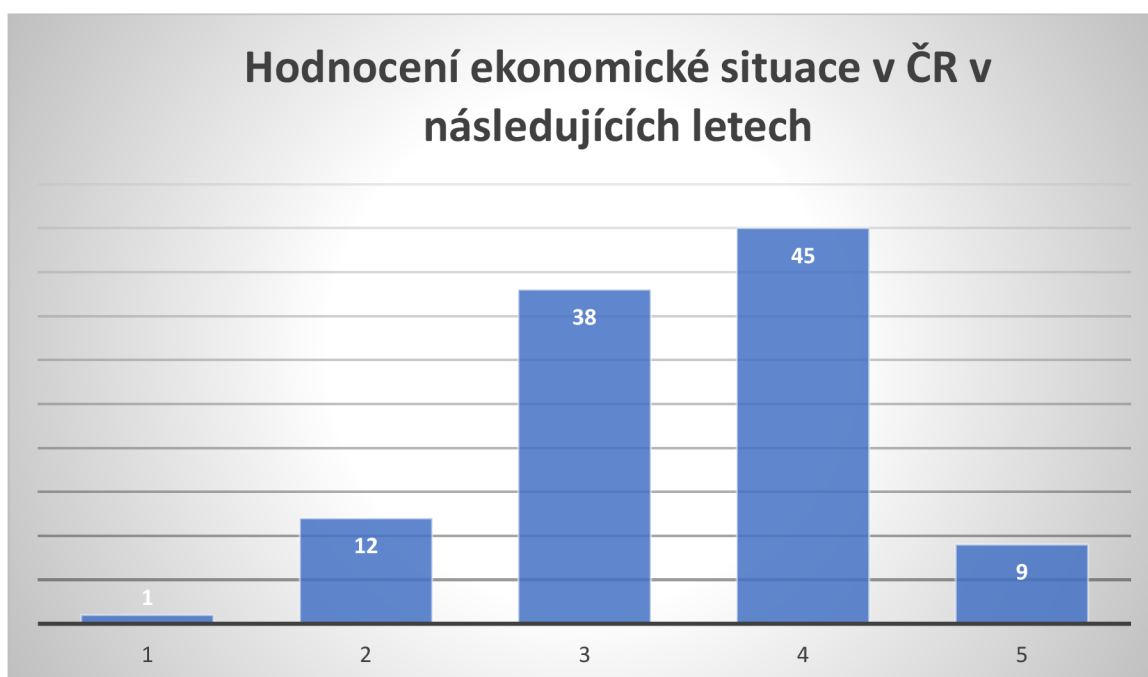

Zdroj: vlastní zpracování

11) Jak hodnotíte budoucí vývoj ekonomické situace v ČR v následujících letech?

Graf 23 ukazuje hodnocení respondentů na vývoj ekonomické situaci v ČR na následující roky. Respondenti volili číselné hodnocení, které odpovídá známám ve škole, tedy 1 – nejlepší a 5 – nejhorší. Nejvíce respondentů ohodnotilo vývoj známkou 4, tedy negativní, známku 4 zvolilo 45 respondentů, známku 3 zvolilo 38 respondentů. Více pozitivně vidí situaci 12 respondentů, kteří zvolili známku 2 a jeden respondent dokonce zvolil známku 1. Naopak 9 respondentů zvolilo známku 5, tedy vidí situaci nejhůře. Je zajímavé, že naopak od současné situace respondenti hodnotí vývoj do budoucna mnohem více negativně a očekávají, že bude hůře, co se týče ekonomické situace.

Graf 23 Hodnocení ekonomické situace v ČR v následujících letech

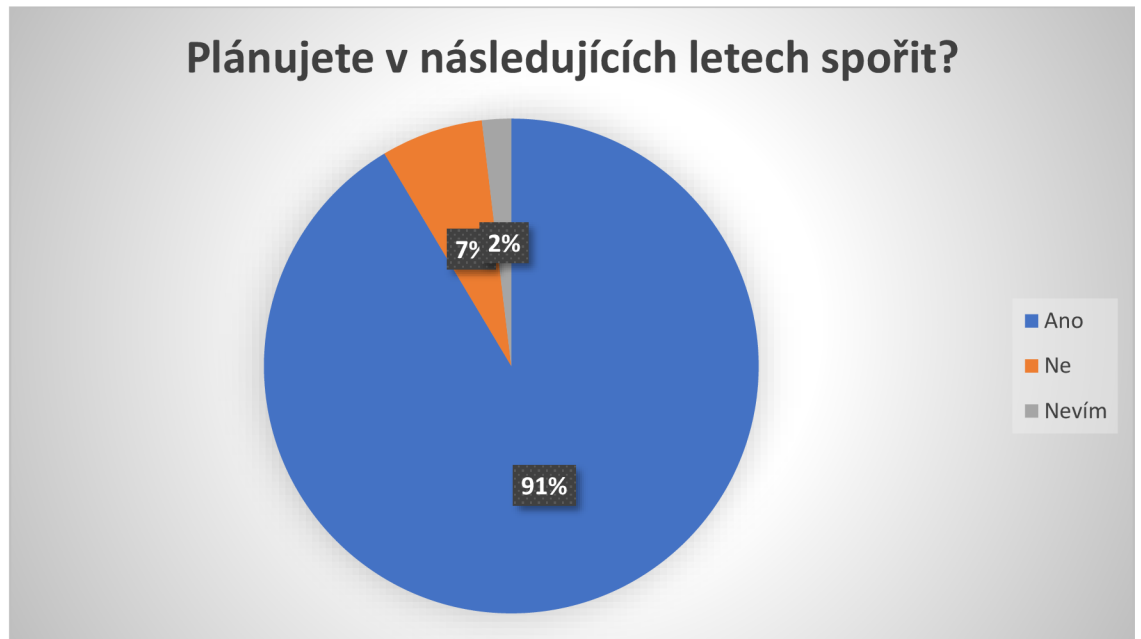

Zdroj: vlastní zpracování

12) Plánujete v následujících letech spořit?

Graf 24 zachycuje odpovědi respondentů na otázku číslo 12. 96 respondentů zde uvedlo, že plánují v následujících letech spořit. 7 respondentů uvedlo, že neplánují v následujících letech spořit a 2 respondenti uvedli, že neví, zda plánují spořit.

Graf 24 Plánujete v následujících letech spořit?

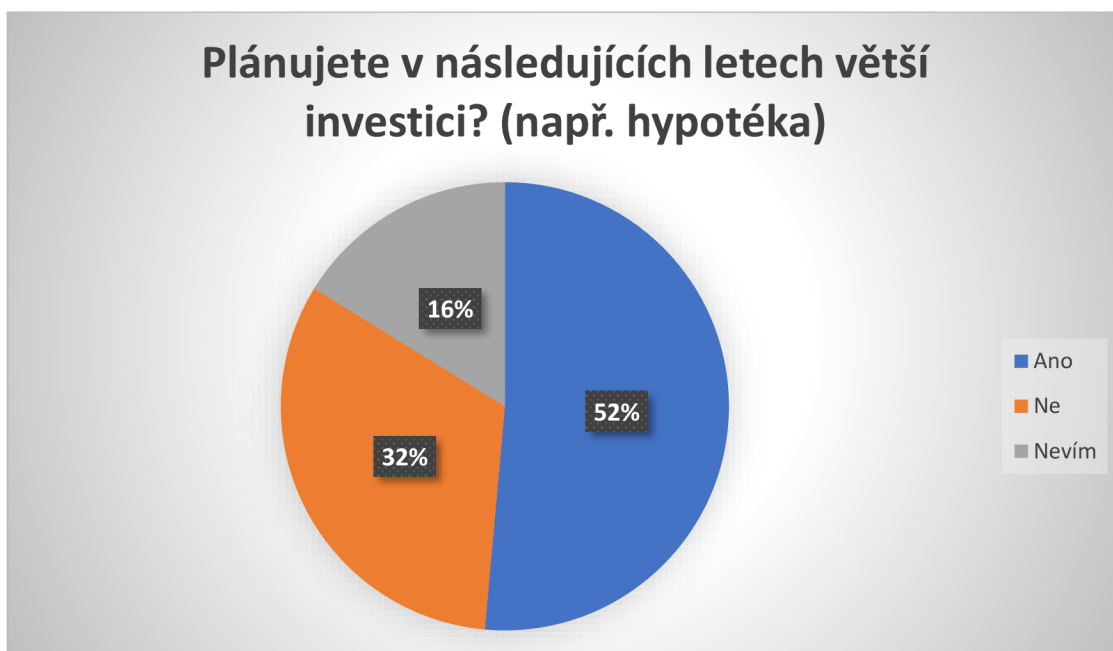

Zdroj: Vlastní zpracování

13) Plánujete v následujících letech větší investici? (např. hypotéka)

Odpovědi respondentů na otázku 13 jsou znázorněné v grafu 25. 54 respondentů uvedlo, že plánují v následujících letech větší investici, 34 respondentů uvedlo, že neplánují větší investici v následujících letech a 17 respondentů zatím neví, jestli plánují v následujících letech větší investici.

Graf 25 Plánujete v následujících letech větší investici? (např. hypotéka)

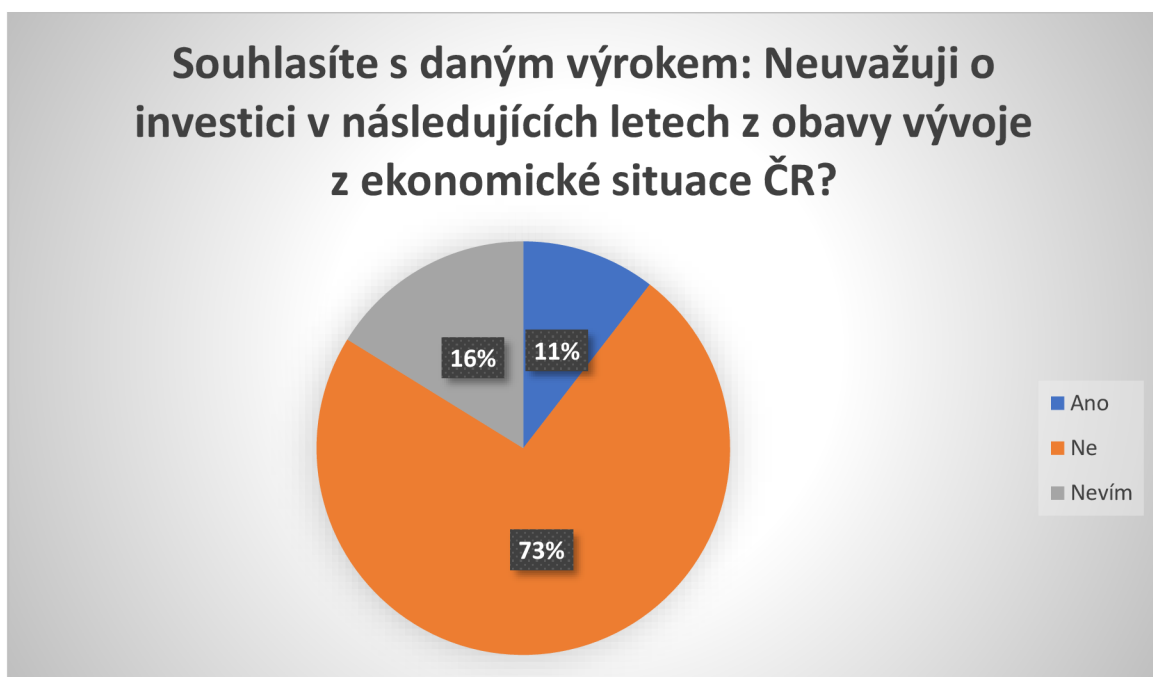

Zdroj: Vlastní zpracování

14) Souhlasíte s výrokem: Neuvažuji o investici v následujících letech z obavy vývoje ekonomické situace ČR?

Graf 26 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku 14. I když většina respondentů hodnotí budoucí vývoj ekonomické situace spíše negativně, tak většina respondentů nesouhlasí s tímto výrokem. 77 respondentů tedy uvedlo, že nesouhlasí s tímto výrokem, pouze 11 respondentů uvedlo, že souhlasí s tímto výrokem a 17 respondentů uvedlo, že neví, jestli souhlasí s daným výrokem.

Graf 26 Souhlasíte s daným výrokiem: Neuvažuji o investici v následujících letech z obavy vývoje z ekonomické situace ČR?

Zdroj: Vlastní zpracování

5.4 Vyhodnocení dotazníkové šetření

Dotazníkové šetření mělo za úkol zhodnotit subjektivní cítění respondentů ohledně ekonomické situace v ČR, zhodnotit, jestli domácnosti byly zasaženy ekonomickou krizí a jestli se jich týkala změna spotřebního chování. Subjektivní cítění respondentů bylo využito k potvrzení nebo vyvrácení dříve daných hypotéz.

Respondenti sami ohodnotili vnímání současné ekonomické situace. 78,1 % respondentů uvedlo, že svoji životní úroveň vnímají dobře nebo velmi dobře, 21 % respondentů průměrně a pouze 1 % respondentů velmi špatně, a to i přesto, že většina respondentů hodnotí současnou ekonomickou situaci v ČR průměrně nebo špatně. Nejvíce spokojení respondenti se svojí životní úrovní jsou respondenti, kteří dosáhli středoškolského vzdělání s maturitou, následují respondenti, kteří dosáhli vysokoškolského vzdělání. A jediný respondent, který uvedl svoji životní úroveň jako velmi špatnou také dosáhl vysokoškolského vzdělání.

Co se týká budoucího ekonomického vývoje ČR, tak nejvíce optimističtí jsou respondenti s dosaženým středoškolským vzděláním s maturitou. Naopak respondenti s dostudovanou vysokou školou spíše tíhnou k negativnímu postoji, co se týče budoucího ekonomického vývoje v ČR.

Částečné potvrzení hypotézy 1

Domácnosti, které svoji životní úroveň hodnotí dobře, nebo až velmi dobře, budou spíše předpokládat zlepšení ekonomické situace v budoucnu a budou plánovat větší investici do budoucna.

Pomocí dotazníkové šetření na daných respondentech bylo zjištěno, že svoji životní úroveň nejlépe hodnotí respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou, 36 respondentů se středoškolským vzděláním s maturitou hodnotilo svoji životní úroveň známkou 1 nebo 2, to je 80 % všech respondentů se středoškolským vzděláním s maturitou. Dá se tedy souhlasit, že spokojenost v životní úrovni souvisí s dosaženým vzděláním.

I když se Česká republika vzpamatovává z krize, kterou způsobila pandemie covidu-19, tak 62,9 % respondentů uvedlo, že za poslední rok se jim zvýšil průměrný příjem a 91,4 % respondentů uvedlo, že v momentální situaci jejich domácnost dokáže tvořit úspory.

51,5 % respondentů hodnotí vývoj ekonomické situace v ČR v následujících letech známkou 4 nebo 5. Ale 82 respondentů momentálně hodnotí svoji současnou životní úroveň známkou 1 nebo 2 a pouze 13 respondentů také hodnotí vývoj ekonomické situace v ČR v následujících letech známkou 1 nebo 2. Tedy lze vidět, že respondenti očekávají horší kvalitu života v budoucích obdobích.

51,4 % respondentů uvádí, že v následujících letech plánují větší investici. Z respondentů, kteří uvádí svoji životní úroveň kladně, plánuje větší investici 58,5 %, tedy 48 respondentů z celkového počtu 82. I v tomto případě jde vidět mírné zvýšení u respondentů, kteří hodnotí svoji životní úroveň kladně.

Respondenti uvádějí, že hodnotí budoucí vývoj ekonomické situace v ČR negativně, ale i tak se chystají v budoucnu šetřit a nesouhlasí s tím, že neplánují větší investice z obavy před špatným ekonomickým vývojem.

Hypotéza se potvrdila pouze částečně, protože nedochází k velkým změnám mezi respondenty, kteří hodnotí svoji životní úroveň kladně a respondenty, kteří hodnotí svoji životní úroveň neutrálně nebo špatně.

Vyvrácení hypotézy 2

Předpoklad, že zvyšování životní úrovně je spojeno se zvyšováním míry uspokojování materiálních potřeb, bude platit že domácnosti s vyššími příjmy, které jsou způsobené především vysokoškolským vzděláním, jsou více spokojené se svojí stávající životní úrovní.

V dotazníkovém šetření 78,1 % ze všech respondentů uvedlo, že hodnotí svoji životní situaci buďto dobře, nebo velice dobře. Pouze 75 % respondentů s vysokoškolským vzděláním uvedlo, že hodnotí svoji životní situaci dobře nebo velice dobře.

Je možné, že respondenti s vysokoškolským vzděláním mají na svoji životní úroveň větší nároky než lidé s nižším vzděláním, také může jít o srovnání se svým okolím, kde se pohybují osoby s vysokoškolským vzděláním a neberou životní situaci svoji domácnosti tolik optimisticky.

Protože se momentálně ČR nachází v krizi, která způsobila pandemii covidu-19 a ta mohla zapříčinit, že lidé s vyšším vzděláním byli vystaveni buďto ztrátě pozice, nebo nějakým zmenšením důchodů, nebo jiným postihem, a to vedlo k horší hodnocení momentální životní situací. Kdežto lidé s nižším vzděláním mohli snáze přijít k nové práci, protože proběhla změna ve spoustě zaměstnání téměř přes noc, najednou je větší poptávka například po kurýrech, skladnících a jiných zaměstnanců, kteří nepotřebují vysoké kvalifikační předpoklady.

Potvrzení hypotézy 3

Za předpokladu, že se domácnosti musely v období ekonomické krize sáhnout do svých úspor, protože nadešel výpadek, nebo omezení disponibilního důchodu, změni svoje spotřební chování, dá se předpokládat, že dojde k omezení spotřeby nebo určitého produktu nebo služby.

Pro respondenty byla připravena otázka, která se týkala momentální krize, která byla způsobena pandemií covidu-19, oproti ekonomické krizi z roku 2008 mají respondenti momentální krizi více v paměti a pamatují si, jak museli, nebo pořád musí měnit svoje spotřební chování. Respondenti měli na výběr mezi odpověďmi, kde začali více šetřit nebo odpovědi, které indikují více utrácení.

Většina respondentů uvedla, že jejich spotřební chování se změnilo takovým způsobem, který indikuje šetření spotřebitelů. Zajímavé je, že zde nehrálo roli dosažené vzdělání a všechny typy respondentů odpověděly víceméně podobně. Nejvíce respondenti uvedli, že omezili vybranou službu a začali více plánovat nákupy. Omezení služeb dává smysl, protože za dob lockdownů a jiných omezení byly služby nejvíce omezené a spotřebitelé si více zvykli tyto služby nevyužívat, nebo omezovat, například momentálně respondenti mnohem méně chodí do restaurací. Jako další způsoby šetření respondenti uvedly omezení vybraného zboží a nákupu méně zboží.

Menší počet respondentů uvedl, že naopak zvýšili svoje výdaje. Nejvíce respondentů uvedlo, že více utrácí za vodu a energie, to samozřejmě dává smysl, protože momentální doba více nahrává tomu, aby lidé trávili doma více času například na home office, a tedy musí více utrácet za energie. Druhou nejpočetnější odpovědí je využívání více služeb.

Respondenti, kteří museli někdy šetřit, uvedli, že nejvíce šetřili v kategorii kultura a rekreace. Spolu s kategoriemi bytové vybavení a zařízení domácnosti, obuv a odívání, alkoholické nápoje a tabákové výrobky, stravování a ubytování tvoří nejčastější kategorie, kde respondenti museli v minulosti šetřit.

6 Závěr

Hlavním cílem diplomové práce byla analýza dat vývoje spotřeby a jejího zhodnocení a vývoj spotřebitelského chování v letech 2004 až 2020. Byly identifikovány nejdůležitější faktory, které se podílejí na ovlivňování úrovně spotřeby a faktory, které se podílejí na změně spotřebitelského chování domácností. Analýza spotřeby domácností byla provedena podle skupin spotřebního vydání domácností dle klasifikace CZ – COIPCOP. Vývoj spotřebních výdajů, příjmů a naturální spotřeby byl hodnocen pomocí indexní a regresní analýzy.

Díky literární rešerši byly představeny hlavní ekonomické teorie spotřeby, tedy keynesiánská teorie spotřeby, model mezičasové volby, hypotéza životního cyklu a hypotéza permanentního důchodu. Bylo popsáno, jak užitek spotřebitele ovlivňuje výši dané spotřeby, jakým způsobem se sleduje spotřební chování spotřebitelů. Na literární rešerši navazovala praktická část. V praktické části se mimo jiné dokázalo, že ekonomické teorie fungují i ve skutečném světě. Ve sledovaném období bylo pomocí statistických ukazatelů a charakteristik dokázáno, že výdaje na konečnou spotřebu domácností jsou závislé na hrubém disponibilním důchodu, na objemu úvěrů poskytovaných domácnostem a na bohatství domácností. Vliv daných determinantů byl prokázán a vývoj determinantů působí stejným směrem na vývoj výdajů na konečnou spotřebu domácností, tedy když se zvýší determinant, zvýší se i výdaje na konečnou spotřebu domácností. Všechny tyto determinanty působí současně jako celek a v podstatě kopírují svůj průběh.

Vybranými metodami z indexní analýzy byly analyzovány kategorie spotřebního vydání COICOP. Pomocí indexní analýzy byl zjišťován průběh jednotlivých spotřebních vydání a zjišťovány vlivy, které způsobily změny v průběhu těchto spotřebních vydání. Jednalo se především o vývoj cen v kategorii spotřebního chování, každá kategorie má svůj specifický problém, který mohl hýbat s vývojem ceny produktů, mohlo se jednat o zásah státu jako bylo zvýšení daně pro alkohol a tabákové výrobky, nebo úprava cen pohonných hmot, reforma zdravotnictví a další. Pro celkové zvýšení spotřeby hraje roli jak ekonomický růst, tak i inflace, která meziročně žene ceny vzhůru. Na počátku sledujícího období byly největší výdaje na potraviny a nealkoholické nápoje a druhé největší výdaje byly na bydlení, vodu,

energie a paliva. Na konci sledovaného období už byly největší výdaje na kategorii bydlení, vodu, energie a paliva a kategorie potraviny a nealkoholické nápoje se přesunula na druhou pozici. Největší skok zažila kategorie výdajů na zdraví, kde bazický index vystoupal na 385,2 %, je třeba také zmínit největší kategorii bydlení, vodu, energie a paliva, kde dosáhl bazický index 274,12 %.

V podstatě ve všech datech se objevila krize spojená s virem covid-19, která může překazit tendence a predikce ve vývoji determinantů výše konečné spotřeby domácností. Determinanty jako hrubý disponibilní důchod domácností, bohatství domácností, objem úvěrů poskytnutých domácnostem mají tendence se neustále zvyšovat a predikuje se jejich další zvyšování, ale právě momentální krize by mohla zvyšování těchto determinantů výrazně zpomalit, nebo až zastavit. Naopak úrokové sazby z vkladů domácností mají tendenci se snižovat, ale v roce 2021 hrozí rekordní inflace, která by mohla vést ČNB ke zvýšení sazby úvěrů, aby zastavila růst inflace. I v kategoriích spotřebního vydání je znám vliv krizového roku 2020, spotřebitelé méně utrácely. Spotřebitelé nejvíce šetřili na odívání a obuvi, dopravě, rekreaci a kultuře, vzdělávání, stravování a ubytování, ostatní zboží a služby. Celkové spotřební domácností za rok 2020 klesly vzhledem k roku 2019, to je milník, který nepadl ani v ekonomické krizi z roku 2008, která jen zpomalila růst spotřebního vydání domácností.

V dotazníkovém šetření vyšlo, že obyvatelé České republiky hodnotí ekonomickou situaci průměrně až dobře, sami hodnotí svoji životní situaci kladně, ale do budoucí vývoj ekonomiky hodnotí negativně. Většina respondentů změnila svoje spotřební chování v reakci na krizi způsobenou pandemií covidu-19, svoje spotřební chování mění takovým způsobem, který indikuje větší šetření domácností, pouze menší část domácností v reakci na krizi začala více utrácet. Respondenti nejvíce začali svoje nákupy více plánovat a omezili vybranou službu. Když se respondenti ocitli v situaci, ve které museli šetřit, nejvíce se šetřilo na kultuře, rekreaci a bytovém vybavení, zařízení domácností. Nejvíce spokojeni byli respondenti, kteří dosáhli středoškolského vzdělání s maturitou, a ne s dosaženým vysokoškolským vzděláním.

7 Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

1. BRČÁK, Josef a Bohuslav SEKERKA. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-245-5.
2. DVOŘÁKOVÁ, Zuzana a Luboš SMRČKA. *Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-008-9.
3. FUCHS, Kamil a Pavel TULEJA. *Makroekonomie I*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3073-9.
4. HAWKINS, D. I. – MOTHERSBAUGH, D. L – BEST, R. J. *Consumer behavior: Building Marketing Strategy*. 12th ed. McGraw - Hill / Irwin, 2012. 790 p. ISBN 978- 00-7764-555-7
5. HELÍSEK, Mojmir. *Makroekonomie: základní kurs*. 2. přeprac. vyd. (dotisk). Slaný: Melandrium, 2002. ISBN isbn80-86175-25-1.
6. HINDLS, Richard, Stanislava HRONOVÁ a Jan SEGER. *Statistika pro ekonomy*. 6. vyd. Praha: Professional Publishing, c2006. ISBN 80-86419-99-1.
7. HINDLS, Richard, Ilja NOVÁK a Jara KAŇOKOVÁ. *Metody statistické analýzy pro ekonomy*. Praha: Management Press, 1997. ISBN 80-85943-44-1.
8. HINDLS, Richard, Markéta ARLTOVÁ, Stanislava HRONOVÁ, Ivana MALÁ, Luboš MAREK, Iva PECÁKOVÁ a Hana ŘEZANKOVÁ. *Statistika v ekonomii*. [Průhonice]: Professional Publishing, 2018. ISBN 978-80-88260-09-7.
9. HŘEBÍK, František. *Obecná ekonomie*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-249-3.
10. HOLMAN, Robert. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-541-1.

11. HOLMAN, Robert. *Mikroekonomie: středně pokročilý kurz. 3.* aktualizované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-397-4.
12. HOLMAN, Robert. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz. 2.* vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7179-861-3.
13. HŘEBÍK, František. *Obecná ekonomie. 2., rozš. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN isbn978-80-7380-249-3.
14. JANSSON-BOYD, Cathrine V. *Consumer psychology.* Maidenhead: McGraw-Hill, 2010. ISBN 978-0-33-522928-4.
15. JOHNOVÁ, Radka. *Marketing kulturního dědictví a umění: [art marketing v praxi].* Praha: Grada, 2008. Manažer. ISBN 978-80-247-2724-0.
16. JUREČKA, Václav. *Mikroekonomie. 3., aktualizované a rozšířené vydání.* Praha: Grada Publishing, 2018. Expert (Grada). ISBN 978-80-271-0146-7.
17. SVATOŠOVÁ, Libuše a Bohumil KÁBA. *Statistické metody II.* V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2008. ISBN 978-80-213-2.
18. KOTLER, Philip. *Moderní marketing: 4. evropské vydání.* Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1545-2.
19. KOZEL, Roman, Lenka MYNÁŘOVÁ a Hana SVOBODOVÁ. *Moderní metody a techniky marketingového výzkumu.* Praha: Grada, 2011. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3527-6.
20. GREŠLOVÁ, Petra. *Češi ve spotřebitelském ráji (!?): vývoj spotřeby českých domácností v posledních dvaceti letech = Czechs in a consumer paradise (!?) : trends in consumption of Czech households over the past twenty years.* [Praha]: CENIA ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí, 2009. ISBN 978-80-85087-70-3.
21. KOUDELKA, Jan. *Spotřební chování.* Praha: Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1698-1.
22. KOUDELKA, Jan. *Spotřebitelé a marketing.* V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-693-7.

23. MACINNIS, Deborah J. a Valerie S. FOLKES. The Disciplinary Status of Consumer Behavior: A Sociology of Science Perspective on Key Controversies. *Journal of Consumer Research* [online]. 2010, **36**(6), 899-914 [cit. 2022-03-16]. ISSN 0093-5301. Dostupné z: doi:10.1086/644610
24. MACHKOVÁ, Hana. *Mezinárodní marketing: nové trendy a reflexe změn ve světě*. 3., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Grada, c2009. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2986-2.
25. MAREK, Luboš. *Statistika pro ekonomy: aplikace*. Praha: Professional Publishing, 2005. ISBN 80-86419-68-1.
26. MRHÁLKOVÁ, I. TIKOVÁ, O. SEKAVOVÁ, H. *Vývoj spotřeby potravin a analýza základních faktorů, které ji ovlivňují*. Praha: Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, 2004. ISBN 80-86671-13-5.
27. SAMUELSON, Paul Anthony a William D. NORDHAUS. *Ekonomie: 19. vydání*. Praha: NS Svoboda, 2013. ISBN 978-80-205-0629-0.
28. SEGER, Jan. *Statistické metody v ekonomii*. Jinočany: H & H, 1993. ISBN 80-857-8726-1.
29. SOUČEK, Eduard. *Statistika pro ekonomy*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. ISBN 80-86730-06-9.
30. SOUKUP, Jindřich, Vít POŠTA, Pavel NESET a Tomáš PAVELKA. *Makroekonomie*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Management Press, 2018. ISBN 978-80-7261-537-7.
31. SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie: moderní přístup*. Praha: Management Press, 2007. ISBN 978-80-7261-174-4.
32. SOUKUPOVÁ, Jana. *Mikroekonomie*. 2. vyd. Praha: Management Press, 1999. ISBN 80-7261-005-8.
33. TVRDOŇ, Jiří. *Ekonometrie*. Vyd. 5. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2014. ISBN 978-80-213-0819-0
34. VLADOVÁ, Anna. Propensity to consume in household sector in Slovakia. *Politická ekonomie* [online]. 2005, **53**(6), 781-791 [cit. 2022-03-16]. ISSN 00323233. Dostupné z: doi:10.18267/j.polek.537
35. VLČEK, Josef. *Ekonomie pro neekonomy*. Praha: Codex Bohemia, 1998. ISBN 80-85963-66-3.

36. VLČEK, Josef. *Ekonomie a ekonomika*. 3. vyd. Praha: ASPI, 2005. ISBN 807357103x.
37. VYSEKALOVÁ, Jitka. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. Praha: Grada, 2011. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3528-3.
38. LÜTKEPOHL, H., KRÄTZIG, M. *Applied Time Series Econometrics*. Cambridge University Press, 2004. ISBN 978-05-116-0688-5

Internetové zdroje

1. Česká národní banka. *Domácnosti* [Online]. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.STROM_SESTAVY?p_strid=AFK&p_sestuid=&p_lang=CS
2. Česká národní banka. *Úvěry domácnostem (stavy) – CZK* [Online]. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=16883&p_strid=AAAAF&p_lang=CS
3. Česká národní banka. *Výdaje na HDP, mil. Kč* [Online]. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=28828&p_strid=ACCCBAB&p_lang=CS
4. Český statistický úřad. *Klasifikace individuální spotřeby (CZ-COICOP)* [Online]. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_individualni_spotreby_cz_coicop-
5. Český statistický úřad. *Spotřební výdaje domácností – 2020* [Online]. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/spotrebni-vydaje-domacnosti-2020>
6. Český statistický úřad. *Statistika rodinných účtů metodika* [Online]. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statistika-rodinnych-uctu-metodika>
7. Český statistický úřad. *Výběrové šetření příjmů a životních podmínek domácností (SILC)* [Online]. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z:

https://www.czso.cz/csu/vykazy/vyberove_setreni_prijmu_a_zivotnich_podminek_domacnosti

8. Český statistický úřad. *Výsledky zdravotnických účtů ČR 2010-2018 EUR* [Online]. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/122362658/26000520k3.pdf/8d83356c-dda0-4e99-9f0f-e1b87e973895?version=1.1>
9. Kurzy. *Elekřina – ceny a grafiky elektriny, vývoj ceny elektriny 1 MWh – 15 let – měna EUR* [Online]. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/komodity/cena-elektriny-graf-vyvoje-ceny/1MWh-eur-30-let>
10. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Vývoj vybraných ukazatelů životní úrovně v české republice v letech 1993–2018* [Online]. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225504/V%C3%BDvoj+vybran%C3%BDch+ukazatel%C5%AF+v+letech+1%20993-2018.pdf/1a99d35b-a5c3-17b4-f5cc-ff57bc90e758>
11. Svaz průmyslu a dopravy České republiky. *ČNB znovu zvýšila úrokové sazby* [Online]. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <https://www.spcr.cz/muze-vas-zajimat/ekonomika-v-cislech/12319-cnb-znovu-zvysila-urokove-sazby>
12. *Zákony pro lidi. Zákon č. 178/2016 Sb.* [Online]. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-178>

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam obrázků

Obrázek 1 Černá skříňka spotřebitele	41
--	----

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1 Vzorce pro výpočet regresní a korelační analýzy	15
Tabulka 2 Vzorce a podmínky k testování významnosti korelačního koeficientu ..	16
Tabulka 3 rozdělení klasifikace COICOP	59
Tabulka 4 Věk respondentů.....	74
Tabulka 5 Pohlavní respondentů	74
Tabulka 6 Vzdělání respondentů.....	75
Tabulka 7 Bydliště respondentů	75
Tabulka 8 Typ domácností respondentů	76

8.3 Seznam grafů

graf 1 Keynesiánská spotřební funkce	28
graf 2 Krátkodobá a dlouhodobá funkce teorie permanentního důchodu	30
graf 3 Vývoj spotřeby v průběhu života spotřebitele	31
graf 4 Model mezičasové volby spotřebitele.....	33
Graf 5 Vývoj hrubého disponibilního důchodu domácností s výdaji na konečnou spotřebu domácností	45
Graf 6 Prognóza vývoje hrubého disponibilního důchodu domácností (v mld. Kč,b.c.).....	47
Graf 7 Vývoj bohatství domácností s výdaji na konečnou spotřebu domácností	48
Graf 8 Predikce vývoje bohatství domácností (v mld. Kč)	50
Graf 9 Vývoj úrokových sazeb domácností s konečnými výdaji na spotřebu	52
Graf 10 Predikce vývoje úrokové sazby z vkladů domácností (v % p.a.).....	54

Graf 11 Vývoj objemu úvěrů poskytnutých domácnostem a výdaji na konečnou spotřebu domácností	56
Graf 12 Predikce vývoje výdajů na konečnou spotřebu domácností (v mld. Kč.) ..	58
Graf 13 Srovnání spotřebního vydání COICOP	60
Graf 14 Hodnocení současné ekonomické situace v ČR	77
Graf 15 Životní úroveň domácnosti respondentů	78
Graf 16 Jak si dokáže Vaše domácnost vyjít se současným příjmem?	79
Graf 17 Průměrný příjem Vaší domácnosti se za poslední rok?	80
Graf 18 Dokáže Vaše domácnost současně tvořit úspory?	81
Graf 19 Změnili se Vaše spotřební návyky v reakci na pandemickou krizi?	82
Graf 20 Pokud se změnilo Vaše spotřební chování, v čem se změnilo?	83
Graf 21 Ocitl/a jste se někdy v situaci, kdy jste musel/a šetřit?	84
Graf 22 Oblasti šetření spotřebitelů	85
Graf 23 Hodnocení ekonomické situace v ČR v následujících letech	86
Graf 24 Plánujete v následujících letech spořit?	87
Graf 25 Plánujete v následujících letech větší investici? (např. hypotéka)	88
Graf 26 Souhlasíte s daný výrokem: Neuvažuji o investici v následujících letech z obavy vývoje z ekonomické situace ČR?	89

8.4 Seznam použitých zkratk

ČSÚ	Česká statistický úřad
ČNB	Česká národní banka
EU	Evropská Unie
HDP	Hrubý domácí produkt
EUSILC	European Union – Statistics on Income and Living Conditions

Přílohy

Příloha 1 Vývoj hrubého disponibilního důchodu domácností (v mld. Kč., b.c.) spolu s výdaji na konečnou spotřebu domácností (v mld. Kč)

Rok	Výdaje na konečnou spotřebu domácností (v mld. Kč)	Hrubý disponibilní důchod domácností (v mld. Kč., b.c.)
2004	1481,88	2 916,83
2005	1550,28	3 100,75
2006	1635,56	3 282,05
2007	1753,9	3 566,1
2008	1890,99	3 738,0
2009	1897,98	3 625,4
2010	1933,3	3 639,5
2011	1974,49	3 692,7
2012	1995,22	3 774,0
2013	2026,5	3 817,4
2014	2071,87	3 986,60
2015	2152,04	4 249,29
2016	2240,97	4 404,63
2017	2383,3	4 682,30
2018	2524,21	4 976,20
2019	2662,97	4 787,69
2020	2542,89	4 907,39

Zdroj: ARAD, vlastní zpracování

Příloha 2 Korelační koeficient pro hrubý disponibilní důchod

Korelační koeficient 0,982041

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Příloha 3 Výpočet F hodnoty pro hrubý disponibilní důchod

Střední hodnota závisle proměnné	2042,256
Sm. odchylka závisle proměnné	344,9784
Součet čtverců reziduí	67778,13
Sm. chyba regrese	67,22010
Koeficient determinace	0,964405
Adjustovaný koeficient determinace	0,962032
F(1, 15)	406,4106
P-hodnota (F)	2,81e-12
Logaritmus věrohodnosti	-94,59360
Akaikovo kritérium	193,1872
Schwarzovo kritérium	194,8536
Hannan-Quinnovo kritérium	193,3528
rho (koeficient autokorelace)	0,192789
Durbin-Watsonova statistika	1,611330

Zdroj: Software Gretl, vlastní zpracování

Příloha 4 Výpočet první diference a koeficientu růstu hrubého disponibilního důchodu domácností

Rok	První diference	Koeficient růstu
2004		
2005	183,92	1,063
2006	181,30	1,058
2007	284,01	1,087
2008	171,93	1,048
2009	-112,54	0,970
2010	14,08	1,004
2011	53,14	1,015
2012	81,34	1,022
2013	43,43	1,012
2014	169,16	1,044
2015	262,69	1,066
2016	155,34	1,037
2017	277,67	1,063
2018	293,91	1,063
2019	-188,51	0,962
2020	119,70	1,025
Průměr	124,41	1,034

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Příloha 5 Výpočet prognózy pro hrubý disponibilní důchod domácností (v mld. Kč, b.c.)

Rok	Hrubý disponibilní důchod domácností (v mld. Kč, b.c.)	Prognóza(Hrubý disponibilní důchod domácností (v mld. Kč, b.c.))
2004	2 916,83	
2005	3 100,75	
2006	3 282,05	
2007	3 566,06	
2008	3 737,98	
2009	3 625,44	
2010	3 639,52	
2011	3 692,67	
2012	3 774,01	
2013	3 817,44	
2014	3 986,60	
2015	4 249,29	
2016	4 404,63	
2017	4 682,30	
2018	4 976,20	
2019	4 787,69	
2020	4 907,39	4 907,39
2021		4 999,47
2022		5 092,08
2023		5 184,68

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Příloha 6 Vývoj bohatství domácností (v mld. Kč, b.c.) s vývojem výdajů na konečnou spotřebu domácností (v mld.

Kč)

Rok	Výdaje na konečnou spotřebu domácností (v mld. Kč)	Bohatství domácností (v mld. Kč, b.c.)
2004	1481,88	2315,46
2005	1550,28	2402,00
2006	1635,56	2519,09
2007	1753,9	2641,09
2008	1890,99	2696,72
2009	1897,98	2837,92
2010	1933,3	2943,88
2011	1974,49	3035,21
2012	1995,22	3205,12
2013	2026,5	3324,40
2014	2071,87	3519,84
2015	2152,04	3778,78
2016	2240,97	4023,12
2017	2383,3	4127,85
2018	2524,21	4894,97
2019	2662,97	5326,53
2020	2542,89	5976,23

Zdroj: ARAD ,vlastní zpracování

Příloha 7 Korelační koeficient pro bohatství domácností

Korelační koeficient 0,94653

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Příloha 8 Výpočet F hodnoty pro bohatství domácností

Střední hodnota závisle proměnné	2042,256
Sm. odchylka závisle proměnné	344,9784
Součet čtverců reziduí	198188,0
Sm. chyba regrese	114,9458
Koeficient determinace	0,895918
Adjustovaný koeficient determinace	0,888980
F(1, 15)	129,1178
P-hodnota (F)	9,08e-09
Logaritmus věrohodnosti	-103,7139
Akaikovo kritérium	211,4278
Schwarzovo kritérium	213,0942
Hannan-Quinnovo kritérium	211,5934
rho (koeficient autokorelace)	0,532868
Durbin-Watsonova statistika	0,761367

Zdroj: Software Gretl, vlastní zpracování

Příloha 9 Výpočet první diference a koeficientu růstu pro bohatství domácností

Rok	První diference	Koeficient růstu
2004		
2005	86,541	1,037
2006	117,097	1,049
2007	121,995	1,048
2008	55,634	1,021
2009	141,199	1,052
2010	105,960	1,037
2011	91,325	1,031
2012	169,913	1,056
2013	119,283	1,037
2014	195,439	1,059
2015	258,938	1,074
2016	244,338	1,065
2017	104,735	1,026
2018	767,121	1,186
2019	431,552	1,088
2020	649,709	1,122
Průměr	228,799	1,062

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Příloha 10 Prognóza pro bohatství domácností (v mld. Kč, b.c.)

Rok	Bohatství domácností (v mld. Kč, b.c.)	Prognóza(Bohatství domácností (v mld. Kč, b.c.))
2004	2315,46	
2005	2402,00	
2006	2519,09	
2007	2641,09	
2008	2696,72	
2009	2837,92	
2010	2943,88	
2011	3035,21	
2012	3205,12	
2013	3324,40	
2014	3519,84	
2015	3778,78	
2016	4023,12	
2017	4127,85	
2018	4894,97	
2019	5326,53	
2020	5976,23	5976,23
2021		5496,00
2022		5693,89
2023		5891,78

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Příloha 11 Vývoj úrokové sazby z vkladů domácností (v % p.a.) s výdaji na konečnou spotřebu domácností (v mld. Kč)

Rok	Výdaje na konečnou spotřebu domácností (v mld. Kč)	Úroková sazba z vkladů domácností (v % p.a.)
2004	1481,88	4,87
2005	1550,28	4,99
2006	1635,56	5,21
2007	1753,90	5,73
2008	1890,99	5,75
2009	1897,98	5,57
2010	1933,30	4,80
2011	1974,49	4,47
2012	1995,22	4,33
2013	2026,50	4,11
2014	2071,87	3,89
2015	2152,04	3,54
2016	2240,97	3,23
2017	2383,30	3,10
2018	2524,21	3,69
2019	2662,97	3,65
2020	2542,89	2,90

Zdroj: ARAD, vlastní zpracování

Příloha 12 Korelační koeficient pro úrokovou sazbu z vkladů domácností

Korelační koeficient	-0,78618
----------------------	----------

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Příloha 13 Výpočet F hodnoty pro úrokové sazby z vkladů domácností

Střední hodnota závisle proměnné	2042,256
Sm. odchylka závisle proměnné	344,9784
Součet čtverců reziduí	727244,4
Sm. chyba regrese	220,1885
Koeficient determinace	0,618076
Adjustovaný koeficient determinace	0,592615
F(1, 15)	24,27486
P-hodnota (F)	0,000183
Logaritmus věrohodnosti	-114,7643
Akaikovo kritérium	233,5286
Schwarzovo kritérium	235,1950
Hannan-Quinnovo kritérium	233,6942
rho (koeficient autokorelace)	0,605059
Durbin-Watsonova statistika	0,564754

Zdroj: Software Gretl, vlastní zpracování

Příloha 14 Výpočet první diference a koeficientu růstu pro úrokovou sazbu z vkladů domácností

Rok	První diference	Koeficient růstu
2004		
2005	0,12	1,025
2006	0,22	1,044
2007	0,52	1,100
2008	0,02	1,003
2009	-0,18	0,969
2010	-0,77	0,862
2011	-0,33	0,931
2012	-0,14	0,969
2013	-0,22	0,949
2014	-0,22	0,946
2015	-0,35	0,910
2016	-0,31	0,912
2017	-0,13	0,960
2018	0,59	1,190
2019	-0,04	0,989
2020	-0,75	0,795
Průměr	-0,12	0,972

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Příloha 15 Predikce vývoje úrokové sazby z vkladů domácností (v % p.a.)

Rok	Úroková sazba z vkladů domácností (v % p.a.)	Prognóza(Úroková sazba z vkladů domácností (v % p.a.))
2004	4,87	
2005	4,99	
2006	5,21	
2007	5,73	
2008	5,75	
2009	5,57	
2010	4,80	
2011	4,47	
2012	4,33	
2013	4,11	
2014	3,89	
2015	3,54	
2016	3,23	
2017	3,10	
2018	3,69	
2019	3,65	
2020	2,90	2,90
2021		2,74
2022		2,58
2023		2,41

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Příloha 16 Vývoj objemu úvěrů poskytnutých domácnostem (v mld. Kč, b.c)

Rok	Výdaje na konečnou spotřebu domácností (v mld. Kč)	Objem úvěrů poskytnutých domácnostem (v mld. Kč, b.c.)
2004	1481,88	314,0
2005	1550,28	416,5
2006	1635,56	539,4
2007	1753,90	725,1
2008	1890,99	879,0
2009	1897,98	981,9
2010	1933,30	1055,4
2011	1974,49	1116,1
2012	1995,22	1161,1
2013	2026,50	1203,8
2014	2071,87	1235,3
2015	2152,04	1328,9
2016	2240,97	1425,3
2017	2383,30	1646,6
2018	2524,21	1746,5
2019	2662,97	1860,0
2020	2542,89	1900,5

Zdroj: ARAD, vlastní zpracování

Příloha 17 Korelační koeficient pro Objem úvěrů poskytnutých domácnostem

Korelační koeficient 0,989977

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Příloha 18 Výpočet F hodnoty pro objem úvěrů poskytnutých domácnostem

Střední hodnota závisle proměnné	2010,966
Sm. odchylka závisle proměnné	330,4403
Součet čtverců reziduí	32668,39
Sm. chyba regrese	48,30586
Koeficient determinace	0,980054
Adjustovaný koeficient determinace	0,978630
F(1, 14)	687,9040
P-hodnota (F)	2,65e-13
Logaritmus věrohodnosti	-83,67561
Akaikovo kritérium	171,3512
Schwarzovo kritérium	172,8964
Hannan-Quinnovo kritérium	171,4303
rho (koeficient autokorelace)	0,869658
Durbin-Watsonova statistika	0,467562

Zdroj: Software Gretl, vlastní zpracování

Příloha 19 Výpočet první diference a koeficientu růstu pro objem úvěrů poskytnutých domácnostem

Rok	První diference	Koeficient růstu
2004		
2005	102,5	1,326
2006	122,9	1,295
2007	185,7	1,344
2008	153,9	1,212
2009	102,9	1,117
2010	73,5	1,075
2011	60,7	1,058
2012	45,0	1,040
2013	42,7	1,037
2014	31,5	1,026
2015	93,6	1,076
2016	96,4	1,073
2017	221,3	1,155
2018	99,9	1,061
2019	113,5	1,065
2020	40,5	1,022
Průměr	99,2	1,124

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Příloha 20 Vývoj výdajů na konečnou spotřebu domácností (v mld. Kč)

Rok	Výdaje na konečnou spotřebu domácností (v mld. Kč)
2004	1481,88
2005	1550,28
2006	1635,56
2007	1753,9
2008	1890,99
2009	1897,98
2010	1933,3
2011	1974,49
2012	1995,22
2013	2026,5
2014	2071,87
2015	2152,04
2016	2240,97
2017	2383,3
2018	2524,21
2019	2662,97
2020	2542,89

Zdroj: ARAD, vlastní zpracování

Příloha 21 Výpočet vývoje výdajů na konečnou spotřebu domácností (v mld. Kč)

Rok	První diference	Koeficient růstu
2004		
2005	68,40	1,046
2006	85,28	1,055
2007	118,34	1,072
2008	137,09	1,078
2009	6,99	1,004
2010	35,32	1,019
2011	41,19	1,021
2012	20,73	1,010
2013	31,28	1,016
2014	45,37	1,022
2015	80,17	1,039
2016	88,93	1,041
2017	142,33	1,064
2018	140,91	1,059
2019	138,76	1,055
2020	-120,08	0,955
Průměr	66,31	1,035

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Příloha 22 Prognóza výdajů na konečnou spotřebu domácností (v mld. Kč)

Rok	Výdaje na konečnou spotřebu domácností (v mld. Kč)	Prognóza(Výdaje na konečnou spotřebu domácností (v mld. Kč))
2004	1481,88	
2005	1550,28	
2006	1635,56	
2007	1753,9	
2008	1890,99	
2009	1897,98	
2010	1933,3	
2011	1974,49	
2012	1995,22	
2013	2026,5	
2014	2071,87	
2015	2152,04	
2016	2240,97	
2017	2383,3	
2018	2524,21	
2019	2662,97	
2020	2542,89	
2021		2542,89
2022		2642,142585
2023		2709,152023
2023		2776,16146

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Příloha 23 Vývoj skupin spotřebního vydání (v Kč na osobu)

Rok	Potraviný a nealkoholický nápoj	Alkoholické nápoje, tabák	Odvětví a obuv	Bydlení, voda, energie, paliva	Bytové vybavení, zařízení domácnosti	oprava	Zdraví	Doprava	Pošta a telekomunikace	Rekreace a kultura	Vzdělávání	Stravování a ubytování	Ostatní zboží a služby	Celkem
2004	15677	1854	5043	13236	4857	1189	9052	3615	9078	716	4830	7777	76924	
2005	18775	2603	5095	18336	6116	1795	10132	4162	9673	497	4643	9257	91085	
2006	19598	2783	5295	20157	6701	1995	10648	4642	9925	528	4903	10167	97342	
2007	20866	2972	5590	20652	7388	2369	11189	4856	10930	608	5367	11229	104017	
2008	22571	3084	5816	22333	7583	3008	12421	5231	11816	685	5812	11847	112256	
2009	22222	3248	5804	24623	7758	3125	12105	5303	11856	688	5966	12613	115309	
2010	22484	3237	5805	25194	7765	3165	12409	5322	11823	791	5823	12927	116244	
2011	22546	3383	5654	26326	7294	3231	12889	5255	11588	729	5990	12998	117882	
2012	23777	3381	5595	26230	6857	3330	12732	5285	11289	778	6238	13310	118819	
2013	24448	3386	5720	26947	6649	3168	12340	5209	11225	670	6225	14040	120827	
2014	24800	3505	5978	26211	6932	3238	12805	5132	11557	722	6509	14670	122049	
2015	24537	3610	6174	25850	7342	3192	12803	5128	11469	708	6866	14790	122467	
2016	24953	3671	6428	26253	7651	3261	13896	5162	11928	684	7231	14829	125947	
2017	28222	4556	7100	33278	9335	3684	14164	6422	15078	1452	9846	11938	144196	
2018	28829	4684	7228	34322	9686	3870	14948	6356	15589	1440	10569	11630	149162	
2019	29445	4640	7163	36167	9629	4212	15474	6495	16211	1863	10541	11352	153193	
2020	30985	4978	6550	36283	10252	4580	14365	6552	14280	1483	8736	10766	149810	

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 24 Vývoj výdajů na spotřebu potravin a nealkoholických nápojů (v Kč. na osobu)

Rok	Potraviny a nealkoholická nápoje	Bazický index	Řetězový index
2004	15677	100,00	
2005	18775	119,76	119,76
2006	19598	125,01	104,38
2007	20866	133,10	106,47
2008	22571	143,98	108,17
2009	22222	141,75	98,45
2010	22484	143,42	101,18
2011	22546	143,82	100,28
2012	23777	151,67	105,46
2013	24448	155,95	102,82
2014	24800	158,19	101,44
2015	24537	156,52	98,94
2016	24953	159,17	101,70
2017	28222	180,02	113,10
2018	28829	183,89	102,15
2019	29445	187,82	102,14
2020	30985	197,65	105,23

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 25 Vývoj výdajů na spotřebu alkoholických nápojů a tabáku (v Kč. na osobu)

Rok	Alkoholické nápoje, tabák	Bazický index	Řetězový index
2004	1854	100,00	
2005	2603	140,40	140,40
2006	2783	150,11	106,92
2007	2972	160,30	106,79
2008	3084	166,34	103,77
2009	3248	175,19	105,32
2010	3237	174,60	99,66
2011	3383	182,47	104,51
2012	3381	182,36	99,94
2013	3386	182,63	100,15
2014	3505	189,05	103,51
2015	3610	194,71	103,00
2016	3671	198,00	101,69
2017	4556	245,74	124,11
2018	4684	252,64	102,81
2019	4640	250,27	99,06
2020	4978	268,50	107,28

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 26 Vývoj výdajů na spotřebu odívání a obuvi (v Kč. na osobu)

Rok	Odívání a obuv	Bazický index	Řetězový index
2004	5043	100,00	
2005	5095	101,03	101,03
2006	5295	105,00	103,93
2007	5590	110,85	105,57
2008	5816	115,33	104,04
2009	5804	115,09	99,79
2010	5805	115,11	100,02
2011	5654	112,12	97,40
2012	5595	110,95	98,96
2013	5720	113,42	102,23
2014	5978	118,54	104,51
2015	6174	122,43	103,28
2016	6428	127,46	104,11
2017	7100	140,79	110,45
2018	7228	143,33	101,80
2019	7163	142,04	99,10
2020	6550	129,88	91,44

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 27 Vývoj výdajů na spotřebu bydlení, voda, energie, paliva (v Kč. na osobu)

Rok	Bydlení, voda, energie, paliva	Bazický index	Řetězový index
2004	13236	100,00	
2005	18336	138,53	138,53
2006	20157	152,29	109,93
2007	20652	156,03	102,46
2008	22333	168,73	108,14
2009	24623	186,03	110,25
2010	25194	190,34	102,32
2011	26326	198,90	104,49
2012	26230	198,17	99,64
2013	26847	202,83	102,35
2014	26211	198,03	97,63
2015	25850	195,30	98,62
2016	26253	198,35	101,56
2017	33278	251,42	126,76
2018	34332	259,38	103,17
2019	36167	273,25	105,34
2020	36283	274,12	100,32

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 28 Vývoj výdajů na spotřebu bytového zařízení, zařízení domácnosti; opravy (v Kč. na osobu)

Rok	Bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy	Bazický index	Řetězový index
2004	4857	100,00	
2005	6116	125,92	125,92
2006	6701	137,97	109,57
2007	7388	152,11	110,25
2008	7583	156,13	102,64
2009	7758	159,73	102,31
2010	7265	149,58	93,65
2011	7294	150,18	100,40
2012	6857	141,18	94,01
2013	6649	136,90	96,97
2014	6932	142,72	104,26
2015	7342	151,16	105,91
2016	7651	157,53	104,21
2017	9335	192,20	122,01
2018	9686	199,42	103,76
2019	9629	198,25	99,41
2020	10252	211,08	106,47

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 29 Vývoj výdajů na spotřebu na kategorii zdraví (v Kč. na osobu)

Rok	Zdraví	Bazický index	Řetězový index
2004	1189	100,00	
2005	1795	150,97	150,97
2006	1995	167,79	111,14
2007	2369	199,24	118,75
2008	3068	258,03	129,51
2009	3125	262,83	101,86
2010	3165	266,19	101,28
2011	3231	271,74	102,09
2012	3330	280,07	103,06
2013	3168	266,44	95,14
2014	3228	271,49	101,89
2015	3192	268,46	98,88
2016	3261	274,26	102,16
2017	3684	309,84	112,97
2018	3870	325,48	105,05
2019	4212	354,25	108,84
2020	4580	385,20	108,74

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 30 Vývoj výdajů na spotřebu kategorie doprava (v Kč. na osobu)

Rok	Doprava	Bazický index	Řetězový index
2004	9052	100,00	
2005	10132	111,93	111,93
2006	10648	117,63	105,09
2007	11189	123,61	105,08
2008	12421	137,22	111,01
2009	12105	133,73	97,46
2010	12409	137,09	102,51
2011	12889	142,39	103,87
2012	12732	140,65	98,78
2013	13240	146,27	103,99
2014	12805	141,46	96,71
2015	12803	141,44	99,98
2016	13896	153,51	108,54
2017	14164	156,47	101,93
2018	14948	165,13	105,54
2019	15474	170,95	103,52
2020	14365	158,69	92,83

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 31 Vývoj výdajů na spotřebu kategorie pošty a telekomunikace (v Kč. na osobu)

Rok	Pošty a telekomunikace	Bazický index	Řetězový index
2004	3615	100,00	
2005	4162	115,13	115,13
2006	4642	128,41	111,53
2007	4856	134,33	104,61
2008	5221	144,43	107,52
2009	5303	146,69	101,57
2010	5322	147,22	100,36
2011	5255	145,37	98,74
2012	5283	146,14	100,53
2013	5209	144,09	98,60
2014	5132	141,96	98,52
2015	5128	141,85	99,92
2016	5162	142,79	100,66
2017	6422	177,65	124,41
2018	6356	175,82	98,97
2019	6495	179,67	102,19
2020	6552	181,24	100,88

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 32 Vývoj výdajů na spotřebu na kategorii rekreace a kultura (v Kč. na osobu)

Rok	Rekreace a kultura	Bazický index	Řetězový index
2004	9078	100,00	
2005	9673	106,55	106,55
2006	9925	109,33	102,61
2007	10930	120,40	110,13
2008	11816	130,16	108,11
2009	11856	130,60	100,34
2010	11823	130,24	99,72
2011	11588	127,65	98,01
2012	11289	124,36	97,42
2013	11225	123,65	99,43
2014	11557	127,31	102,96
2015	11469	126,34	99,24
2016	11928	131,39	104,00
2017	15078	166,09	126,41
2018	15589	171,72	103,39
2019	16211	178,57	103,99
2020	14280	157,30	88,09

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 33 Vývoj výdajů na spotřebu na kategorii vzdělávání (v Kč. na osobu)

Rok	Vzdělávání	Bazický index	Řetězový index
2004	716	100,00	
2005	497	69,41	69,41
2006	528	73,74	106,24
2007	608	84,92	115,15
2008	685	95,67	112,66
2009	688	96,09	100,44
2010	791	110,47	114,97
2011	729	101,82	92,16
2012	778	108,66	106,72
2013	670	93,58	86,12
2014	722	100,84	107,76
2015	708	98,88	98,06
2016	684	95,53	96,61
2017	1452	202,79	212,28
2018	1440	201,12	99,17
2019	1863	260,20	129,38
2020	1483	207,12	79,60

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 34 Vývoj výdajů na spotřebu na kategorii stravování a ubytování (v Kč. na osobu)

Rok	Stravování a ubytování	Bazický index	Řetězový index
2004	4830	100,00	
2005	4643	96,13	96,13
2006	4903	101,51	105,60
2007	5367	111,12	109,46
2008	5812	120,33	108,29
2009	5966	123,52	102,65
2010	5823	120,56	97,60
2011	5990	124,02	102,87
2012	6258	129,57	104,47
2013	6225	128,88	99,47
2014	6509	134,76	104,56
2015	6866	142,15	105,48
2016	7231	149,71	105,32
2017	9846	203,85	136,16
2018	10569	218,82	107,34
2019	10541	218,24	99,74
2020	8736	180,87	82,88

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 35 Vývoj výdajů na spotřebu kategorií ostatní zboží a služby

Rok	Ostatní zboží a služby	Bazický index	Řetězový index
2004	7777	100,00	
2005	9257	119,03	119,03
2006	10167	130,73	109,83
2007	11229	144,39	110,45
2008	11847	152,33	105,50
2009	12613	162,18	106,47
2010	12927	166,22	102,49
2011	12998	167,13	100,55
2012	13310	171,15	102,40
2013	14040	180,53	105,48
2014	14670	188,63	104,49
2015	14790	190,18	100,82
2016	14829	190,68	100,26
2017	11058	142,19	74,57
2018	11630	149,54	105,17
2019	11352	145,97	97,61
2020	10766	138,43	94,84

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 36: Dotazníkové šetření v okruhu kvantitativního výzkumu

Dobrý den, jsem studentem posledního ročníku České zemědělské univerzity v Praze. Tématem mé

díplomové práce je Analýza spotřeby a spotřebitelského chování, proto Vás žádám o žádám o vyplnění následujícího krátkého dotazníku. Díky tomuto průzkumu se budu snažit nalézat odpověď na otázku, jakým způsobem aktuální a očekávaná budoucí ekonomická situace v ČR ovlivňuje životní úroveň a spotřební chování českých domácností.

1. Jak hodnotíte současnou ekonomickou situaci v ČR? (1 – nejlepší, 5 – nejhorší)
Vaše odpověď:

2. Jak vnímáte životní úroveň Vaší domácnosti
A) Velmi dobrá
B) Dobrá
C) Průměrná
D) Špatná
E) Velmi špatná

3. Jak si dokáže Vaše domácnost vyjít se současným příjmem?
A) Velmi dobře
B) Dobře
C) Průměrně
D) Špatně
E) Velmi špatně

4. Jestliže chcete zvýšit svoji životní úroveň, jak toho chcete docílit?
Vaše odpověď (pokud neplánujete zvýšit svoji životní úroveň, nevyplňujte):
5. Průměrný příjem Vaší domácnosti se za poslední rok?
- A) Zvýšil
 - B) Snížil
 - C) Nezměnil
6. Dokáže Vaše domácnost současně tvořit úspory?
- A) Ano
 - B) Ne
 - C) Nevím
7. Změnili se Vaše spotřební návyky v reakci na pandemickou krizi?
- A) Ano
 - B) Ne
 - C) Nevšiml/a jsem si
8. Pokud se změnilo Vaše spotřební chování, v čem se změnilo?
Pokud se nezměnilo, odpověď přeskočte:
- A) Nakupuji levnější zboží
 - B) Nákupy více plánuji
 - C) Nakupuji méně zboží
 - D) Omezil/a jsem vybrané zboží
 - E) Omezil/a jsem vybrané služby
 - F) Šetřím energiemi a vodou
 - G) Zvolil/a jsem levnější dopravu
 - H) Nakupuji více zboží
 - I) Využívám více služeb
 - J) Více utrácím za energie a vodu
 - K) Uveďte jinou odpověď...

9. Ocitl/a jste se někdy v situaci, kdy jste musel/a šetřit?

- A) Ano
- B) Ne
- C) Nevím

10. Pokud ANO, v jakých oblastech se šetření týkalo?

Pokud jste odpověděl/a NE, otázku přeskočte

- A) Nealkoholické nápoje a potraviny
- B) Alkoholické nápoje a tabákové výrobky
- C) Veda, energie, palivo a bydlení
- D) Obuv a odívání
- E) Bytové vybavením zařízení domácnosti
- F) Doprava
- G) Zdraví
- H) Vzdělávání
- I) Kultura a rekreace
- J) Pošta a telekomunikace
- K) Stravování a ubytování
- L) Ostatní zboží a služby

11. Jak hodnotíte budoucí vývoj ekonomické situace v ČR v následujících letech? (1 – nejlepší, 5 – nejhorší)

Vaše odpověď:

12. Plánujete v následujících letech spořit?

- A) Ano
- B) Ne
- C) Nevím

13. Plánujete v následujících letech větší investici? (hypotéka, nákup auta apod.)

- A) Ano
- B) Ne

C) Nevím

14. Souhlasíte s výrokem: Neuvažuji o investici v následujících letech z obavy vývoje ekonomické situace ČR?

A) Ano

B) Ne

C) Nevím

15. Váš věk?

A) 15-19

B) 20-25

C) 26-35

D) 36-65

E) 66 a více

16. Vaše pohlaví?

A) Muž

B) Žena

C) Nechci uvést

17. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

A) Základní

B) Střední s maturitou

C) S výučním listem

D) Vyšší odborné

E) Vysokoškolské

18. Bydlíte ve městě nebo vesnici?

A) Město

B) Vesnice

C) Střídavě

19. V jakém typu domácnosti žijete?

A) Sám/a

B) Rodič/e s dítětem/děťmi

C) Vícegenerační domácnost

D) Manželé/partneři bez dětí

E) Jiné